

Alasaarela Laura

“Pitäis varmaan sanoa, että Jumala se kutsuu”

-näkökulmia kanttorin kutsumukseen

Maisteriopintojen laaja tutkielma (5s13)

TAIDEYLIOPISTON SIBELIUS-AKATEMIA

Klassisen musiikin osasto

Kirkkomusiikin ja urkujen aineryhmä/ Kuopio

Syyskuu 2019

Tutkielman tai kirjallisen työn nimi	Sivumäärä
”Pitäis varmaan sanoa, että Jumala se kutsuu” -näkökulmia kanttorin kutsumukseen	70
Tekijän nimi	Lukukausi
Alasaarela Laura	Syksy 2019
Aineryhmän nimi	
Kirkkomusiikin ja urkujen aineryhmä	
<p>Tämän työn lähtökohtana on kysymys: millaisena kutsumus näyttäytyy kanttoreiden näkökulmasta? Tarkastelen tässä työssä kanttoreiden näkemyksiä siitä, mitä kutsumus heille henkilökohtaisesti merkitsee ja miten kutsumus näkyy heidän työnsä arjessa. Toisena tutkimustehtävänäni on selvittää, miten kanttorin ammatti kanttoria kutsuu. Tähän sisältyvät niin alalle hakeutumisen motiivit kuin myös kutsumuksen ja ammatillisen identiteetin muovautuminen kanttorin uran aikana, elämän ja työuran erilaisissa käänteissä.</p> <p>Työni aineisto koostuu kuuden kanttorin syvähaastatteluista, jotka olen toteuttanut toukokuun ja elokuun 2019 välisenä aikana. Haastatteluissa kanttorit kertovat musiikki- ja seurakuntataustastaan, kirkkomusiikkiopintoihin hakeutumisestaan sekä opiskelu- ja työpoluistaan peilaten kutsumustaan niiden erilaisiin vaiheisiin. Litteroiduin haastatteluaineiston olen luokitellut ydinteemoihin, joiden suhdetta kutsumukseen tarkastelen analyysissa.</p> <p>Suomen evankelis-luterilaisen kirkon hengellisen työn ammatteihin liitetään kutsumustyön ajatus. Kutsumus tarkoittaa yhtäältä syvää sitoutumista työhön, toisaalta siihen sisältyy myös ajatus kutsun esittäjästä, työhön saadusta valtuutuksesta. Kristillisessä teologiassa kutsumus nähdään niin kutsuna hengelliseen, kuin myös maalliseen työhön sekä ennen kaikkea lähimmäisen palvelemiseen.</p> <p>Tutkimukseeni haastatellut kanttorit ovat hyvin kutsumustietoisia. Yhtäältä heitä kutsuu työhön musiikki, toisaalta kirkon sanoman julistaminen ja lähimmäisen palveleminen. Kutsumus on kanttoreille syvä motivaation ja toisaalta myös työssä jaksamisen lähde. Kutsumukseen liittyy myös haasteiden ja kutsumuksen kyseenalaistamisen aikoja.</p> <p>Kutsumus on kanttoreille turva työn ajoittain raskaassakin arjessa, mutta juuri arki myös haastaa kutsumuksen. Kutsumusta tarkastellessa väistämättä esiin nousivat työhyvinvoinnin, työssä jaksamisen sekä työpaikan ilmapiiriin kysymykset. Kirkon akateemisten jäsentutkimuksen 2018 mukaan työuupumus koskettaa lähes joka kolmatta kanttoria. Näin oli myös haastattemieni kanttoreiden kohdalla. Työssä uuvuttavat tekijät nakersivat kutsumusta, kun taas työhyvinvointia edistävät seikat voi nähdä myös kutsumusta vahvistavina. Kutsumusta ja kutsumustietoisuutta vahvistamalla tuetaan kanttorin työmotivaatiota sekä työssä jaksamista. Esitänkin työni lopputulemana kutsumustietoisuuden lisäämisen ja kutsumusta tukevien tekijöiden merkitystä niin kirkkomusiikin koulutuksessa kuin myös seurakuntatyössä.</p>	
Hakusanat	
Ammatti-identiteetti, kanttori, kirkon työntekijä, kutsumus, seurakuntatyö, työn imu	
Tutkielma on tarkistettu plagiointitarkastusjärjestelmällä	
Päivämäärä ja tarkastajan nimi:	Seppo Kirkinen

Name of the thesis ”I probably should say it’s God calling me” -Wiewpoints to the calling of a cantor	Number of pages 70
Name of the Author Alasaarela Laura	Semester Autumn 2019
Faculty Church and organ music, Sibelius-Academy, University of Arts	
<p>The starting point of this thesis is in the question: in what light does calling show itself in the wiewpoint of a cantor? In this thesis I observe cantor`s personal views about what calling means for them and how does the calling show in their everyday life at work. The other task of this study is to find out how does the profession of a cantor call for a cantor? That includes the motives to seek to the profession of a cantor and also deformation of the calling and the professional identity of a cantor during life, in different turns of life and career.</p> <p>The material of this thesis consists of six in-depth interviews on cantors, which I have done in between May and August 2019. The cantors talk about their musical- and congregational backgrounds, their applying to the church music studies and the paths of their studies anf careers in the interviews mirroring their calling to different differents periods of those paths. I’ve classified the transcribed material to the main themes, which realations to calling I compare with in analysis.</p> <p>The thought of calling is a solid part of spritual work professions in evanchelical-lutheran church in Finland. Calling can be understood as very deep commitment to the work, in the other hand it also includes the thought about the Caller, about the authorization to the work. In christian teology the calling is seen both as a call to the spiritual work as well as to the secular work and serving the fellowmen.</p> <p>The cantors interviewed to this thesis are very conscious about their calling. On the one hand they a called to their work by music, on the other hand they are also called to preach the message or the church and to serve the fellowmen. The calling is a deep source of motivation to them. The calling also includes times of challenge and questioning.</p> <p>The calling brings safety to cantors everyday work-life, but on the other hand it’s presicely the everyday life that challenges the calling. When questioning the calling, the questions about wellbeing and coping at work and the atmosphere of the workplace rear their heads. From the perspective of calling I observe this questions and compare them with the member research of Church Academics 2018. The research raised up the question of increasing numbers in burnouts of cantors and waning numbers of job satisfaction. Based to my research, that is true. The grueling factors at work are whittling away the calling, when the factors promoting the well-being at work can also be seen as restorative factors for calling. By restoring the calling and calling-awereness it’s possible to support cantors motivation and coping at work. I present as the conclusion that it’s important to increase calling-awareness and the factors supporting the calling to the education of church music as well as to the congregational work.</p>	
Keywords: calling, cantor, church employee, gongregational work, professional identity, work suction	

Prologi

”Sinäkö kanttori? -Et kyllä yhtään näytä siltä!”

Opiskellessani kirkkomusiikkia Oulun ammattikorkeakoulussa sain kuulla useamman kerran ihmettelyä ammatinvalinnastani. Lieneekö kyseessä ollut tietämättömyys, kanttorin ammattiin kun valmistuu vuosittain korkeintaan muutamia kymmeniä opiskelijoita vai olivatko kommentit sittenkin seurausta henkilökohtaisista, ehkä vahvoista ja ennakkoluuloisistakin mielikuvista kanttoreita ja kirkon työntekijöitä kohtaan? Vastata en osaa, mutta kohdatessani ihmettelyä, toki myös ihastelua ammatinvalinnastani, jouduin polulle, jolla taivallan yhä vielä tänäkin päivänä. Tämänkin työn pohjimmaisena motivaattorina on ihmettely siitä, mitä kanttorius on. Mitä tarkoittaa, kun ammattina on kanttori?

Minulle kanttorin työ on kutsumusammatti. Koen olevani omalla paikallani, minulle annetun tehtävän ytimessä toimiessani musiikin ammattilaisena seurakunnassa. Mutta se, miten kutsumuksen ymmärrän, ei ole ollut aina itsestään selvää. Se, miten kirkkomusiikin opintoihin päädyin, tuntui ensi alkuun lähinnä sattumalta ja päähänpistolta, joka johtikin melkoiseen elämänmuutokseen. Kuitenkin nyt, katsoessani aikaa taaksepäin ja opiskelemaan hakeutumista edeltäviä elämäntapahtumia, näen kaikessa vahvan johdatuksen. Minulle on selvää, että minua kutsuttiin. Sisäinen palo ja ääni oli vahva, mutta lisäksi tarvitsin hieman rohkaisua, jopa tuuppauksen eteenpäin kutsujaltani. Tämän työni aiheeseen perehtyessäni olen huomannut, että kutsumuksen kokemuksiin liittyy usein pelkoa. Niin koin minäkin, pelkoa ja epäuskoa. Olenko todella sopiva tähän tehtävään? Minä, minäkö?

Mikä minua kutsui? Ensisijaisesti musiikki. Olen kuusivuotiaasta soittanut pianoa ja lukioaikana myös hetken aikaa urkuja. Toimin ala-asteelta lähtien säestäjänä koulumme musiikin tunneilla, perheen ja koulun juhlissa sekä paikallisen Rauhanyhdistyksen seuroissa. Erityisesti virsilaulun säestäminen olikin jo entuudestaan minulle luontevaa ja rakasta. Nautin siitä, kun sain ihmiset laulamaan sydämensä pohjasta. Kuitenkin opiskelun aloittamisen suurimpana motivaationa oli urut soittimena, se että minä pieni tyttö saan käsiini kirkkourut, suuren, jopa mahtipontisenkin soittimen. Lopullinen sysäys tapahtui toimittuani urkurina tätini häissä. ”Tätä minä haluan tehdä”, muistan ajatelleeni häiden jälkeen. Toki olin miettinyt vaihtoehtoa jo aikaisemmin, Sibelius-Akatemiaan hakupaperit olin lähettänyt ainakin yhtenä aikaisempana keväänä. Rohkeus ei kuitenkaan vielä riittänyt edes pääsykokeisiin osallistumiseen. Ehkä minun pitikin kasvaa hetki ennen sitä, eikä tuolloin vielä ollut oikea aika. Samana kesänä kuin tätini häät

olivat, hakeuduinkin sitten opiskelemaan, viime hetkellä ammattikorkeakoulun täydennys-
haussa. Jo reilu viikko pääsykokeiden jälkeen aloitin opintoni Oulussa.

Musiikkiopintojen alku oli huumaavaa aikaa. Minulle se oli myös paluu juurilleni, rakkaan har-
rastuksen pariin. Olin ehtinyt lukioaikaisten musiikkiopisto-opintojen jälkeen pitää melkein
kymmenen vuoden soittotauon. Yhtäkkiä musiikki täyttikin elämän lähes kokonaan, sain naut-
tia soittamisesta ja laulamisesta varsin kokonaisvaltaisesti viikoittaisten yksittäisten soittotun-
tien sijaan. Alkuun taidot kehittyivätkin päätähuimaavaa vauhtia. Ensimmäisen kosketuksen
seurakuntatyöhön sain jo ensimmäisen opiskeluvuoteni jälkeisenä kesänä rakkaassa kotiseura-
kunnassani Rovaniemellä. Tuon kesätyökokemuksen myötä alkoivat myös kanttorin työn eri-
laiset ulottuvuudet avautua uudella tavalla. Työkokemuksen karttumisen lisäksi pidän kuitenkin
erityisen merkityksellisenä itselleni opintoihin liittyviä työharjoitteluita, joissa pääsin seura-
maan läheltä kollegan työskentelyä ja hänen tapaansa olla kanttori. Olen saanut olla ihanien,
taitavien ja työhönsä koko sydämellään heittäytyvien kollegoideni ohjauksessa. Paljon olen hei-
dän kautta oivaltanut ja saanut näkemystä siihen, millainen kanttori itse haluan työssäni olla.
Kiitän heitä siitä.

Tätä työtä viimeistellessäni sain olla siunattavana nykyiseen virkaani samaisessa rakkaassa ko-
tikirkossani Rovaniemellä. Virkaan siunaamisen yhteydessä lauloimme virttä 254, ”Sun työhös,
Jeesus, kutsun sain”. Virsi nousee kirjoittajansa Heikki Saaren tunnoista, kun hänet nuorena
lähetystyöntekijänä lähetettiin työhönsä Namibiaan. Saaren virsi on rukous, johon myös minun
sydämeni yhtyy. Samalla tuo rukous tiivistää tämän työni motiivien ytimen:

*Sun työhös, Jeesus, kutsun sain, suo, että sen mä muistan vain,
suo voimaa työhös mulle.*

*Sun, Herra, pyhä tahtosi, tee aina mulle rakkaaksi,
mua heikkoa sä kannan.*

(Virsi 248, säkeistöistä 1 ja 2)

Kiitän ohjaajaani Kaija Huhtasta kannustuksesta ja vankkumattomasta uskosta minuun uupu-
muksen ja epäilyksenkin hetkinä.

Kiitos Joonas, että kuljit tämänkin retken rinnallani.

Rovaniemellä 30. syyskuuta 2019

Laura Alasaarela

Sisältö

1	Johdanto	7
2	Tutkimustehtävä	9
3	Kutsumus	11
3.1	Kutsumus kristillisessä teologiassa	11
3.2	Hengellinen kutsumus	12
3.3	Työ kutsumuksena	17
4	Kanttori, seurakunnan muusikko	20
4.1	Seurakunnan hengellisen työn työntekijöiden yhteinen erityisosaaminen	20
4.2	Kanttorin työssä tarvittava erityisosaaminen	23
4.3	Suomen evankelis- luterilaisen kirkon kanttorin virka	27
4.4	Mikä kanttoria kutsuu?	29
5	Seurakuntatyö murroksessa?	31
5.1	Suomen evankelis -luterilaisen kirkon haasteita	31
5.2	Työ ja luterilaisuus	35
5.3	Kirkon haasteita musiikkityön näkökulmasta	36
6	Kanttorin kutsumuksen lähteillä	38
6.1	Tutkimuksen metodologinen tausta	38
6.2	Kirkkomusiikkiopintoihin hakeutumisen motiivit	42
6.3	Kanttori-identiteetin muodostuminen	44
6.4	Oma paikka kanttorina	46
6.5	Muotoutuva ja elävä kutsumus	47
6.6	Kutsumus kanttorin työn näkökulmasta	50
6.7	Kutsumus koetuksella työyhteisössä?	51
6.8	Vaarallinen kutsumus?	54
7	Johtopäätökset	55
8	Pohdinta	59
8.1	Tutkimuksen luotettavuusarviointi	64
8.2	Jatkotutkimusaiheita	65
	Lähteet	67

1 Johdanto

Kutsumuksen käsitteen äärelle minut johdatti kiinnostus kanttorin ammatilliseen identiteettiin seurakuntatyön tekijänä ja nimenomaan hengellisen työn tekijänä. Mitä tarkoittaa, kun on muusikko ja hengellisen työn tekijä? Miten nämä kaksi työn osa-aluetta yhdistyvät kanttorin ammatti-identiteetissä? Katson, että kutsumuksen kokeminen työtään kohtaan on merkittävä osa hengellisen työn työntekijän identiteettiä. Kutsumusta ja kanttorin identiteettiä on tutkittu muihin kirkon hengellisen työn työntekijäryhmiin (papit, nuorisotyöntekijät, diakonit, lähetystyöntekijät) verrattuna hyvin vähän, joskin viime vuosina tutkimustarpeeseen on herätty ja useita tutkimushankkeita onkin parhaillaan meneillään. Esimerkiksi Kirkon tutkimuskeskuksen *Kasvu kirkon työntekijäksi* – tutkimuskokonaisuuden yhteydessä on parhaillaan valmistumassa tutkimushanke *Kirkon musiikin ammattilaisena kasvaminen*, joka käsittelee kanttoreiden ja kirkon muiden musiikin ammattilaisten ammatillista identiteettiä. Hankkeen yhteydessä julkaistiin kanttoreiden osaamiskartoituskysely *Muusikkona kirkon palveluksessa* (Engström ym. 2017).

Syitä sille, miksi kanttorin työtä koskevaan tutkimustarpeeseen on herätty vasta hiljattain, on varmasti monia. Lieneekö kanttori seurakuntatyön ammattilaisen ollut vaikeasti sijoitettavissa muiden hengellisen työn ammattien joukkoon? Vieläkö kanttorit kantavat vanhan lukkarin perinnön, ”papin apupojan”, painolastia? Niin papin kuin diakonin tai nuorisotyönohjaajankin työssä työn hengellinen, julistuksellinen ja sielunhoidollinenkin puoli on usein kanttorin työhön verrattuna selkeämmin ja konkreettisemmin esillä, läsnä työn jokapäiväisessä arjessa. Kenties kanttoreiden itsensäkin on ollut vaikea mieltää ammattinsa paikkaa kirkon hengellisen työn työntekijöiden joukossa? Kanttorin työtä tehdään selkeästi musiikki edellä, jolloin kirkon työntekijän identiteetti saattaa kanttorilla olla muusikon identiteetin rinnalla toissijainen.

Kirkon akateemisten, Aki Ry:n, pappeja ja kanttoreita koskevan jäsentutkimuksen mukaan kirkon hengellisen työn työntekijöiden näkemyksen oman työnsä merkityksellisyydestä ovat korkeampia verrattuna muihin julkisen alan ammatteihin. Kuitenkin vuoden 2018 jäsentutkimus *Kutsumuksen imu ja työn todellisuus* (Tervo-Niemelä 2018) toi esiin muuttuneita asenteita kanttoreiden suhtautumisessa työhönsä edelliseen, vuoden 2014 tutkimukseen verrattuna. Niiden kanttoreiden osuus, jotka suhtautuivat työhönsä ennen kaikkea toimeentulon lähteenä, oli kasvanut. Vastaavasti työn merkityksellisyyden kokeminen Jumalan antamana kutsumustehtä-

vänä, väylänä toteuttaa itseään tai tuottaa tyydytystä sekä omistautumista tuottavana elämäntehtävänä oli vähentynyt edellisestä tutkimuksesta. Nämä muutokset olivat erityisen näkyviä nuorten vastaajien keskuudessa. Toinen merkittävä muutos neljä vuotta aikaisempaan tutkimukseen koski kanttoreiden tyytyväisyyttä työhönsä. Tutkimustulosten mukaan kanttoreiden työtyytyväisyys oli laskenut 12 prosenttiyksikköä ja tyytymättömyys vastaavasti kasvanut 7 prosenttiyksikköä edelliseen tutkimukseen nähden. Työtyytyväisyys oli työn merkityksellisyyden kokemisen tavoin vähäisintä nuorilla, alle 35 -vuotiailla, kanttoreilla (Tervo-Niemelä 2018, 31-34, 50-53.) Työn merkityksellisyyden kokemisen väheneminen, tietynlainen kyynistyminen sekä työtyytyväisyyden lasku ovat kehityssuuntia, joiden tarkasteleminen kutsumuksen näkökulmasta voi nähdäkseni tuoda esiin arvokkaita näkökulmia kanttorin työn arkitodellisuuteen.

2 Tutkimustehtävä

Työni ensisijainen tavoite on ymmärtää, **millaisena kutsumus näyttäytyy kanttorin näkökulmasta**. Tarkastelen työssäni kanttoreiden näkemyksiä siitä, mitä kutsumus käsitteenä heille ylipäänsä tarkoittaa ja miten se näkyy heidän työssään. Työni lähtökohtana on, että kutsumus ei ole määriteltävissä vain hengelliseksi kokemukseksi työhön suuntautumisesta ja työn merkityksestä, vaan se on ennemminkin jokaisen työntekijän henkilökohtainen ymmärrys siitä, mitkä tekijät vaikuttavat hänen ammattiin suuntautumiseensa ja työmotivaatioonsa.

Katson, että kutsumus on lähtökohtaisesti sidoksissa työntekijän ammatti-identiteettiin. Se, tuntee työntekijä kutsumusta työhönsä tai ei, on siis itsessään vahvasti hänen ammatti-identiteettiään määrittävä tekijä. On lähtökohtaisesti aivan yhtä merkityksellistä todeta, ettei työ ole itselle kutsumustehtävä, vaan esimerkiksi toimeentulon mahdollistava tulonlähde, kuin kokea vahvaa kutsumusta työtään kohtaan. Tämä ei myöskään tarkoita sitä, että kutsumustietoinen työntekijä olisi itsestään selvästi motivoituneempi ja sitoutuneempi työntekijä kuin toimeentulo-orientoitunut.

Toiseksi, työni tavoitteena on selvittää, **miten kanttorin ammatti kanttoreita kutsuu**. Tämä tarkoittaa esimerkiksi alalle hakeutumisen motiiveja sekä sitä, miten kanttoreiden käsitykset kutsumuksesta ja ammatillisesta identiteetistään työuran aikana muokkautuvat. Lisäksi tarkastelen sitä, miten kutsumus elämän ja työuran erilaisissa käänneissä näyttäytyy. Lopuksi käsittelem myös kutsumusta vahvistavia ja heikentäviä tekijöitä sekä sitä, miten nuo tekijät olisi hyvä ottaa huomioon työelämän arjen ja kutsumuksen säilymisen näkökulmista.

Tutkielmani aluksi avaan kutsumuksen käsitettä Raamatun, kirkkoisien ja Lutherin ajattelun näkökulmasta sekä tuon esiin näkökulmia eri ammatteihin kohdistuneesta kutsumustutkimuksesta. Eila Estola ja Leena Syrjälä (2002) ovat tutkineet opettajien kutsumusta, Markku Salakka (2007) lähetystyöntekijöiden sekä Maarit Hytönen (2018) saarna-aineiston perusteella pappien, diakonien ja kirkkoherrojen puhetta kutsumuksesta. Lisäksi näkökulmia kutsumukseen löytyy myös työelämäntutkimuksesta, esimerkiksi Antti Raunio (2004) kirjoittaa kutsumuksen ja ammattietiikan suhteesta, Elina Juntunen (2016) taas työelämän nousevasta spiritualiteetista.

Kutsumuksen käsitteen jälkeen tarkastelen luvussa 4 kanttorin ammattia, kanttorina seurakuntatyön tekijänä ja seurakunnan musiikin ammattilaisena tarvittavaa erityisosaamista sekä Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kanttorin viran olemusta muun muassa Kirkon koulutuskeskuksen (2010) laatimien kirkon hengellisen työn ammattien ydinosaaamiskuvausten perusteella. Pyrin alaluvussa 4.4 johtamaan edellä mainituista seikoista esimerkkejä kanttoria kanttorin työssä kutsuvista tekijöistä.

Luvussa 5 nostan esiin teemoja Suomen evankelis-luterilaisen kirkon *nelivuotiskatsausten Eri-laistuva kirkko*¹ (2016) ja *Osallistuva luterilaisuus*² (2016) pohjalta. Haastattelemieni kanttoreiden näkemyksissä kutsumuksestaan sekä erityisesti kutsumusta haastavista seikoista nousi hyvin vahvasti teemoja, joiden ymmärtämiseksi pidän tärkeänä avata joitakin haasteita, joiden kanssa kirkko ja sen työntekijät tänä päivänä toimivat.

Haastattelin tutkimustani varten kuusi kanttoria huhtikuun ja elokuun 2019 välisenä aikana. Viisi heistä toimi kanttoreina Oulun hiippakunnan alueen seurakunnissa, yksi Keski-Suomessa. Iältään haastateltavat olivat alle kolmenkymmenen ja yli kuudenkymmenen ikävuoden väliltä. Virkaiältään nuorimmalla haastateltavistani oli työkokemusta noin kolme vuotta, vanhimmalla, jo eläköityneellä kanttorilla työvuosia oli kertynyt lähemmäs neljäkymmentä. Kaksi haastateltavistani toimi muuta piispainkokouksen hyväksymää tutkintoa vaativassa (niin kutsuttu C-kanttori) kanttorin virassa, yksi ylempää korkeakoulututkintoa (B-virka) ja kolme haastateltavaa laajan yliopistotutkinnon edellyttävässä (A-kanttorin) virassa. A-kanttoreista kaksi oli esimies- tai työalavastaavan asemassa, yhden virkaan ei kuulunut esimiesvastuuta.

Edellä esitetyn teoria-aineiston sekä litteroidun haastatteluaineiston teema-analyysin avulla etsin vastauksia tutkimukseni kahteen päätutkimuskysymykseen luvussa 6. Tarkasteluni keskiössä ovat haastattelemieni kanttoreiden henkilökohtaiset näkemykset kutsumuksestaan sekä kutsumuksen näyttäytyminen heidän arjen työssään kanttoreina.

Johtopäätöksissä esitän aineiston perusteella tulkintoja kutsumuksen merkityksestä kanttorin työn arjessa ja kutsumustietoisuuden vaalimisen tärkeydestä sekä näkemyksiä siitä, millaisia tekijöitä kutsumuksen vaalimisessa olisi syytä ottaa huomioon. Työni lopuksi pohdin vielä erityisesti kutsumusta haastavia tekijöitä, joiden parista löytyy nähdäkseni runsaasti aiheita lisätutkimukselle.

¹ Ketola, Hytönen ym. (toim.) (2016).

² Ketola, Hytönen ym. (toim.) (2016).

3 Kutsumus

Kutsumus on terminä johdannainen latinan sanasta *vocatio* eli kutsu. Kristillisen teologian terministössä se on saanut kolme eri tyyppistä merkitystä. Yhtäältä kutsumus on Jumalan kutsua pelastukseen, kutsua Raamatun sanoman ja Jeesuksen Kristuksen sovitustyön äärelle. Toisaalta kutsumus voi tarkoittaa henkilökohtaisella tasolla kutsua palvelutehtävään kirkossa tai seurakunnassa. Tässä merkityksessä kyse on sekä yksilön itsensä tuntemasta kutsusta seurakunnan työhön, että myös siitä kutsusta, jonka seurakunta tai kirkko esittää työhönsä valituille työntekijöille. Kolmanneksi kutsumus voidaan ymmärtää yleisemmin ihmisen paikkana elämässä. Raamattu käsittelee näistä kutsumustyypeistä pääasiassa kahta ensimmäistä. Kolmas kutsumuksen tyyppi, joka voidaan sanoittaa ihmisen kutsumukseksi olla palvelemaan Jumalaa ja lähimmäistään, sen sijaan on Raamatusta läsnä eräänlaisena tausta-ajatuksena, melkein päitselfäänselvyytenä (Teinonen & Teinonen 2003, 139). Sana kutsumus mainitaan vuoden 1992 Raamatunkäännöksessä itse asiassa vain kerran³. Vuoden 1933/38 Raamatunkäännöksessä sanamuoto on *kutsumisenne*⁴, mikä varsin hyvin osoittaa kutsumuksen käsitteen etsimisen Raamatusta olevan ennen kaikkea näkökulma- ja tulkintakysymys.

3.1 Kutsumus kristillisessä teologiassa

Vanhassa testamentissa kutsumusajatukseseen liittyy valinta. Jumala kutsuu Israelin kansan, he ovat Hänen valittu kansansa. Samoin profeetan, kansojen johtajan ja kuninkaan tehtävä edellytti Jumalan kutsua. Luonteenomaista kutsumiselle oli myös se, että usein siihen liittyi jokin konkreettinen merkki. Merkin saamisen jälkeen kutsun saanut varustettiin tehtäväänsä. Tällainen kutsu on luonteeltaan vastustamaton, kuvailevat Teinonen ja Teinonen. (Teinonen & Teinonen

³ 2. Piet. 1:10 vuoden 1992 käännöksen mukaan: *Pyrkikää siis, veljet, yhä innokkaammin tekemään lujaksi kutsumuksenne ja valintanne. Kun näin teette, te ette koskaan lankea.*

⁴ 2. Piet. 1:10 vuoden 1933/38 käännöksen mukaan: *Pyrkikää sentähden, veljet, sitä enemmän tekemään kutsu-misenne ja valitsemisenne lujaksi; sillä jos sen teette, ette koskaan lankea.*

2003, 139). Samalla tavalla, kun Vanhassa testamentissa Jumala lähettää Mooseksen johtamaan Israelin kansan pois Egyptistä (2.Moos, 2:23-4:21), myös Jeesuksen kutsu oli henkilökohtainen ja vastustamaton. Kutsu edellytti uskoa ja kuuliaisuutta.

Kuuliaisuuden tematiikka säilyi myös kirkkoisien opetuksissa. Kutsumus nähtiin toisaalta luomiseen perustuvana kutsuna juuri siihen tehtävään, jota jokainen ihmisyksilö toteuttaa arkisessa elämässään. Hengellisen kutsumuksen korostumiseen myöhemmin vaikutti luostariliikkeen synty ja vahvistuminen. Tämä ei kuitenkaan tarkoittanut maallisen kutsumuksen merkityksen sivuuttamista. Toisaalta kirkkoisat näkivät kutsumuksen myös kutsuna erityiseen tehtävään kirkossa, esimerkiksi papputeen sekä lähimmäisen palvelemiseen (Teinonen & Teinonen 2003, 139-140).

Myös Luther painottaa kutsumuskäsityksessään lähimmäisen palvelemista, kutsumuksen maallista puolta. Lähimmäisen palveleminen tapahtui kutsumuksensa mukaan elämällä ja toimimalla. Kutsumustyöllä oli Lutherille selkeä arvo ja nimenomaan kutsumuksen kautta toteutui mahdollisuus täydellisyyden saavuttamiseen. Lutherin *Vähän katekismuksen* ripittäytymisohjeissa opetetaan: ”Tarkastele tällöin asemaasi (kutsumustasi) kymmenen käskyn mukaan, oletpa sitten isä, äiti, poika, tytär, isäntä, emäntä tai palvelija, oletko ollut tottelematon, uskoton tai laiska...” (Teinonen & Teinonen 2003, 141). Luther siis selkeästi ymmärtää kutsumuksen ihmisen maalliseen asemaan liittyvänä, ihmisen paikkana elämässä. Tuo paikka oli juuri se, jossa hänen tulee olla kuuliainen, palvella Jumalaa ja lähimmäistään. Tämä Lutherin ajatus vaikuttanee vielä tämänkin päivän luterilaisessa tavassa suhtautua työhön. Luterilaiselle kristitylle myös työn, -siis oman kutsumuksensa ja elämäntehtävänsä tekeminen ”kuin Jumalalle”, voi olla jumalanpalvelusta jo itsessään.

3.2 Hengellinen kutsumus

Lutherin sosiaalietiikassa keskeistä oli Jaakko Eleniuksen mukaan oppi virasta ja kutsumuksesta. Virat ja säädyt itsessään ovat Jumalan luomia, siis luonteeltaan hengellisiä rakenteita maailmassa. Nämä rakenteet tarkoittavat Jumalan läsnäoloa maailmassa, suoraa lain saarnaa ihmiselle. Virat ja säädyt ovat yhteisön olemassaololle välttämättömiä, ja kutsun viroissa toimivat yksilöt ovat saaneet Jumalalta. Viran hengellisyys ei siis katso siinä toimivan ihmisen

vakaumusta, vaan kaikki virat ja kutsumustehtävät ovat Jumalan asettamina lähtökohdaltaan hengellisiä. Elenius siis huomauttaa, että tässä mielessä virkojen ja tehtävien erottelu hengellisten ja maallisten virkojen välillä ei sovi luterilaiseen ajatteluun. Kuitenkin Elenius jatkaa Lutherin ajattelleen myös, että yksi ja sama ihminen voi saada Jumalalta kutsun samanaikaisesti useisiin virkoihin: ruhtinas voi olla myös perheenisä, joka kantaa vastuuta lapsistaan, puolisoistaan ja palvelusväestään. (Elenius 2003, 123-124.)

Elenius toteaa artikkelissaan, että luterilaisen kirkon opetus työstä ja kutsumuksesta on pääpiirteittäin noudattanut Lutherin työetiikan linjaa. Poikkeamia Lutherin opetukseen kuitenkin on. Osaksi Kantin filosofian ja osaksi pietismin vaikutuksesta työnteon merkitys työn itsensä takia korostui. Toisin sanottuna työn ja viran merkitys hengellisenä, Jumalan asettamana säätyinä, siis väheni. Erityisesti vuosituhanen taitetta edeltävinä vuosikymmeninä on Eleniuksen mukaan myös opetettu ihmisen oikeudesta itsensä toteuttamiseen myös työelämässä. Elenius kuitenkin pitää tätä luterilaisuudelle vieraana ajatuksena todeten, ehkä hieman ironisestikin, sen olevan ”ikivanhaa pakanuutta”. (Elenius 2003, 127). Lutherin ajatus työstä itsestään Jumalan asettamana hengellisenä säätyinä on siis Eleniuksen ajatuksia tulkitakseni hälvennyt, ja nykyään maalliset ja hengelliset virat erotetaan selkeästi toisistaan. On myös syytä muistaa, että nykyisenmuotoisia seurakuntatyön virkoja, puhumattakaan kanttorin virasta sen muotoisena, mitä se tämän päivän Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa on, ei Lutherin aikana ollut olemassakaan. Lutherin ja Eleniuksen ajatuksia yhdistää näkemys viran ja kutsumuksen funktiosta, joka on itsensä toteuttamisen sijaan aivan toisaalla. Kuitenkaan he eivät nähdäkseen tyrmää itsensä toteuttamista työn ”sivutuotteena”, kunhan työn fokus on muualla kuin työn tekijän omissa tarpeissa.

Maarit Hytönen on tutkinut kutsumusta ja erilaisia kutsumuksia *KotimaaPro*:n saarnatietokantaan tallennettujen saarnojen perusteella. Tutkimuksen pohjalta Hytönen on luokitellut kutsumuksen kolmeen pääluokkaan: Jeesuksen ja Raamatun henkilöiden kutsumus, kirkon virkaan ja kutsumukseen sekä kristityn kutsumukseen. Raamatun henkilöille saarnoissa ilmaistu kutsumus oli Hytösen mukaan luonteeltaan kuuluaista ja uskollista suostumista kutsujan antamaan tehtävään. Jeesus kulki tiensä kiusausten kautta. Kiusausten voittaminen oli osa Jeesuksen kutsumusta ja samalla esimerkkinä hänen seuraajilleen. Johannes Kastaja sen sijaan oli kutsumuksessaan tyytyjä. Hän toteutti tehtävänsä pyrkimättä olemaan tehtävänsä suurempi, ylittämään tehtävänsä rajoja. Marian kutsumuksessa korostuu nöyryys, hän otti tehtävänsä vastaan huolimatta taakoista, joita kutsumuksen kuulemisesta seuraisi. Apostolien kutsulle ominaista oli, että heidät Jeesus valitsi tehtäviinsä. Vastahakoisuus sekä ansioista ja taidoista riippumaton kutsu

ilmenivät myös esimerkiksi Jesajan, Joonan ja Mooseksenkin kohdalla Hytösen tarkasteleman saarna-aineiston perusteella (Hytönen 2018, 94-99). Hytösen tutkimuksen perusteella saarnoissa kutsumuksen noudattaminen siis nähdään nimenomaan nöyryyttä, uskollisuutta ja kuu-
liaisuutta vaativana tehtävänä. Toisaalta myös Raamatun henkilöiden kutsumuksesta on uskal-
lettu tuoda esiin epäily, vastahakoisuus ja kiusaukset, joiden voittamisessa Jeesus on jokaiselle
kristitylle esimerkkinä. Hengelliseen kutsumukseen liittyy saarna-aineiston perusteella erään-
lainen kilvoittelemisen aspekti.

Hytösen kutsumustutkimuksen saarnat olivat pääosin piispan pitämiä saarnoja pappis- ja dia-
konin virkaan vihkimysten yhteydessä. Tämä lienee osasyynä siihen, ettei näissä saarnoissa
mainita kanttorin kutsumusta kertaakaan. Muista hengellisen työn ammateista saarnoissa mai-
nitaan papin ja diakonin lisäksi kirkkoherran ja lähetystyöntekijän kutsumus. Kanttorin koh-
dalla samantyyppistä selkeää virkaan vihkimistä ei toki ole viran erilaisen luonteen takia, joten
tämä osaltaan selittää kanttorin kutsumuksen puuttumisen analysoitujen saarnojen teemoista.
Siitä huolimatta on huomionarvoista, että kanttorin kutsumuksen sanoittaminen on seurakunnan
opetuksessa jäänyt kanttorin lähimmän työparin, papin, puheessa Hytösen aineiston perusteella
huomiotta. Hytösen saarna-aineistossa pappien kutsumus on Jumalan sanan julistamisessa.
Pappi julistaa Jeesuksesta, hänestä joka papin on lähettänyt kirkkooan palvelemaan. Jumala on
se, joka valitsee, erottaa ja kutsuu työhönsä. Jumalan kutsussa on papin voimavara, joka kantaa
häntä epäilyksen, rakkaudettomuuden, uskon kamppailujen ja kutsumuksen piiloutumisen ai-
koina. Lisäksi yleisemmin kirkon työntekijöiden, tässä yhteydessä diakonian viranhaltijoiden,
kirkkoherrojen ja lähetystyöntekijöiden, kutsumukselle oli ominaista ajatus kutsusta kylvää Ju-
malan sanaa. Tässä kylvötyössä eri alojen työntekijät ovat tärkeitä, kaikkien osaamista tarvi-
taan. Tärkeää on saarnojen perusteella uskollisuus kutsujaa kohtaan sekä saadun tehtävän hyvä
hoitaminen. Jumala pitää lopusta huolen. (Hytönen 2018, 101-102).

Kristityn kutsumus oli Hytösen aineiston perusteella yleisin kutsumus, johon saarnoissa viitat-
tiin. Merkityksellistä kristityn kutsumukselle on kaste, joka nimenomaan kutsuu seurakunnan
työn eteenpäin viemiseen, kristityn arkisen kutsumuksen hoitamiseen. Toisaalta kasteessa al-
kanut yhteys Kristukseen on kristitylle elämänmittainen turva, joka lupaa Jumalan läsnäoloa
kastetun elämään ja kutsumuksena toteuttamiseen. Kaste velvoittaa kristityn myös hengelliseen

tehtävään, yleisen pappeuden toteuttamiseen elämänpiirissään. (Hytönen 2018, 105-107). Jeesuksen kaste- ja lähetyskäsky⁵ on kristillisen kirkon opetuksen keskiössä. Näin on myös Hytösen analysoimassa saarna-aineistossa: kaste on ikään kuin kaiken perusta, -kaste kutsuu ja velvoittaa, mutta myös lupaa paljon kutsua kuuliaisesti noudattavalle kristitylle.

Maarit Hytösen saarna-aineistossa Eleniuksen (2003) esittämä ajatus maallisten ja hengellisten kutsumusten eriytyemisestä tulee mielenkiintoisella tavalla esiin. Hytösen analysoimat saarnaajat jakaantuvat kahteen leiriin kutsumuskäsityksissään. Maallisen kutsumuksen kannattajille kutsumus oli nimenomaan arkista kutsumuksen hoitamista, tylsää ja harmaata arjen puurtamista. Arkisen kutsumuksen luonne hengellisenä kutsumuksena taas korostui toisen leirin saarnoissa. He korostivat Jumalan itsensä asettaneen arjen aherruksen uskon todeksi elämisen paikaksi. Omaa tehtäväänsä ja kutsumustaan suoritetaan arjessa, Jumalalta saadun viisauden ja voiman avulla. Tehtävän hoitamisesta myös vastataan lopulta kasvokkain Jumalan edessä. (Hytönen 2018, 125.) Lutherin työetiikan ajatus työstä lähtökohtaisesti hengellisenä, Jumalalta saatuna kutsumuksena, vaikuttaa siis luterilaisen kirkon pappien saarnoissa edelleen. Eleniuksen maalailema pakanallinen oman itsensä toteuttamisen missio lähimmäisen kustannuksella (Elenius 2003, 127) ei siis ole Hytösen saarna-aineiston perusteella kuitenkaan täysin vallannut luterilaisen kirkon opetusta.

Markku Salakka kirjoittaa artikkelissaan *Kutsuttuina* lähetystyöntekijöiden ja opettajien kutsumuksesta. Salakan mukaan lähetystyöntekijällä on vahva identiteettiside lähetysjärjestöönsä. Luonteeltaan tuo identiteettiside on uskonnollinen. Siitä nousee lähetystyöntekijän uskonnollinen motivaatio ja työhön sitoutuminen. Peruste tälle motivaatiolle on Jeesuksen lähetyskäskyssä⁶. Alkuperäinen motiivi siis on hengellinen, pyhäksi koettu traditio, johon koko lähetysinstituution auktoriteetti ja identiteetti perustuvat. Lähettäminen lähetystyöhön tapahtuu vihkimisen ja työhön siunaamisen kautta. Tämä on erittäin olennaista lähetystyöntekijän identiteetin muotoutumiselle, Salakka (2007) kirjoittaa. Kyseessä on *vocatio externa*, eli ulkoinen kutsu, johon sisältyy valtuutus. Käsitepari *vocatio interna* puolestaan kuvaa kutsumuksen henkilökohtaista, kokemuksellista ja subjektiivista ulottuvuutta. Kutsumuksen kokeneella voi olla selkeä

⁵ Matt. 28:19-20: *Menkää siis ja tehkää kaikki kansat minun opetuslapsikseni: kastakaa heitä Isän ja Pojan ja Pyhän Hengen nimeen ja opettakaa heitä noudattamaan kaikkea, mitä minä olen käskenyt teidän noudattaa. Ja katso, minä olen teidän kanssanne kaikki päivät maailman loppuun asti.*

⁶ 2.Matt. 28: 19-20

kokemus kutsutuksi tulemisesta, jopa jokin tietty hetki, jossa kokee kutsumuksen (Salakka 2007, 186-187).

Teologisesti kutsumuksen toteuttaminen voidaan ymmärtää Jumalan lahjojen välittämiseksi, kirjoittaa Antti Raunio. Ihminen vastaanottaa lahjat henkilökohtaisen jumalasuhteen, eli uskon, välityksellä. Kun ihminen kokee saavansa jumalasuhteensa kautta sen mitä tarvitsee, ei hän koe tarvetta perustaa toimintaansa henkilökohtaisten tarpeidensa tyydyttämiseksi. Näin palvelun lähtökohtana on ihmisen ensiksi vastaanottama hyvä edellytyksenä hänen toisille tekemälleen hyvälle. Raunio mukaan aito kutsumus on uskoa ja luottamusta. Nimenomaan uskolla ihminen kykenee ottamaan vastaan palvelemisen ja sen hyvän, jota välittämään hänet on kutsuttu. (Raunio 2004, 79-80.) Raunio siis näkee kutsumuksen toteuttamisen saadun lahjan jakamisena ja välittämisenä eteenpäin. Kanttorin kohdalla tämän voi nähdä haluna saadun musiikin ja musiikalisuuden lahjan kautta tapahtuvaan palveluun.

Kati Niemelä on tutkinut seurakunnan hengellisen työn työntekijöiden spiritualiteettia. Hänen tutkimuksensa mukaan henkilökohtaisella uskolla ja aktiivisella henkilökohtaisen jumalasuhteen hoitamisella oli myönteinen vaikutus kirkon työntekijän seurakuntatyöhön sitoutumiseen. Sama vaikutus oli myös herätysliikkeillä. Toisaalta juuri nämä erittäin sitoutuneesti kirkon uskoon suhtautuvat kokivat kaikkein todennäköisimmin työmääränsä liian suureksi. Heikosti kirkon uskoon sitoutuneet tai vähemmän uskonnolliset työntekijät kokivat sen sijaan Niemelän tutkimuksen mukaan työmääränsä sopivaksi. (Niemelä 2004, 262.) Niemelän tutkimuksen valossa voinee ajatella, että vahva henkilökohtainen suhde uskoon ja Jumalaan on kutsumuksen seuraamisen kannalta merkityksellistä. Seurakuntatyöhön sitoutuminen tarkoittaa työn merkityksellisyyden tunnustamista, myös hengellisessä mielessä kutsumuksensa seuraamista. Kuitenkin Niemelä toteaa, että nämä vahvasti sitoutuneet myös kokevat työmäärän useimmin liian suureksi. Kenties kutsumus tuntuu velvoittavalta, siihen on syytä suhtautua kutsumuksen luonteeseen sopivalla vakavuudella ja ahkeruudella?

3.3 Työ kutsumuksena

Kanttorin näkökulmasta kutsumusta on tutkittu varsin vähän. Viime vuosina tosin kanttorin työtä koskevasta tutkimuksesta on noussut teemoja, jotka koskettavat läheisesti myös kutsumusta. Muun muassa Kaija Huhtanen on Sibelius-Akatemian opinnäytetyössään *Kanttorin ammatillinen identiteetti* (Huhtanen 2013) tarkastellut kanttorin ammatti-identiteettiä kahden kanttoriopiskelijan ja kahden työelämässä olevan kanttorin elämäntarinatutkimuksen valossa. Katson, että kutsumus on erottamaton osa kanttorin ammatti-identiteettiä. Lisäksi parhaillaan Kirkon tutkimuskeskuksessa on meneillään *Kirkon musiikin ammattilaisena kasvaminen*⁷ -tutkimushanke, joka tuo ilahduttavasti esiin uusia näkökulmia kanttorin työhön, ammattiin ja kutsumukseen. Tässä työssä näkökulmia kutsumukseen olen etsinyt muun muassa kirkon muiden hengellisen työn työntekijöiden ammatteja sekä opettajia koskevasta kutsumustutkimuksesta.

Eila Estola ja Leena Syrjälä ovat tutkineet opettajien kutsumusta. He nostavat artikkelissaan *Minussa elää monta tarinaa* esiin ajatuksen siitä, kuinka kutsumus nykypäivänä mielletään usein vanhanaikaiseksi, jopa ummehtuneeksi käsitteeksi. Kutsumus onkin heidän mukaansa perinteisesti ymmärretty nimenomaan uskonnolliseksi termiksi kuvaamaan tunnetta Jumalan kutsusta tiettyyn tehtävään kirkossa tai luostarissa. Tässä mielikuvassa kutsumus liittyy vahvasti itsensä työlle uhraavaan ja koko elämänsä omistavaan tehtävän toteuttamiseen. He toteavat, että kutsumuksesta puhumisen sijaan nykyään käytetäänkin mieluummin esimerkiksi työhön sitoutumisen termiä kuvaamaan yksilön suhdetta työhön. Estola ja Syrjälä myös arvelevat, että opettajan työn näkeminen kutsumusammattina voi näyttäytyä tekijänä, joka heikentää mahdollisuuksia parantaa opettajien koulutustasoa ja ammatillisia olosuhteita. (Estola & Syrjälä 2002, 85, 89).

Vaikka Estola ja Syrjälä väittävätkin kutsumuksen käsitteen olevan nykypäivänä vieras tai jopa vieroksuttu, kirjoittaa Elina Juntunen toisaalta työelämän spiritualiteettia käsittelevässä artikkelissaan siitä, kuinka kiinnostus spiritualiteettia kohtaan työelämässä on 2000 -luvun aikana

⁷ Vuosina 2017-2019 toteuttava Kirkon musiikin ammattilaisena kasvaminen -tutkimushanke on osa laajempaa Kasvu kirkon työntekijäksi -tutkimuskokonaisuutta. Hanke keskittyy kanttoreiden sekä muiden kirkon musiikki-työtä tekevien ammatilliseen identiteettiin. Hankkeen yksi osa on Muusikkona kirkon palveluksessa -kanttoreiden osaamiskartoituskyselyn tulosten verkkojulkaisu. Tämä tutkimushanke on osa pitkittäistutkimusten sarjaa. Aikaisemmin on tutkittu kirkon nuorisotyönohjaaja-, diakonia-, teologi- sekä lapsi- ja perhetyön opiskelijoiden ammatillisen identiteetin kehittymistä. (Kirkon tutkimuskeskus, Tutkimushankkeet - Kasvu kirkon työntekijäksi. <https://evl.fi/kirkontutkimuskeskus/tutkimushankkeet/meneillaan-olevat-tutkimushankkeet/kasvu-kirkon-tyontekijaksi>).

kasvanut. Tosin suomalaisen työelämän näkökulmasta tätä keskustelua ei Juntusen mukaan ole juuri käyty, vaikkakin monia spiritualiteetin kannalta olennaisia teemoja on nostettu esiin suomalaisessakin työelämä tutkimuksessa. Juntuselle työelämän spiritualiteetti tarkoittaa eräänlaista ihmisen kokonaisvaltaisuuden näkemistä työelämässä sekä työelämän merkityksellisyyden, arvojen ja eettisyyden pohdintaa. Hän katsoo, että ihminen haluaa myös työelämässä etsiä omiin arvoihinsa perustuvia ratkaisuja. Teemoja, joita Juntunen nimeää suomalaisen työelämän tutkimuksesta spiritualiteetin kannalta olennaisiksi, ovat muun muassa sisäinen motivaatio, työn merkitys, mielekkyys ja johtaminen sekä työn imu ja organisaation aineeton pääoma. (Juntunen 2016, 163-164.) Samat teemat nousevat esiin myös kutsumuksen näkökulmasta työelämää tarkastellessa. Katson, että työelämän spiritualiteetin kannalta katsottuna kutsumus on juuri osa ihmisen kokonaisvaltaisuuden ymmärtämistä, erottamaton osa työntekijän ammatti-identiteettiä.

Estolan ja Syrjälän opettajien kutsumustutkimuksessa on nähdäkseni piirteitä lutherilaisestakin kutsumuskäsityksestä. Heidän mukaansa kutsumukseen yleisesti liitetään kaksi näkökulmaa: muiden palveleminen ja sitä kautta työn yhteiskunnallinen merkityksellisyys. Lutherille merkityksellisyyttä työhön toi Jumalan palveleminen työn kautta (Teinonen & Teinonen 2003, 141), opettajien näkemyksissä kutsumuksesta palveleminen liittyy kiinteästi yhteiskuntaan. Molemmista kuitenkin nousee selkeänä esiin työtä itseään suuremman merkityksen etsiminen jokapäiväiselle aherrukselle. Toisaalta Estolan ja Syrjälän tutkimille opettajille tärkeää oli myös työn tuottama henkilökohtainen tyydytys. Kutsumus on heidän mukaansa useimmille opettajille vasta opintojen jälkeen työelämässä kehittyvä näkemys oman työnsä merkityksellisyydestä. (Estola & Syrjälä 2002, 90.)

Mielenkiintoinen näkemys työelämän aikana kehittyvään kutsumukseen löytyy Antti Rauniolta. Hänen mukaansa kutsumuksen löytäminen on pääasiassa vastauksen etsimistä kysymykseen ”Miten voin palvella?” Hän painottaa kysymyksen aitouden tärkeyttä. Kysymys ei siis saa olla vain opittu lause, vaan siihen tulee Raunio mukaan sisältyä aito halu selvittää, mitä palveleminen on, miten yksilö sitä voi parhaalla tavalla toteuttaa sekä mitä keinoja hänellä palvelemiseen on. Raunio erottaa kuitenkin toisistaan palvelemisen päämääränä ja palvelemisen keinona. Esimerkiksi asiakaspalvelutyössä palveleminen voi siis olla niin liiketoimintavoiton kuin myös aidon palvelukseksi tulemisen kokemuksen tarjoamisen tavoittelua. (Raunio 2004, 78-79.) Palatakseni jälleen Lutherin ajatuksiin, palveleminen lähtee siis ihmisen sisäisestä aidosta halusta toteuttaa suurempaa päämäärää, oli sitten tavoitteena liiketoimintavoiton tavoittelu tai lähimmäisen ja Jumalan palveleminen. Nimenomaan kutsumusajattelun näkökulmasta Rauniolle

palvelun toteutuminen on päämäärä. Hän kuitenkin erottaa tiukasti itsensä työlle uhraavan, liialliseen kiltteyteen taipuvan palvelijan kutsumuksen mukaisesta palvelemisesta. Raunion mukaan työlle uhrautuva ei pyrikään palvelemaan muita, vaan nimenomaan itseään, omia hyväksytyksi ja arvostetuksi tulemisen tarpeitaan. Kutsumuksen mukainen palveleminen ei Rauniolle ole uhrautumista, vaan vastikkeetonta pyrkimystä vastata yhteisössä ilmeneviin tarpeisiin (Raunio 2004, 79). Kutsumustyöstä puhuttaessa työlle uhrautumisen ja sen kautta myös työssä uupumisen teemat nousevat väistämättä esiin. Raunion ajatus uhrautumisesta omien tarpeiden tyydyttämisenä avaa tarkastelun arvoisen näkökulman näiden ilmiöiden syiden pohtimiselle. Myös Lutherilla on tähän selvä kanta: työn tekeminen niin Jumalan kuin itsensäkin palvelemiseksi ei ole tosi kristillistä, vaan kaiken tekemisen lähtökohtana tulee olla ensisijaisesti lähimmäinen, yksin hänen parhaansa (Elenius 2003, 113).

Kutsumus ei Estolan ja Syrjälän mukaan ole staattinen tila, vaan eräänlainen elämänmittainen prosessi. Ajan kuluessa kutsumus muuttuu ja syvenee. Nuoruuden ihanteellinen kuva työstä muuttuu arjen aherrukseksi, kuitenkin taustalla heidän mukaansa säilyy työn syvemmän merkityksen kokemus. Kutsumus ei siis katoa, vaan nimenomaan syventyy. Kirjoittajien mukaan kutsumukseen liittyy väistämättä myös kyseleminen ja epäileminen. Joskus kutsumus ehkä myös katoaa tai piiloutuu. Kuitenkaan se ei ole menettänyt merkitystään. Usein opettajien kohdalla tähän on heidän tutkimuksessaan ollut syynä työpaikalla koettu vaikea tai uhattu asema, mikä puolestaan on hankaloittanut työn tekemistä mielekkäällä tavalla. (Estola & Syrjälä 2002, 96.)

4 Kanttori, seurakunnan muusikko

Seurakunnan hengellisen työn työntekijöihin kuuluvat papit, lehtorit, perheneuvojat, sairaalasielunhoitajat, kanttorit, diakonian viranhaltijat, nuorisotyönohjaajat, lapsityöntekijät sekä esimerkiksi lähetyssihteerit. Näistä ammattiryhmistä käytetään myös seurakuntatyön tekijät -nimitystä (Niemelä 2004, 23). Lisäksi Suomen evankelis-luterilaisen kirkon seurakunnat työllistävät muun muassa hallinnon, viestinnän ja kiinteistöhuollon osaajia. Kukin seurakunta toimii itsenäisesti, myös työnantajana. Lisäksi kirkko työllistää henkilöstöä myös kaikkien yhdeksän hiippakunnan tuomiokapituleissa (Tilastotietoa kirkosta⁸).

4.1 Seurakunnan hengellisen työn työntekijöiden yhteinen erityisosaaminen

Kirkkohallitus on määritellyt Kirkon koulutuskeskuksen vuonna 2010 julkaisemassa dokumentissa hengellisen työn työntekijöidensä ydinosaamisalueet. Nämä ydinosaamiskuvaukset perustuvat ajatukseen siitä, että kaikkia seurakunnan hengellisen työn työntekijäryhmiä yhdistää sellainen yhteinen osaaminen, joka on nimenomaan näille ammattiryhmille tyypillistä. Yhteinen ydinosaaminen ei siis ole riippuvaista työntekijän ammattiryhmästä. Perustavanlaatuisia tässä dokumentissa on myös näkemys siitä, että kirkon ammateissa toimivilla on sellaista osaamista, jota yhteiskunnan vastaavissa työtehtävissä toimivilla henkilöillä ei välttämättä ole, tai jota nämä yhteiskunnan palveluksessa olevat henkilöt eivät työssään tarvitse (Kirkon koulutuskeskus 2010, 4).

Yhteistä kaikille kirkon hengellisen työn ammateille on ennen kaikkea hengellisen työn osaaminen. Kirkon työntekijällä on näkemys siitä, että hänen työyhteisönsä on luonteeltaan nimenomaan hengellinen yhteisö. Hän myös tiedostaa kirkkoon ja seurakuntaan kuulumisen merkityksen omassa elämässään. Kirkon hengellisen työn työntekijä kokee ydinosaamiskuvausten perusteella tehtäväkseen ihmisten kutsumisen ja opastamisen Pyhän äärelle, seurakuntalaisten kanssa yhteistyössä toimimisen sekä uskonyhteisön jäsenenä elämisen. Henkilökohtainen suhde Jumalaan on työntekijällä voiman lähde, mutta myös edellytys työn uskottavuudelle. Henkilökohtaisen uskon lisäksi hengellisen työn tekijän olisi tunnettava Raamatun ja muiden

⁸ Suomen evankelis-luterilaisen kirkon verkkosivut, tilastotietoa kirkosta.

evankelis-luterilaisen kirkon perustavien dokumenttien sisältöä ja kyettävä soveltamaan niitä työssään omalla työalallaan. Jokaiselle maallikolle kuuluvasta yleisestä pappeudesta hengellisen työn nähdään ydinosaamiskuvauksissa eroavan siinä, että seurakuntatyön tekijät ovat vastuullaan olevaan tehtäväänsä seurakunnan valitsemia, siis seurakunnan työhönsä kutsumia. Lisäksi heillä on tehtävän edellyttämä ammatillinen koulutus (Kirkon koulutuskeskus 2010, 4). Tulkitsen tätä ydinosaamiskuvauksen aluetta niin, että seurakunnan työntekijän ammatillinen identiteetti rakentuu periaatteessa kysymyksen ”mitä seurakunta minulle henkilökohtaisesti merkitsee?” varaan. Työn tekemisen ja ammatillisen uskottavuuden kannalta on siis merkityksellistä, että työntekijä kokee sitoutuvansa kirkon arvoihin, uskoon ja seurakuntayhteisöön myös henkilökohtaisella tasolla.

Kirkon työntekijältä odotetaan ydinosaamiskuvausten mukaan myös arvo-osaamista, joka perustuu kykyyn tunnistaa ja pohtia eettisiä kysymyksiä. Nämä voivat koskea niin yksilöä kuin myös yhteisöä. Seurakunnan työntekijä myös haluaa asettua lähimmäisen asemaan ja kykenee vuoropuheluun myös eri tavalla ajattelevan ja toimivan ihmisen kanssa. Kirkon työntekijä tuntee kirkon arvot ja sitoutuu niiden mukaiseen toimintaan niin lähiyhteisön, yhteiskunnan kuin kansainvälisen vastuunkin tasolla, mutta ymmärtää myös erilaisten elämäkatsomusten ja uskontojen perusteet (Kirkon koulutuskeskus 2010, 4-5). Sen lisäksi, että seurakunnan työntekijä tuntee oman uskonsa ja sen perusteet, katson tämän kohdan tarkoittavan myös sitä, että seurakunnan työntekijän tulee olla perillä myös hänen ympärillään kulttuurissa, yhteiskunnassa ja asenneilmapiirissä vaikuttavista ilmiöistä. Seurakunnan työntekijältä odotetaan usein mielipidettä tai kommenttia ajankohtaisiin kysymyksiin, joita hänen olisi tulkintani mukaan kyettävä muodostamaan niiden kirkon arvojen perusteella, joihin hän työntekijänä on sitoutunut.

Osaamisessa korostuvat kirkon työntekijän kohdalla vuorovaikutus- ja sosiaaliset taidot. Hän kykenee kohtaamaan niin yksilöitä kuin myös ryhmiä ja yhteisöjä aidolla kiinnostuksella. Tämä edellyttää työntekijältä itsetuntemusta sekä kykyä läsnäoloon niin yksittäisen ihmisen kuin ryhmänkin kanssa. Ydinosaamiskuvaukset huomauttavat, että kirkon työ ulottuu ihmisen henkilökohtaiselle alueelle – uskoon. Sen tähden ihmisen todesta ottaminen ja kunnioittaminen yksilönä on ensiarvoisen tärkeää. Luonteeltaan aito kohtaaminen määritellään toisaalta toiminnalliseksi, toisaalta taas levolliseksi läsnäoloksi. Sen edellytyksenä on työntekijän tietoisuus tehtävänsä ja persoonallisuutensa rajoista ja mahdollisuuksista (Kirkon koulutuskeskus 2010, 5). Vuorovaikutustaitoihin liittyvän osaamisen kuvaukset edellyttävät työntekijältä paljon. Jokaisen päivän mittaan ja eri työtehtävissä tapahtuvan kohtaamisen tulisi olla aito, hyväksyvä ja välittävä. Mistä työntekijä ammentaa voimaa läsnäoloon ja kohtaamiseen? Usein kohtaamiset

eivät myöskään rajoitu vain työaikaan, vaan näkyvällä paikalla seurakuntatyössä toimiva työntekijä toimii seurakunnan kasvoina myös vapaa-aikanaan, omassa henkilökohtaisessa arjessaan. Erityisesti silloin kohtaamiset, kiireettömyyden ja levollisuuden tunteen säilyttäminen, voivat tuntua työntekijästä haastavilta. Toisaalta dokumentti peräänkuuluttaa myös omien rajojensa ja itsensä tuntemista. Nähdäkseni tähän sisältyy myös tietynlainen armollisuus itseään kohtaan, aina ja joka tilanteessa ei seurakunnan työntekijäkään ole parhaimmillansa ja se tulee työntekijän itsensä myös hyväksyä.

Vuorovaikutus- ja sosiaaliin taitoihin liittyy myös ydinosaamiskuvauksissa esitetty näkemys työntekijän persoonan merkityksestä. Kirkon työntekijältä odotetaan kykyä kohdata erilaisia ajattelutapoja edustavia ihmisiä arkisissa tilanteissa ja kykyä myös reagoida muutostilanteisiin ammattimaisesti. Edellytyksenä tälle on dokumentin mukaan työntekijän itsetuntemus sekä kyky arvioida ja käydä vuoropuhelua itsensä ja oman toimintansa kanssa. Myös ammatillinen joustavuus ja laaja-alaisuus ovat tärkeitä. Ilman näitä taitoja vaarana on, että työstä tulee työntekijälle itsetoteutuksen väline tai itse työhön kehittyy ulkokohtainen ja pinnallinen työote. Dokumentti myös muistuttaa, että työntekijän on ammatillisen osaamisensa kehittämisen ohella pidettävä huolto myös työhyvinvoinnistaan ja kasvustaan myös persoonallisuuden osa-alueilla (Kirkon koulutuskeskus 2010, 5). Kirkon työ on työtä, jota tehdään oman persoonan sekä omien vahvuuksien ja heikkouksienkin kautta. Tähän liittyy nähdäkseni monta haastetta. Oma ammattimaisuus voi olla koetuksella, jos esimerkiksi työntekijän persoonallisuus ei olekaan hänen kohtaamiensa seurakuntalaisten mieleen. Mielipiteet voivat olla esimerkiksi sukupuoli- tai luonnekysymyksiä, joku työntekijä saattaa seurakuntalaisille olla tietyssä tilanteessa mieluisampi kuin toinen. Tähän on toki suhtauduttava ammattimaisesti, mutta työntekijän näkökulmasta tämä voi tuntua ikävältä. Omaan persoonaan ja ominaisuuksiin kohdistuva kritiikki on raskasta kantaa ja käsitellä. Jos nämä tilanteet toistuvat jopa vuodesta toiseen, voi tällä kenties olla työntekijän työssä jaksamiselle ja työmotivaatiolle vakavia seurauksia.

Kirkon perustehtävä ennen kaikkea uskonyhteisönä ja hengellisen elämän keskeisenä toimijana muodostaa ydinosaamiskuvauksissa kirkolle työyhteisönä selkeän ominaispiirteensä. Työntekijältä odotetaan hänelle kuuluvien työtehtävien hoitamista ja sitoutumista kirkon toimintaperiaatteisiin, mutta myös vapaaehtoistyöntekijöiden ja luottamushenkilöiden kanssa yhteistyössä toimimista. On siis tärkeää, että työntekijä tuntee oman työtehtävänsä ja toisaalta myös koko työyhteisön työtehtävien kokonaiskuvan voidakseen arvioida niiden tehtävien toteutumista eri toimijoiden kanssa (Kirkon koulutuskeskus 2010, 5). Seurakuntatyön arjessa tämä voi näyttäy-

tyä haasteena. Jokaisella työalalla on omat tavoitteensa, aikataulunsa ja rutiininsa. Voinko työntekijänä hallita koko seurakunnan kokonaisuutta, osaanko kertoa toisen työalan työstä? Muis-tanko kutsua seurakuntalaisia myös sellaisiin tilaisuuksiin, jotka eivät ole oman työalani vas-tuulla? Mihin ohjaan seurakunnassa toimimisesta kiinnostuneen vapaaehtoisen, jolle omalta työalaltani ei löydy sopivaa tehtävää? Seurakunnan työntekijän on siis paitsi oltava kiinnostu-nut ympäristössään tapahtuvista asioista, tiedettävä sen lisäksi pääpiirteittäin myös se, mitä hä-nen omassa työympäristössään parhaillaan tapahtuu. Tämä voi erityisesti suurissa seurakun-nissa olla melkoinen haaste.

Ydinosoamiskuvauksissa kutsumus mainitaan vain papin (Kirkon koulutuskeskus 2010, 22-23.) ja diakonian viranhaltijan (Kirkon koulutuskeskus 2010, 9.) ydinosoamisalueiden kohdalla. Do-kumentissa papin virassa korostuu seurakunnan antama kutsu papin palvelutehtävään, diako-nian viranhaltijan kohdalla taas käsiteltiin henkilökohtaisen, lähimmäisen auttamiseen ja pal-velemiseen kohdistuvan kutsun vahvistumista. Vaikka kutsumus tässä dokumentissa voidaan ymmärtääkin vain kirkon tai seurakunnan ulkoista kutsua (*vocatio externa*) ja vihkimystä edel-lyttävien papin ja diakonin virkojen haltijoiden ominaisuudeksi, näen kuitenkin kutsumuksen idean olevan taustalla myös kaikkia kirkon hengellisen työn virkoja koskevissa ydinosoamis-kuvauksissa. Kutsumus on ulkoisen kutsun lisäksi sisäistä kutsumuksen tunnetta (*vocatio in-terna*), halua toimia juuri omassa tehtävässään seurakunnan ja kirkon yhteiseen tehtävään si-toutuen. Tästä näkökulmasta näen kutsumuksen kaikkia kirkon hengellisen työn työntekijöitä koskevana yhteisenä tekijänä.

4.2 Kanttorin työssä tarvittava erityisosaaminen

Kirkon hengellisen työn ammattien ydinosoamiskuvauksissa kanttorin työn ytimen todetaan olevan seurakunnan jumalanpalveluselämässä ja osaamisen ytimen musiikillisessa osaami-nessa. Monipuolisuuden lisäksi seurakunnan musiikkitoiminnalta odotetaan korkeaa tasoa. Vaikka työn ydintehtävät ovat kaikilla kanttoreilla samat, -jumalanpalveluselämä ja kirkolliset toimitukset, on seurakunnissa nykyään halua painottaa jotain kanttorin työn osaamisaluetta ja luoda erilaisia vastuualueita ja tehtäväprofileja kanttoreille, ydinosoamiskuvauksissa todetaan.

Musiikkitoiminnan laaja-alaisuudella tarkoitetaan dokumentin mukaan nykyään erilaisten tehtävien lisäksi myös hyvin erilaisia tyylejä ja musiikillisia ilmaisukeinoja, joita seurakuntamusiikki pitää sisällään. Seurakunnan musiikkitoiminnan johtaminen onkin ymmärrettävä tässä kontekstissa musiikkitoiminnan kokonaisuudesta vastaamisena (Kirkon koulutuskeskus 2010, 11). Musiikkitoiminnan kokonaisuus erilaisine vastuualueineen voi mahdollistaa kanttoreille hyvin erilaisia työnkuvia ja sitä kautta luoda mahdollisuuksia työn tekemiseen juuri omien vahvuusalueiksi kokemiensa taitojen kautta. Parhaimmillaan tämä nähdäkseen luo mahdollisuuksia onnistumisen kokemuksille, jotka ovat omiaan lisäämään työn mielekkyyttä ja sitä kautta myös vahvistamaan kutsumusta. Toisaalta vaarana voi myös olla työnkuvien erilaistuminen niin radikaalisti, että se vaikuttaa kanttoreiden välisten eriarvoisuuden kokemusten muodostumiseen ja aiheuttaa ristiriitoja työyhteisössä. Pääasiassa erilaisten taitojen ja vahvuusalueiden hyödyntäminen on kuitenkin nähdäkseen pelkästään työyhteisöä rikastuttava ja rakentava seikka.

Kanttorin työn ydin on seurakunnan jumalanpalveluselämässä, joten kanttorin ydinosamiskuvauksissa osaamisen keskiöön arvioidaan liturginen- ja jumalanpalvelusmusiikki. Tähän sisältyy jumalanpalveluksen ja kirkollisten toimitusten sisällön tunteminen sekä laaja-alainen jumalanpalvelusmusiikin tunteminen. Kanttori tarvitsee työssään myös tietoa ja taitoa seurakunnan jumalanpalveluselämän kokonaisvaltaiseen suunnitteluun sekä jumalanpalvelusmusiikin johtamiseen (Kirkon koulutuskeskus 2010, 12). Jumalanpalvelus on kanttorin työn keskiössä. Esimerkiksi kirkon nelivuotiskatsaus vuosilta 2012 -2015 tuo kuitenkin esiin sen seikan, että jumalanpalveluskävijöiden aktiivinen joukko on seurakuntalaisista vain noin kymmenesosa⁹. Jumalanpalveluksen keskeistä asemaa lainkaan kyseenalaistamatta on kuitenkin huomionarvoista, että kanttorin, kuten myös muiden seurakunnan työntekijöiden työn kannalta jumalanpalveluksen merkitys seurakuntalaisten kohtaamisen paikkana ei ole niin keskeinen kuin jumalanpalveluksen seurakuntaelämän perusjalkana tulisi olla. Tämä tuo painetta jumalanpalveluksen kehittämiseen ja uudistamiseen, mikä itsessään on toki hyvinkin positiivinen asia, mutta on kenties toisaalta omalta osaltaan luomassa painetta ja riittämättömyyden tunnetakin jumalanpalveluksen toimittajien harteille.

Kanttorin oma soitto- ja laulutaito ovat hänen musiikillisen osaamisensa ydintä. Lisäksi tärkeää on kuoronjohto- ja muiden musiikkiryhmien johtamisen taito, määrittelevät kanttorin ydinosamiskuvaukset. Kanttorilta edellytetään myös esittävän säveltaiteen, siis klassisen taidemusiikin osaamista. Työssä keskeistä osaamista ovat myös säestys- ja esilaulutaito eli liturginen soitto ja

⁹ *Noin kymmenesosa suomalaisista osallistuu vähintään kuukausittain jumalanpalvelukseen* (Ketola ym. 2016, 73).

laulu. Kanttorin työssä on myös syytä tuntea kirkkomusiikin historiaa ja hallita eri esitystyyliä aina nykypäivään saakka ulottuen. Tärkeää on myös muun seurakuntatyössä tarvittavan musiikin osaaminen, esimerkiksi lasten musiikkileikkikoulutoiminnassa tarvittavat laulut sekä muun muassa rippikouluissa käytettävä *Nuoren seurakunnan veisukirja*. Musiikilliseen osaamiseen kuuluu myös seurakunnan soittimien huoltaminen ja siihen tarvittava tietotaito (Kirkon koulutuskeskus 2010, 12-13). Tämän kuvauksen perusteella ei ole lainkaan perusteetonta kutsua kanttoria ”maailman monipuolisimmaksi muusikoksi”. Kanttorin työssä tarvittava musiikillisen repertuaarin kirjo on päätähuimaavan laaja. Kanttorilta odotetaan niin taidemusiikin korkealatuista osaamista kuin myös kykyä heittäytyä erilaisten modernin kevyen musiikin esitystyylien maailmaan. Perinteisesti hyvin klassiseen musiikkiin painottuvalle kanttorikoulutukselle tämä onkin nähdäkseni melkoinen haaste, ja kanttorit ovatkin tuoneet *Muusikkoina kirkon palveluksessa* -osaamiskartoituskyselyssä vuodelta 2017 esiin toiveitaan esimerkiksi juuri työn laaja-alaisuuden, ulkopuolelta tulevien odotusten, rytmimusiikin, improvisoinnin, säveltämisen ja soittamisen sekä pedagogiikan parempaan hallintaan (Engström ym. 2017, 19).

Kanttorilta edellytetään ydinosaamiskuvauksissa myös teologista osaamista, hänen tulisi tuntea kristinuskon keskeiset sisällöt. Kanttorin siis tulisi tuntea Raamattua ja kirkon tunnustuskirjoja. Lisäksi jumalanpalveluksen ja kirkkomusiikin teologian, eli liturgiikan ja hymnologian osaaminen on kanttorin ammattitaidon ytimessä (Kirkon koulutuskeskus 2010, 13).

Yhtä lailla kanttorin ammattiosaamisen ydintä on Kirkon koulutuskeskuksen kuvausten perusteella pedagoginen osaaminen. Kanttori toimii jumalanpalveluskasvattajana, mikä edellyttää kykyä vahvistaa virsilaulua ja virsituntemusta, kehittää kuoro- ja yhtyelaulua ja johtaa erilaisia musiikkiryhmiä tai musiikkikasvatusryhmiä. Kanttori tarvitsee näiden työtehtäviensä toteutukseen sekä ryhmä- että yhteisöpedagogisia taitoja sekä erityisesti taitoa ohjata ja innostaa eri ikäryhmiä musiikin pariin. Hänen täytyy ydinosaamisdokumentin perusteella hallita erilaisia oppimiskäsityksiä ja musiikkipedagogisia menetelmiä sekä osata myös äänenkäytön pedagogiikkaa (Kirkon koulutuskeskus 2010, 13). Pedagogiikan hallinta nousi kanttoreiden osaamiskartoituskyselyssä esiin yhtenä osa-alueena, johon kanttorit toivoisivat lisää osaamista ja työkaluja. Erityisesti pedagogisen osaamisen tarve korostui toiveena varhaisiän, lasten ja nuorten musiikkikasvatuksen sekä erilaisten ryhmien, kuten rippikouluryhmien ryhmädynamiikan ja psykologian paremmasta hallinnasta (Engström ym. 2017, 19). Kanttorit toimivat hyvin erilaisten ryhmien ja ikäryhmien, aina vauvasta vaariin, keskellä. He selkeästi tiedostavat ryhmäpedagogiikan osaamisen tarpeensa ja roolinsa seurakunnan musiikkikasvattajana. Lisäosaamisen

tarve kertoo näkemykseni mukaan kanttoreiden vahvasta sitoutumisesta seurakunnan musiikkikasvatukseen ja myös näkemyksestä nimenomaan musiikkikasvatuksen tärkeästä merkityksestä seurakuntaelämän kokonaisuuden kannalta.

Seurakuntatyössä kanttorilta kysytään ydinosamiskuvausten mukaan myös yhteisöllistä osaamista ja kehittämisosaamista. Kanttori tarvitsee työssään vuorovaikutustaitoja sekä ja sosiaalisia ja sielunhoidollisen kohtaamisen taitoja. Kanttori osaa yhtäältä työskennellä ryhmässä ja toisaalta myös johtaa ryhmän työskentelyä. Kanttori myös tuntee kirkon hallinnon ja osaa suunnitella ja raportoida työtään. Kanttori myös osaa ja haluaa kehittää ja johtaa työalaansa sekä hallitsee projektiluontoisten töiden kokonaisuuden (Kirkon koulutuskeskus 2010, 13). Seurakunta on perusluonteeltaan yhteisöllinen. Yhteistyö on myös yksi kuluvan vuosikymmenen trendeistä ja uudenlainen yhteisöllisyyden näkökulma on rantautunut viime aikoina myös seurakuntatyöhön¹⁰. Kanttoreilla on yhteisöllisyyden kehittämisessä nähdäkseni varsin keskeinen asema, musiikin voima ihmisiä yhdistävänä tekijänä on kanttoreiden osaamisen keskiössä. Yhteisöllisyyden kehittämiseen liittyy myös vahva vapaaehtoisten toimijoiden roolin kasvattamisen tendenssi. Myös tämä vapaaehtoisten uudenlainen ja entistä näkyvämpi rooli seurakunnan elämässä, myös seurakunnan musiikkielämän toteuttajina, on kanttorin työn kannalta keskeistä. Se tuo epäilemättä lukemattomia mahdollisuuksia rikastuttaa musiikkielämää ja tehdä siitä entistä enemmän ihmisiä yhdistävää. Mutta toisaalta vapaaehtoistyön koordinointi ja vapaaehtoisten muusikoiden kanssa toimiminen voi tuoda kanttorin työn arkeen myös huomattavan paljon lisää suunnittelu- ja valmistelutyötä. Ryhmän toiminnan koordinoimisen taidot korostuvat vapaaehtoisten toimijoiden määrän kasvaessa. Tämän seikan nostaa esiin myös Kirkon koulutuskeskuksen Kanttoreiden täydennyskoulutus suunnitelma vuodelta 2012¹¹.

Kanttorin ydinosamiskuvaukset piirtävät esiin kuvan hyvin laaja-alaisen musiikillisen osaamisen omaavasta kanttorista. Toisaalta nämä kuvaukset ovat hyvin tunnistettavia, kaikki nämä ydinosamiskuvausten osa-alueet ovat kanttorin työn kannalta keskeisiä ja tärkeitä. Toisaalta näiden kuvausten ominaisuudet saattavat helposti kalskahtaa korvaan myös vaatimuksina, joita on lähestulkoon mahdoton toteuttaa. Ydinosamiskuvauksissa kuvaillaan eräänlainen kanttorin ideaali, johon yhdenkään kanttorin tuskin on mahdollista täysin yletä. Haastetta laaja-alai-

¹⁰ Ks. esim. Pöyhönen, Timo 2019. Yhteisöjen kirkko.

¹¹ Kirkon koulutuskeskus 2012. Kanttoreiden täydennyskoulutus, -Orientoitumiskoulutuksesta erityiskoulutukseen. Verkkajulkaisu, 16. <https://evl.fi/documents/1327140/43730976/KANTTORIEN+TÄYDENNYSKOULUTUS/05141c9a-b8a3-74c8-6193-d81f2ed416c9>

sessä ja moniulotteisessa kanttorin työssä siis riittää. Kanttorin työn ydinosaamisen ja seurakuntatyön kaikkien ammattien yhteisen ydinosaamisen muodostama kokonaisuus on niin laaja, että sen omaksuminen yhden korkeakoulututkinnon suorittamiseen kuluva ajassa on käytännössä näkemykseni mukaan lähestulkoon mahdotonta. Kanttoriksi ja seurakuntatyön ammattilaiseksi kasvu jatkuu todennäköisesti pitkään vielä valmistumisen jälkeen työelämässä. Luonteeltaan ammattilaisena kasvaminen on nähdäkseni elinikäinen prosessi, joka jatkuu aina eläkkeelle saakka.

4.3 Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kanttorin virka

Musiikin merkitys evankelis-luterilaisessa kirkossa kanttorin työn ydinosaamiskuvausten yhteydessä määritellään Jumalan luomislahjaksi. Sen käyttö liittyykin erityisesti kirkon jumalanpalveluselämään. Käsitös musiikista luomisessa annettuna lahjana antaa sille hyvää päämäärää palvelevan voiman. Musiikki vahvistaa kirkon sanallista viestiä antaen sille ulottuvuuksia, joita puhuttu sana ei pysty ilmaisemaan. Kirkon musiikissa sana siis saa soivan muodon. Kanttori siis virkaa hoitaessaan osallistuu evankelis-luterilaisen kirkon sanan julistukseen. Musiikin tehtävänä seurakunnassa on julistuksen lisäksi myös toimia ilon, toivon, rakkauden ja uskon ilmentäjänä, lohduttajana surussa sekä yhteyden luoja. Musiikin myös ajatellaan olevan rukousta sekä kiitollisuuden, pyyntöjen ja katumuksen osoitusta Jumalalle. Musiikki tuo ihmisiä kirkkoon ja sitoo heitä yhteyteen sekä toisiinsa (Kirkon koulutuskeskus 2010, 10-11).

Kirkkojärjestyksen mukaan seurakunnassa tulee olla vähintään yksi kanttorin virka (Kirkkojärjestys 8 § 1). Kanttorin tehtävä on johtaa seurakunnan musiikkitoimintaa (KJ 8 § 24). Kanttorin viran haltija vastaa musiikista seurakunnan jumalanpalveluksissa, kirkollisissa toimituksissa ja seurakunnan tilaisuuksissa, opettaa rippikoulussa, hoitaa musiikkikasvatustyötä sekä edistää musiikin käyttöä seurakunnan eri toiminnoissa. Kanttori vastaa myös seurakunnan soittimien hoidosta ja huollosta sekä organisoii seurakunnan konserttitoimintaa (Kirkon koulutuskeskus 2010, 11).

Evankelis-luterilaisen kirkon kanttorin virka on yhdistelmä hyvin monipuolista lukkarin virkaa sekä musiikillisiin tehtäviin keskittyntä urkurin virkaa. Näiden kahden viran erilaisuus on alusta asti heijastunut nykyisen kanttorin viran kehitykseen. Jo alusta asti kanttorin virkaan ja

koulutukseenkin on pyritty lisäämään myös muita kuin musiikillisia tehtäviä, muun muassa opettajan, nuorisotyönohjaajan ja diakoniatyöntekijän työhön kuuluvia tehtäviä. Vuonna 1981 kirkkomuusikon viran nimeksi tuli kanttori, ja se porrastettiin kolmeen tasoon seuraavasti:

1. Laajaa yliopistotutkintoa edellyttävä kanttorin virka (nk. A-virka)
2. Ylempää korkeakoulututkintoa edellyttävä kanttorin virka (nk. B-virka)
3. Muuta piispainkokouksen hyväksymää tutkintoa edellyttävä kanttorin virka (nk. C-virka)

Kanttoreita kouluttaa Taideyliopiston Sibelius-Akatemia Helsingissä ja Kuopiossa. Laajaa yliopistotutkintoa edellyttävät kanttorin virat (A-virat) on tarkoitettu pääasiassa suuriin seurakuntiin, joilla on tarve pitkälle erikoistuneiden muusikoiden palkkaamiselle. Kelpoisuuden virkaan antaa kanttoriksi kelpoistavan musiikin maisterin koulutuksen lisäksi Sibelius-Akatemian perustutkinnon ylimmällä, A-tasolla, suoritettut urkujensoiton, laulun tai kuoronjohdon opinnot tai muut vastaavat piispainkokouksen hyväksymät, erikseen määritellyt opinnot. (Niemelä 2014, 10-11).

Seurakunnan kanttorin viran perusmuotona nähtiin virkojen porrastamisesta lähtien ylempää korkeakoulututkintoa edellyttävä kanttorin virka (B-virka). Musiikin maisterin tutkinto antaa kelpoisuuden tähän virkaan, kuten myös ylempi ammattikorkeakoulututkinto (muusikko ylempi AMK). (Niemelä 2014, 10-11.) Myös musiikkikasvatukseen painottuneella filosofian tai kasvatustieteen maisterin tutkinnolla voi pätevoityä kanttorin virkaan, jos tutkintoon on sisällynyt tai sen lisäksi on suoritettu piispainkokouksen määrittelemät 130 opintopisteen laajuiset kirkkomusiikin opinnot. Kanttorin viroista 65 prosenttia on ylemmän korkeakoulututkinnon edellyttämiä virkoja (Suomen Kanttori-urkuriliitto, Kanttorikoulutus).

Muuta piispainkokouksen hyväksymää tutkintoa edellyttävät virat (C-virat) tarkoitettiin pienempiin seurakuntiin sekä avustaviksi viroiksi suurempiin seurakuntiin virkojen porrastuksen yhteydessä (Niemelä 2014, 10-11). Näihin virkoihin johtavaa kulttuurialan ammattikorkeakoulututkinnon koulutusta (muusikko AMK) on annettu Oulun ja Tampereen ammattikorkeakouluissa, joista molemmista koulutus on kuitenkin lakkautettu, eikä uusia opiskelijoita oppilaitosten kirkkomusiikin koulutukseen enää oteta. Ammattikorkeakoulutasoista kirkkomusiikin monimuoto-opetuksena toteutettavaa koulutusta tarjoaa Suomessa tällä hetkellä Pietarsaareissa sijaitseva ruotsinkielinen Yrkeshögskola Novia. Yliopiston kandidaatin tutkinto antaa myös pätevyyden näihin virkoihin, kun tutkintoon sisältyvät piispainkokouksen määrittelemät kirkko-

musiikin opinnot (Suomen Kanttori-urkuriiliitto, Kanttorikoulutus). Myös ennen 1.8.2010 suoritetuilla erikseen määritellyillä opinnoilla, käytännössä konservatorion kirkkomusiikin opinnoilla saa pätevyyden tähän virkaan (Niemelä 2014, 10-11). Noin viidesosa Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kanttorin viroista on niin kutsuttuja C-virkoja. (Suomen Kanttori-urkuriiliitto, Kanttorikoulutus)

4.4 Mikä kanttoria kutsuu?

Kanttorin työnkuva seurakunnan muusikkona on moniulotteinen. Erilaisissa seurakunnissa musiikkityön painopisteen ja tarpeet voivat myös olla hyvin erilaisia ja näin Suomen evankelis-luterilaisen kirkon palveluksessa olevien kanttoreiden työnkuvat voivat poiketa toisistaan paljonkin. Perustyön, eli kirkollisten toimitusten ja seurakunnan jumalanpalveluselämän lisäksi kanttorin työhön voi kuulua hyvin eri tyyppisiä painotuksia. Kirkon hengellisen työn ammatteillemme, myös kanttoreille on laadittu edellä esittelemäni ydinosaamiskuvaukset, joita yhdistelemällä kanttorin osaamistarpeita kartoittavaan *Muusikkoina kirkon palveluksessa* (Engström ym. 2017) -kyselyn raporttiin pyrin seuraavaksi luomaan kuvan kanttorin työn sisältöön liittyvistä, kanttoria työhönsä kutsuvista elementeistä. Lisäksi käytän kanttorin työnkuvan ja työhön kutsuvien tekijöiden hahmottamisessa Leena Tiitun väitöskirjatutkimusta *Kanttorin ammattikuva* (Tiitu 2009). Tämän kappaleen kutsumusta kuvaavat tekijät voidaan nähdä nimenomaan kanttoria ulkoista kutsua ja kutsumusta (*vocatio externa*) selittävinä. Kanttoreiden sisäisen kutsun (*vocatio interna*) henkilökohtaisiin näkemyksiin syvennyn myöhemmin haastatteluaineiston analyysissä.

Kanttorin työn ydintä on musiikillinen osaaminen (Kirkon koulutuskeskus 2010, 13). Kirkkomusiikkiopintoja edeltää useimmiten vuosien tavoitteellinen musiikkiharrastus. Esimerkiksi Sibelius-Akatemian valintaoppaassa hakijalla edellytetään olevan koulutettavuuden lisäksi myös hyvät musiikilliset tiedot ja taidot¹². Käytännössä tämä tarkoittanee noin musiikkiopiston perustason oppimäärän suorittamista vastaavia tietoja ja taitoja. Musiikki harrastuksena, intohimon kohteena ja myöhemmin ammattina kutsuu kanttoria työhönsä. Kirkkotilat urkuineen ovat

¹² Valintaopas. Kirkkomusiikin koulutusohjelma, Taideyliopiston Sibelius-Akatemia.

kanttorille mahdollisuuksia toteuttaa innostusta urkumusiikkiin ja urkuihin soittimena. Musiikki itsessään kutsuu kanttoria.

Tiitun tutkimuksen perusteella kanttorit itse arvottavat musiikkikasvatuksen tärkeimmäksi työnsä osa-alueeksi. Musiikin ohella musiikkikasvatuksellinen näkökulma siis liittyy olennaisesti kanttoriuteen ja kanttorin muusikkouteen. Pedagoginen osaaminen on siis erottamaton osa musiikkikasvattajana toimimista. Musiikkikasvatuksen näkökulmasta kanttoreille oli Tiitun tutkimuksessa tärkeintä kuorojen ja musiikkiryhmien johtaminen, sen sijaan rippikoulutyö ei musiikkikasvatuksen muotona ollut kanttoreiden työn merkitysarvioinnissa kovin tärkeää (Tiitu 2009, 131). Kanttorin työn kasvatuksellinen ulottuvuus voi siis kutsua kanttoria. Kasvatuksellinen näkökulma voi tarkoittaa niin musiikkikasvatusta kuin myös musiikkikasvatuksen kautta tapahtuva kristillistä kasvatusta.

Jumalanpalveluselämä ja kirkolliset toimitukset ovat keskiössä kanttorin työssä, ja myös Tiitun tutkimuksessa kanttorit arvottivat ne työnsä tärkeimmiksi osa-alueiksi heti musiikkikasvatuksen jälkeen (Tiitu 2009, 131). Jumalanpalveluselämän ja liturgiikan hallinta on osa kanttorin teologista osaamista, yksi hänen ydinosoamisen alueistaan (Kirkon koulutuskeskus 2010, 13). Kutsumuksen kannalta tämän voi nähdä julistuksellisen työn, kristinuskon sanoman eteenpäin viemisen merkityksellisyytenä kanttorille, kutsumuksena julistaa evankeliumia musiikin keinoin.

Merkittävää kanttorin ydinosoamiselle ovat musiikillisten, pedagogisten ja teologisten taitojen lisäksi myös yhteisöllinen ja kehittämisosaaminen. Kanttorilta odotetaan vuorovaikutuksen, sosiaalisten tilanteiden ja sielunhoidollisten kohtaamistenkin hallintaa. Kanttorit toimivat myös tiiviisti yhteistyössä paikkakunnan kulttuuritoimijoiden ja ryhmien kanssa. Lisäksi työhön liittyy suunnittelua, organisatorista osaamista, oman työalan kehittämistä ja johtamista sekä erilaisten projektien hallintaa (Kirkon koulutuskeskus 2010, 13). Työ on siis sosiaalista, erilaisten ryhmien ja yhteistyökumppaneiden kanssa toimimista. Ihmiset kutsuvat kanttoria työhönsä, -kohtaamisiin ja sosiaaliseen vuorovaikutukseen. Yhteistyöhön liittyy nähdäkseni myös erinomainen uuden luomisen sekä erilaisten toimintojen ja yhteistyökuvioiden kehittämisen mahdollisuus. Tämä tuo kanttorin työhön mahdollisuuksia olla luova myös musisoinnin ulkopuolella. Yhteisöt ja yhteistyökin kutsuvat kanttoria.

Toisaalta myös taloudelliset tekijät voivat kutsua kanttoria. Taloudellinen vakaus ja vakituinen virkamuotoinen työsuhte voivat olla vahvoja työhön motivoivia, siis kutsuvia, tekijöitä. Kanttorit toimivat usein virkansa ohella myös opetus- ja esiintyvän muusikon tehtävissä.

5 Seurakuntatyö murroksessa?

Tässä luvussa esittelen lyhyesti Suomen evankelis-luterilaisen kirkon nelivuotiskertomusten 2012-2015 *Eri-laistuva kirkko* ja *Osallistuva luterilaisuus* avulla sitä työn todellisuutta, jossa kanttorit muiden kirkon työntekijöiden ohella tänä päivänä työskentelevät. Kirkko on monenlaisten haasteiden edessä, ja nämä haasteet väistämättä heijastuvat myös sen työntekijöiden arkitodellisuuteen. Haasteiden avulla pyrin avaamaan niitä paineita, joita seurakuntatyön arjessa työntekijää kohtaan voi kohdistua. Tarkastelen haasteita esimerkkien avulla erityisesti kanttorin työn näkökulmasta.

5.1 Suomen evankelis -luterilaisen kirkon haasteita

Vuoden 2019 alussa Suomen evankelis-luterilaiseen kirkkoon kuului 69,7% suomalaisista. Kun vielä 1980-luvulla kirkon jäsenien osuus suomalaisista oli yli 90%, on jäsenmäärä selvästi ollut laskeva. Seurakuntia vuoden 2019 alussa oli yhteensä 384 ja niissä kaiken kaikkiaan noin 20000 seurakuntatyön tekijää. Lisäksi kirkko työllistää muun muassa hallinnon, viestinnän ja kiinteistöhuollon ammattilaisia. Huomionarvoista on, että kirkkoon kuulumisen alueelliset erot ovat kasvaneet. Oulun, Lapuan ja Porvoon hiippakunnissa kirkkoon kuulumisprosentit ovat Suomen korkeimmat, puolestaan Helsingin hiippakunnissa matalimmat noin kahdenkymmenen prosenttiyksikön erolla. (evl.fi/tietoa-kirkosta/tilastotietoa).

Kirkon nelivuotiskertomus *Osallistuva luterilaisuus* (2012-2015) käsittelee kirkosta eroamiskehitystä edellä mainittuina vuosina. Raportti esittää mielenkiintoisen havainnon siitä, ettei asuinpaikkakunnalla ole juurikaan merkitystä kirkosta eroamisen todennäköisyyteen. Suurten paikkakuntien ja kaupunkien suurempia kirkosta eroamisen lukemia pidetäänkin raportissa ennen kaikkea väestörakenteesta johtuvina (Ketola ym. 2016, 36). Tämän voi nähdä hyvin vahvasti seurakuntien arkitodellisuuteen vaikuttavana tekijänä. Kun nuoret sukupolvet keskittyvät yhä enemmän kaupunkeihin, on suurten kaupunkiseurakuntien jäsenistössä suuret määrät löyhästi sitoutuneita jäseniä. Heille kirkon jäsenyys ja osallisuus seurakuntaan omassa arjessa eivät välttämättä ole kovin merkityksellisiä. Seurakunnan työntekijöiden haasteena on sitouttaa heitä

kirkon jäsenyyteen. Pienemmissä, pääosin ehkä maaseudulle sijoittuvissa seurakunnissa jäsenistö on todennäköisemmin kirkon jäsenyyteen vahvasti sitoutunutta, ikääntyneempää väestöä. Heidän tarpeensa ovat kovin erilaiset nuorempaan kaupunkien väestöön verrattuna.

Kirkon nelivuotiskatsauksen mukaan noin kymmenesosa suomalaisista osallistuu vähintään kuukausittain jumalanpalveluksiin. Tämä on linjassa muiden pohjoismaiden tilastoiden kanssa. Säännöllisiä jumalanpalveluskäyntejä merkittävämpää näyttääkin tutkimuksen mukaan olevan henkilökohtaisen uskonnonharjoituksen merkitys. Neljäsosa vastaajista kertoi tutkimuksessa rukoilevansa päivittäin ja noin kolmasosa vähintään viikoittain. Myös hengellisen musiikin kuunteleminen oli merkittävää, vajaa kolmannes vastaajista kertoi kuuntelevansa hengellistä musiikkia kuukausittain (Ketola 2016, 73, 78). Kirkkojärjestyksen määritelmä jumalanpalveluksesta jokaisen seurakuntalaisen säännöllisesti noudatettavana tapana tai tehtävänä toteutuu tutkimuksen mukaan siis vain kymmenesosan suomalaisista kohdalla¹³. Merkittävämpää kuin hyvän tavan tai perinteiden noudattaminen näyttääkin tutkimuksen valossa olevan henkilökohtaisen, yksityisen uskonnonharjoittamisen muodot. Jumalanpalveluselämän kannalta tämä voi tarkoittaa yhä tyhjempiä ammottavia kirkkoja sunnuntaisin. Mutta toisaalta nimenomaan kanttorin työn kannalta hengellisen musiikin kuunteleminen, kirkkokonsertit ja yhteislaulutilaisuudet ovat mahdollisuuksia tavoittaa ja koskettaa muutoin seurakuntayhteydestä kenties vieraantunutkin kirkossa kävijää.

Kirkollisten juhlapäivien vietto osana yhteiskunnallista elämää sai kirkon nelivuotiskatsauksessa vahvan, yli kahdeksankymmenen prosentin vastaajaosuuden, tuen. Kristillisestä perinteestä ja kirkkovuodesta juontuvilla yhteiskunnallisilla juhla- ja loma-ajoilla on siis vahva merkitys suomalaisille myös aktiivisesti kirkon toimintaan osallistuvien joukon ulkopuolella (Sorsa 2016, 176-177). Kirkko siis elää vahvasti mukana suomalaisen yhteiskunnan arjessa ja juhlassa. Monet kirkkovuoden keskeisimmistä juhlista, kuten joulu ja pääsiäinen, ovat tärkeitä, jopa luovuttamattomia, myös kirkkoon kuulumattomalle osalle suomen väestöstä. Näihin kosketusherkkiin juhla-aikoihin sisältyy nähdäkseni myös hienoja mahdollisuuksia kirkolle ja kirkon työntekijöille. Juhla-ajat ovat kirkon työntekijän kannalta paitsi uurastuksen ja kiireen, myös mahdollisuuksien avautumisen aikaa.

¹³ Kirkkojärjestys 5 §: *Kirkon jäsenen tulee osallistua jumalanpalvelukseen, käyttää muutenkin armonvälineitä ja edistää seurakunnan tehtävän toteuttamista.*

Kirkko tekee yhä enemmän kasvatustyötä yhdessä eri toimijoiden kanssa. Kuitenkin kirkon nelivuotiskatsaus toteaa, että kristillisen perinteen välittyminen uusille sukupolville on ohentunut. Maarit Hytönen kehottaaakin Kirkon nelivuotiskatsauksen kristillisen perinteen välittymistä koskevassa luvussaan seurakuntia panostamaan yhä enemmän työalojen väliseen yhteistyöhön ja panostukseen perheiden, kummien ja kodin kristillisen kasvatuksen tukemiseksi (Hytönen 2016, 143). Toisaalta kristillisten perinteiden arvostus on julkisuudessa käydyn vilkkaan keskustelun ansiosta joiltain osin myös noussut. Vuosina 2013 ja 2014 käyty Suvivirsi-keskustelu johti Opetushallituksen antamaan uuteen ohjeistukseen¹⁴ koskien perinteisten juhlien, jumalanpalvelusten päivänavausten viettoa Suomen peruskouluissa. Suvivirren laulaminen osana kevätjuhlaohjelmaa sai jatkoa ja kirkon nelivuotiskatsauksessa 2015 Suvivirren laulamiseen erittäin myönteisesti suhtautuvien osuus oli jopa kasvanut viidellä prosentilla edelliseen nelivuotiskatsaukseen verrattuna. Myös joulujuhlien kristilliseen ohjelmaan, kuten joulukuvaelmaan, suhtautui positiivisesti yli seitsemänkymmentä prosenttia vastaajista (Sorsa 2016, 184-185). Kriittisimmin koulujen kristilliseen juhlaperinteeseen sekä myös valtiollisiin juhla jumalanpalveluksiin suhtautuivat nelivuotiskatsauksen mukaan alle 35 -vuotiaat. Toisaalta hekin olivat tyytyväisiä kirkollisiin juhlapyhiin loma-aikoja määrittelevinä päivinä (Sorsa 2016, 187). Katson, että kanttorin merkitys ruohonjuuritason kristillisenä kasvattajana on huomattava. Kuorotyön kautta kanttori kohtaa viikoittain suuria määriä eri ikäisiä ihmisiä, joille kristillisen sanoman ja perinteen välittäminen tapahtuu hengellisen musiikin kautta ikään kuin luonnostaan. Erityisesti lapsi- ja nuorisokuorojen kanssa työskentelevät kanttorit ovat kristillisen perinteen välittämisessä avainasemassa. Samoin kouluyhteistyö on avainasemassa kristillisen kasvatuksen näkökulmasta. Vaikka ristiriitaiset asenteet ja hämmennyskin Opetushallituksen uuden ohjeistuksen myötä ovat vaikuttaneet kouluyhteistyössä, on seurakunnan työntekijöillä, myös kanttorilla, tärkeä kasvatuksellinen tehtävä päiväkodeissa ja kouluissa.

Kirkon merkityksen yhteiskunnallisena keskustelijana arvellaan kasvaneen kirkon nelivuotiskatsauksen 2012-2015 tarkastelemien vuosien aikana. Pääosin julkisuudessa on otettu kantaa kirkolle tyypillisiin aiheisiin, kuten heikompiosasten asemaan ja heidän tukemiseensa. Toisaalta kirkko on ilmaissut kantansa myös esimerkiksi pakolaiskysymykseen sekä julkisen talouden leikkausten kohdistumiseen oikeudenmukaisesti. Kirkon rooli yhteiskunnallisessa kes-

¹⁴ Opetushallituksen ohje varhaiskasvatuksen katsomuskasvatuksen toteuttamisesta ja uskonnollisista tilaisuuksista varhaiskasvatuksessa. 12.01.2018. OPH-55-2018. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/ohje_varhaiskasvatuksen_katsomuskasvatuksen_toteuttamisesta_ja_uskonnollisista-tilaisuuksista.pdf

kustelussa on saanut kiitosta, vaikka se ei aina olekaan miellyttänyt päättävässä asemassa olevia. Kirkolta myös toivotaan lisää rohkeita avauksia yhteiskunnalliseen keskusteluun osallistumisessa, erityisesti syrjäytymisvaarassa olevien ihmisten puolustajana. Toisaalta tutkimusvastauksista nousee selkeästi esille se, etteivät suomalaiset toivo kirkolta vaikutusvaltaisen aseman tavoittelua tai yhteiskunnallisiin asioihin sekaantumista. Niin kirkossa kuin yhteiskunnassakin ymmärretään myös se, ettei kirkon ääni ole yksimielinen. Moniäänisyyden rinnalla myös kirkon sisäinen keskusteluyhteys on ollut kehityspyrkimysten kohteena (Hytönen & Sorsa 2016, 249-250). Kirkon instituutiona, tai esimerkiksi piispojen, antamat lausunnot heijastuvat nähdäkseni väistämättä myös seurakuntatyön työntekijän arkeen. Jokainen kirkon työntekijä edustaa työnantajaansa kirkkoa, ja työntekijältäkin usein kaivataan ja odotetaan mielipiteitä tai perusteluita kirkon lausumalle linjalle. Millaisia paineita se työntekijälle aiheuttaa, sitä on vaikea arvioida. Myös opilliset ristiriidat ja näkemuserot kirkon sisällä askarruttavat epäilemättä työntekijöitä arjessa. Kanttorin näkökulmasta tällainen ristiriita voi olla esimerkiksi tasa-arvoisen avioliittolain myötä käyty ja yhä jatkuva keskustelu kirkollisen avioliittoon vihkimisen ja tasa-arvoisen avioliittolain suhteesta¹⁵: jos kirkko muuttaa avioliittokäsitystään, saako myös kanttori mahdollisen omantunnonvapauden tai jos kollega käyttää omantunnonvapauttaan, miten se tulee tulevaisuudessa kuormittamaan minun työtaakkaani? Muutos on väistämätöntä, mutta väistämättä jatkuva muutos myös kuormittaa työn arjessa.

Monikulttuurisuuden huomioiminen on osa kirkon strategiaa. Ilmiönä monikulttuurisuus on merkittävästi laajempi kuin vain maahanmuuton mukanaan tuoma kulttuurinen monimuotoisuus. Tämä on usein kuitenkin ensimmäinen mielikuva monikulttuurisuudesta. Monikulttuurisuus ilmenee kuitenkin perinteisten vähemmistökulttuurien lisäksi muun muassa pääkaupunkiseudun ja muun suomen kulttuuristen erojen sekä maaseudun ja kaupunkien välisten erojen kasvuna (Haapiainen ym. 2014, 22). Monikulttuurisuutta kirkon työntekijä kohtaa kokemukseni mukaan jo jokapäiväisessä työssään. Kirkkommekin on monikulttuurinen. Vaikka seurakuntalaisten välillä on paljon yhdistäviä asioita, kirkon yhteyteen tullaan hyvin erilaisista hengellisistä perinteistä ja taustoista. Myös työntekijä kohtaa haasteita siinä, miten erilaisia näkemyksiä sovitetaan yhteen. Kanttorin näkökulmasta monikulttuurisuus voi tarkoittaa jo vaikkapa

¹⁵ Ks. esim. Piispainkokouksen selonteko avioliittolain muutoksen johdosta. Hyväksytty 31.8.2016. <https://evl.fi/documents/1327140/9823846/PK+VALMIS+AVIOLIITTOSELONTEKO+2016.pdf/c1bb8df3-7b77-404a-b05a-f5582b219a36>

erilaisten musiikkityyliä käyttäen. Yhdelle rakas hengellinen laulu voikin olla toisen kokemusmaailmassa täysin sopimaton. Musiikkityyliä ja kulttuurien monimuotoisuus vaatii kanttoritakin joustavuutta ja halua sovitella erilaisia näkemyksiä yhteen.

5.2 Työ ja luterilaisuus

Työn merkitys suomalaisille oli yhtenä tutkimuksen kohteena kirkon nelivuotiskatsauksessa 2012-2015. Noin yhdeksälle kymmenelle prosentille vastaajista työn tuoma riittävä toimeentulo oli tärkeää ja tyydytystä tuottavaa. Itsensä toteuttaminen oli tärkeää noin kahdeksalle kymmenelle prosentille vastaajista. Yli seitsemänkymmentä prosenttia vastaajista koki tärkeäksi uralaan etenemisen mahdollisuudet ja työn tuoma taloudellinen vaurastuminen oli myös tärkeää yli puolelle vastaajista. Työn merkityksellisyyden kannalta tärkeää oli, että useampi kuin kolme neljästä vastaajasta piti toisten auttamista ja palvelemista tärkeänä työssään. Se, että työ on kutsumustehtävä, oli niin ikään tärkeää yli puolelle kyselyyn vastanneista. Hieman alle puolet piti tärkeänä myös työn merkitystä omistautumista vaativana elämäntehtävänä. Katsomuksiltaan luterilaisille työ oli tutkimuksen mukaan tärkeämpää kuin ei-luterilaisille. Erityisesti kutsumusta ja elämäntehtävää sekä työn merkitystä auttamisena ja palvelemisena käsittelevissä kyselyväittämässä ”samaa mieltä” tai ”täysin samaa mieltä” vastanneiden luterilaisten vastaajien osuus oli noin kaksikymmentä prosenttiyksikköä korkeampi kuin ei-luterilaisten vastaajien osuus. Myös työn tuottama tyydytys sekä itsensä toteuttamisen mahdollisuudet olivat luterilaisille vastaajille useammin tärkeitä. Vaurastuminen ja uralalla eteneminen eivät sen sijaan olleet luterilaisille vastaajille sen merkityksellisempiä tai merkityksettömpiä kuin ei-luterilaisille vastaajille (Ketola 2016, 57-60).

Lutherin opetuksen ja reformaation myötä arjen askareiden merkitys muuttui käännteentekevästi. Luther piti kotiaskareita sekä niiden suorittamista iloisesti ja tyytyväisesti suurempana palveluksena Jumalalle kuin luostarielämää. Arjen kotityön ja myös ansiotyön merkitys nousi merkittäväksi ihmisen kutsumuksen ja omalla tapaansa myös jumalanpalveluksen toteuttamisen muodoksi. (Vainio 2017, 148-149). Luterilainen työmoraali on käsite, joka tarkoittaa puhekielessä tunnollisesti työnsä tekevää, uutteraa työntekijää. Jopa niin uutterasti työtä tekevää, että työ menee joskus työntekijän itsensä edelle. Kirkon nelivuotiskatsauksen mukaan piirteitä

luterilaisesta työmoraalista on havaittavissa. Mutta sen sijaan, että luterilainen uhraisi itsensä kokonaan työlleen, luterilainen työmoraali tässä kontekstissa tarkoittanee ennemminkin työn merkityksellisyyden, lähimmäisen palvelemisen ja itsensä toteuttamisen tärkeyttä luterilaisen työhön suhtautumisen tunnuspiirteinä. Tosin luvussa 2.2 siteeraamani Jaakko Elenius piti itsensä toteuttamista työn merkityksellisyyttä luovana elementtinä luterilaisuudelle toisarvoisena tekijänä (Elenius 2003, 127). Sitä lienee kuitenkin mahdoton arvioida, kuinka ”luterilaisen työmoraalin” kukin luterilainen lopulta omaa. Mutta joitakin työhön hyvin tunnollisesti suhtautuvan työntekijän piirteitä on kirkon nelivuotiskatsauksen tutkimustuloksissa nähdäkseni havaittavissa. Tämä on kiintoisa seikka erityisesti työssä väsymisen ja työuupumuksen kannalta tarkasteltuna. Onko tunnollisuuden ja työuupumuksen välillä syy-seuraussuhde? Tähän kysymykseen palaan myöhemmin tämän työn aikana.

5.3 Kirkon haasteita musiikkityön näkökulmasta

Kirkkomusiikki on merkittävässä asemassa niin kirkollisessa elämässä aktiivisesti mukana olevien kuin myös harvemmin seurakunnan tilaisuuksiin osallistuvien jäsenten tavoittamisessa. Erityisesti konsertit ja yhteislaulutilaisuudet, kuten Kauneimmat Joululaulut, tavoittivat nelivuotiskatsauksen mukaan merkittävältä osin ihmisiä, jotka eivät muutoin juuri osallistu seurakunnan toimintaan. Samoin erilaisia erityismessuja järjestetään yhä enemmän ja niiden kautta tavoitetaan suuriakin ihmisjoukkoja (Salminen 2016, 90). Kanttorin työn näkökulmasta tämän voi nähdä niin mahdollisuutena kuin myös kuormittavana tekijänä. Erilaisten erityismessujen toteuttaminen vaatii kanttorilta yhä laajempaa osaamista. Toisaalta myös yhä laajempien ihmisjoukkojen tavoittamisesta voi tulla tavoite itsessään. Se on tavoite, joka nähdäkseni helposti muodostuu kanttoria kuormittavaksi tekijäksi. Klassisen musiikin koulutuksen saanut kanttori voi myös kokea riittämättömyyttä erilaisten musiikkityöliien hallinnan vaatimusten näkökulmasta.

Konserttien ja erilaisten musiikkitapahtumien järjestäminen on Kirkon nelivuotiskatsauksen tilastotietojen mukaan aktiivisempaa kaupunkimaisissa seurakunnissa (Salminen 2016, 100). Pienissä maalaisseurakunnissa resurssit ja mahdollisuudet ovat ymmärrettävästi suurempia kaupunkiseurakuntia kapeammat. Tämän kuitenkin voi nähdä myös eriarvoistavana tekijänä.

Maaseudulla ja suurten seurakuntien laitamilla asuville ei hengellisen musiikin tarjonta konserteine ja yhteislaulutilaisuuksine ole samalla tavalla saatavilla kuin vilkkaamman kaupunki-seurakunnan keskellä asuvalle seurankuntalaiselle. Tämän voi nähdä myös musiikkikasvatuksen kannalta haasteena, konserttien järjestämisen tavoitteena nähdäkseni on kulttuurielämysten ja hengellisen elämän hoitamisen ohella myös tarjota erilaisia mahdollisuuksia hengelliseen musiikkiin tutustumiseen ja uuden oppimiseen.

Kirkon haasteiden kannalta mielenkiintoista on Kirkon nelivuotiskatsauksen esiin tuomat nuorten, hengellisen musiikin festivaaleille ja erityismessuihin osallistuneiden vastaajien näkemykset kirkon musiikista. Yllättäen vain 17 prosenttia vastaajista piti kirkon musiikin olevan nykymuodossaan liian vanhoillista. Eri tyyllilajien hengellisen musiikin kuluttajat ovat kyselyn perusteella siis musiikkimaultaan hyvin laaja-alaisia. Heistä yli puolet (54%) kuitenkin katsoi, että kirkkomusiikin olisi laajennettava repertuaariaan monipuolisemmin eri tyyllilajeja kattavaksi (Salminen 2016, 104). Näiden vastausten perusteella näyttää siis siltä, että hengellisen musiikin kuluttajat pitävät yhä perinteistäkin kirkkomusiikkia arvossaan, eivätkä suhtaudu siihen ”muinaisjäänteinä”. Kuitenkin he toivovat perinteisen kirkkomusiikin rinnalle tyyllillisesti monipuolista vaihtelua. Kanttorin näkökulmasta kenties huojentavanakin huomiona tutkimuksen tuloksesta voi päätellä perinteisen kirkkomusiikin olevan yhä arvossaan. Toisaalta vastauksista nousee sama musiikkityylien monipuolisen hallitsemisen vaatimus, mikä on tullut esille esimerkiksi kanttoreiden osaamiskartoituskyselyssä *Muusikkona kirkon palveluksessa*¹⁶.

¹⁶ Osaamiskartoituskyselyssä kanttorit kokivat taitonsa riittämättömiksi muun muassa rytmimusiikin erilaisissa sisällöissä, kuten bändisoitinten hallinnassa, mikrofonien käytössä, miksaamisessa tarvittavissa taidoissa sekä vapaassa säestyksessä. (Engström ym. 2017, 19).

6 Kanttorin kutsumuksen lähteillä

Tämän luvun aluksi alaluvussa 6.1 esittelen metodologista taustaa, johon haastatteluaineistoni keruumenetelmä sekä haastatteluaineiston analyysi nojautuvat. Sen jälkeen paneudun haastatteliemieni kanttoreiden näkemyksiin kutsumuksestaan ja kutsumuksensa muotoutumisesta sekä haastatteluaineistosta nousseisiin näkemyksiin kutsumuksen suhteesta kanttorin työn sisältöön. Haastatteluaineistosta nousevat teemat etenevät työuran erilaisia vaiheita noudattaen nuorten kanttoreiden näkemyksistä kohti työuransa loppupuolella olevia konkarikanttoreita. Lopuksi nostan esiin kutsumuksen kanttorin työn käytännön arjen näkökulmasta sekä viimeisenä työyhteisön merkityksen kutsumukselle.

6.1 Tutkimuksen metodologinen tausta

Tutkielmani sijoittuu luonteeltaan selkeästi osaksi kvalitatiivista, eli laadullista, tutkimusperinnettä. Kvalitatiiviselle tutkimukselle ominaista on lähestymistapa, joka pyrkii asioiden tai ilmiöiden tulkitsemiseen ja ymmärtämiseen. Marjaana Soininen nimittää tätä pyrkimystä ymmärtämiseen nimenomaan ilmiöiden merkityksen oivaltamiseksi. Tarkasteluni kohteena on tässä työssä kutsumus ilmiönä, pyrin tutkielmani kautta ymmärtämään ja erityisesti oivaltamaan kanttorin kutsumusnäkemysten merkityksiä. Kvalitatiivinen tutkimus on luonteeltaan tulkitsevaa, se pyrkii laajentamaan kielellisistä ilmaisuista kasattua aineistoa koko sosiaalista todellisuutta koskevaksi tiedoksi ja ymmärrykseksi. Kvalitatiivinen tutkimus pyrkii yksilön kokemusten ja käyttäytymisen ymmärtämiseen laajojen yleistysten sijaan. Tarkasteltavana on siis yksilön kokemus, ei pyrkimys laajaan yleistettävyyteen. (Soininen 1995, 34-35).

Tässä työssä mielenkiintoni kohteena ovat nimenomaan kanttoreiden henkilökohtaiset näkemykset kutsumuksesta sekä se, miten henkilökohtaiset näkemykset ja selitykset kutsumuksen olemuksesta vaikuttavat työn arjessa. Vaikka kutsumuksen ilmeneminen olisikin mitattavissa numeerisesti, ei vastaaminen tuohon kysymykseen tuottaisi minulle tutkijana tietoa, jota olen etsimässä. Työni fokus ei ole siinä, kokeeko kanttori kutsumusta, vaan nimenomaan siinä, mitä kutsumus henkilökohtaisena kokemuksena kanttorille merkitsee. Sen sijaan juuri kanttoreiden

näkemykset kutsumuksesta ja näiden näkemysten vaikutuksiin heidän käyttäytymisessään keskittyminen pyrkimyksessäni ymmärtää paremmin kutsumusta ilmiönä on ominaista juuri kvalitatiiviselle tutkimukselle. Pyrkimykseni on ensisijaisesti kuvailla, ei muuttaa tutkimustuloksia numeerisesti mitattavaan muotoon. Ajatteluprosessini työn taustalla on ensisijaisesti hypoteesien muodostamista, ei ennakkoon muodostetun hypoteesin testaamista. Tämäkin on nimenomaan laadulliselle tutkimukselle tunnusomaista.

Tutkimukseni on tapaustutkimusta (Soininen 1995, 81-82), jossa haastatteluideni kohteena olivat haastateltaviksi valikoituneet kuusi kanttoria Keski- ja Pohjois-Suomesta. Pyrkimyksenäni on tämän kuuden kanttorin otoksen perusteella selittää ja tulkita syy-seuraussuhteita heidän kutsumusnäkemystensä ja kanttorin työhön suuntautumisensa sekä työn arkitodellisuuden välillä. Tutkimukseni populaationa ovat Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kanttorit, joista olen valinnut kuuden kanttorin otoksen. Kaiken kaikkiaan Suomen evankelis-luterilaisen kirkon palveluksessa toimi vuoden 2018 lopussa 924 kanttoria¹⁷. Kuuden kanttorin otos kaikista Suomen kanttoreista ei toki anna mahdollisuutta tehdä laajalti yleistettäviä johtopäätöksiä työni tuloksista, mutta kuuden haastateltavan otos on työn luonteelle opinnäytteenä nähdäkseni varsin riittävä. Lisäksi kiinnostukseni kohteena ovat nimenomaan haastateltavieni henkilökohtaiset, yksilötasolla merkitykselliset näkemykset kutsumuksesta, ei niinkään laaja yleistettävyys. Vaikka tutkimukseni tuloksia ei voikaan yleistää koskemaan koko Suomen kanttorikuntaa, ovat ne jossain määrin kuitenkin yleistettävissä koskemaan myös haastatteluotostani laajempaa joukkoa. Pääpiirteissään tutkielmani tulokset noudattivat nimittäin aikaisemmin tehtyjen tutkimusten tulosten linjaa. Esimerkiksi työssä väsymistä tai uupumista kokeneiden kanttoreiden osuus oli haastatteleminen kanttoreiden otoksessa samalla tasolla kuin vuoden 2018 työelämäbarometrissa, jossa lähes joka kolmas (31%) kanttori oli kokenut ajoittaista väsymistä tai jopa uupumusta työssään (Tervo-Niemelä 2018, 55). Toisaalta tutkimukseni tuo esiin myös tärkeää kokemusperäistä ja henkilökohtaista tietoa, jossa yleistettävyys ei ole tiedon tärkein kriteeri. Katson sen sijaan, että yksilön henkilökohtainen kokemus on itsessään arvokas ja tuottaa tärkeää tietoa kokemusmaailmasta, jossa kanttori työtään seurakunnassa tekee.

Haastateltavieni valinta tapahtui harkinnanvaraisen, toiselta nimitykseltään tarkoituksenmukaisen, otannan periaatteita noudattaen. Tällainen otanta on perusteltua nimenomaan silloin, kun tutkijan tarkoituksena ei ole luoda laajasti otoksen ulkopuolelle yleistettäviä tuloksia. Tutkija

¹⁷ Kirkon työmarkkinalaitos, tilastot.

siis poimii haastateltavakseen sellaiset tapaukset, eli kanttorit, jotka hänen näkemyksensä mukaan edustavat hyvin hänen tutkimuksellisia tarpeitaan (Soininen 1995, 103). Tämän tutkimuksen näkökulmasta tarkoituksenmukainen otanta tarkoittaa sitä, että valitsin haastateltavikseni mahdollisimman erilaisia kanttoreita, jotka iältään, koulutukseltaan ja taustoiltaan edustivat hyvin erilaisia kanttorityyppejä. Tässä tutkimusotannan valikoimisen tavassa tutkijan subjektin merkitys nousee väistämättä esiin. On syytä tiedostaa omat lähtökohtansa ja taustansa tutkijana, koska ne väistämättä vaikuttavat jo haastateltavien valinnassa sekä erityisesti myöhemmin itse haastattelutilanteessa. Olenkin tuonut hyvin avoimesti jo tämän tutkielman esipuheessa esiin lähtökohdat ja taustat, joiden värittämästä maailmasta olen alkanut tämän tutkielmani fokusta rakentaa.

Alueellisesti työni otanta painottuu Pohjois-Suomeen. Alueellinen painotus on hyvin käytännöllisten syiden, asuin- ja työskentelypaikkakuntieni, sanelema. Katson kuitenkin, ettei alueellinen painotus ole työni merkityksellisyyttä vähentävä seikka. Tätä perustelen muun muassa kirkon haasteita käsittelevässä luvussa 5.1 esiin tuomallani seikalla. Luvun esittelemissä tutkimustuloksissa todettiin kirkon kohtaamien haasteiden olevan ennen kaikkea väestörakenteesta, ei alueellisesta erilaistumisesta johtuvia. Haastattelemani kanttorit ovat osa kirkkoa, osa suomalaista väestöä ja ennen kaikkea hyvin erityyppisissä ja eri kokoisissa seurakunnissa työskenteleviä. Mukana on pienehköjen maalaisseurakuntien kanttoreita, mutta myös vilkkaiden ja suurten kaupunkiseurakuntien kanttoreita. Poikkeuksen alueelliseen erilaistumiseen tekee kuitenkin pääkaupunkiseutu nopeasti erilaistuvine toimintaympäristöineen. On syytä huomata, että tämänkin tutkimuksen tulokset olisivat todennäköisesti hyvin erilaiset, jos otanta olisi keskittynyt pääkaupunkiseudun kanttoreihin.

Tapaustutkimukselle löytyy tutkimuskirjallisuudesta useita erilaisia nimityksiä ja tutkimusmenetelmiä. Yhteistä kaikille menetelmille on kuitenkin kiinnostus nimenomaan tutkimuksen kohteena olevan asian tai ilmiön, tässä tapauksessa kutsumuksen kokemuksen, merkityksen etsiminen. Vaikka tapaustutkimus lähtökohtaisesti onkin kohdistunut nimenomaan nykyisyydessä tapahtuviin ilmiöihin (Soininen 1995, 82), tässä tapauksessa kanttorin kutsumuskokemuksesta ja sen vaikutuksista kanttorin työn arkeen Suomen evankelis- luterilaisessa kirkossa juuri tässä ajassa ja tällä hetkellä, edellyttää kanttorin työn ja kutsumuksen ymmärtäminen myös tietämystä kanttorin ammatin historiasta sekä kutsumuksen käsitteen ymmärtämiseen vaikuttavista teologisista, historiallisista ja kulttuurisistakin tekijöistä.

Kvalitatiiviselle tutkimukselle ominaista ovat ihmisläheiset tiedonkeruumenetelmät (Soininen 1995, 82). Tässä työssä aineisto on kerätty kvalitatiivisen syvähaastattelun menetelmää käyttäen. Se on haastattelumenetelmänä luonteeltaan epäformaali. Haastattelut muistuttavat enemmän strukturoitua keskustelua kuin tiukkaa kysymys kysymykseltä etenevää haastattelua (Soininen 1995, 112-113). Haastattelutilanteet etenivät ennalta valmistelemani teemoittelun ja teemoihin liittyvien kysymysten pohjalta. Haastattelujen teemat käsittelivät kanttoreiden musiikillista harrastuneisuutta ja suhdetta seurakuntaan ennen opintoihin hakeutumista, kanttorioipintoihin hakeutumisen motiiveja, mielikuvia kanttorin työstä opiskelun aikana ja myöhemmin ammatissa, näkemyksiä kutsumuksesta opiskelun aikana ja työuran erilaisissa vaiheissa sekä kutsumusta vahvistavia ja koettelevia tekijöitä. Aihepiirien ja teemojen käsittelyssä haastateltavani kuitenkin määrittivät pitkälti sen, mitä teemoja käsiteltiin syvemmin ja mitkä taas jätettiin ohuemman tarkastelun varaan. Tarpeen mukaan esitin haastateltavilleni lisäkysymyksiä katsoessani, että tarvitsen täsmennystä johonkin tiettyyn asiaan. Samoin katsoin lisäkysymysten esittämisen tarpeelliseksi silloin, kun haastateltavieni vastauksissa ilmeni asioita, jotka olivat näkemykseni mukaan olennaisia kutsumuksen näkökulmasta tarkasteltuina. Samalla tavalla kuin haastateltavien valinnassa, myös haastattelutekniikkana kvalitatiivisen syvähaastattelun haasteet liittyvät tutkijan subjektiin ja sen vaikutukseen haastatteluvastauksissa. Toisaalta merkityksellistä voi olla myös se, mitä tutkimusasetelman kannalta olennaista haastateltavat jättävät syystä tai toisesta haastatteluissa kertomatta. Ilmiönä kutsumus koskettaa ihmisen henkilökohtaiset ja herkän kokemusmaailman, uskonnollisuuden, osa-alueita, joiden avoin käsitteleminen ei kanttorillekaan välttämättä ole lainkaan luontaista. Tutkijana ja haastattelijana haasteenani olikin luottamuksellisen haastatteluilmapiirin rakentaminen, kyky kuunnella ja olla haastattelutilanteessa aidosti läsnä. Tutkijan subjektiani on syytä pohtia työn analyysissa.

Keskityin haastatteluissa kartoittamaan kanttorin ammattiin hakeutumisen taustoja. Halusin jokaisen haastateltavani kohdalla ymmärtää, miksi juuri hänestä tuli kanttori. Kanttoriksi hakeutumisen lisäksi halusin haastatteluilla selvittää haastateltavieni näkemyksiä kutsumuksen käsitteestä, kutsumuksen olemuksesta ja kutsumuksen merkityksestä heidän suhtautumisessaan työhönsä ja työn merkityksellisyyden kokemiseen. Olen kiinnostunut ennen kaikkea haastateltavieni henkilökohtaisista kokemuksista ja kutsumus -käsitteen henkilökohtaisesta merkityksestä. Pyrkimykseni kutsumus -käsitteen henkilökohtaisten merkitysten ymmärtämiseen haastateltavieni kohdalla asettaa tutkimukseni kvalitatiiviseen tapaustutkimuksen kenttään. Tarkasteluni alla on kuusi kanttoria, kuusi tapausta, joiden yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia tarkastelen tämän luvun seuraavissa alaluvuissa. (Johnson & Christensen 2008, 407-409).

Tutkimusaineiston analyysissä pyrin löytämään haastateltavieni kertomuksista ydinteemat, joiden suhdetta tutkielmani tärkeimpään tarkastelun kohteeseen, kutsumukseen, pyrin analysoimaan. Tällaisia teemoja ovat motiivit kanttorin työhön hakeutumisen taustalla, käsitykset kanttorin työstä elämän ja uran eri vaiheissa, kanttoreiden käsitykset kutsumuksensa olemuksesta työuran eri vaiheissa sekä se, millaiset seikat voivat toimia kutsumusta vahvistavina tai heikentävinä tekijöinä. Peilaan kanttoreiden haastatteluista tekemääni teemoittelua muun muassa Estolan ja Syrjälän (2002) opettajien kutsumusta käsittelevän tutkimuksen havaintoihin kutsumuksen erilaisista vaiheista.

6.2 Kirkkomusiikkiopintoihin hakeutumisen motiivit

Haastatteluideni aluksi pyrin selvittämään haastateltavieni taustaa niin musiikkiopintojen kuin myös seurakunnan toimintaan osallistumisen kannalta. Katsoin, että erityisen merkityksellistä kanttoriksi hakeutumiselle olivat soitto- ja lauluharrastus sekä kontaktit seurakuntaan jo lapsuudessa. Ennako-oletukseni oli, että paikallisseurakunnan kokeminen luontevana ympäristönä toimia ja osallistua madaltaa kynnystä kanttoriopintoihin hakeutumiselle. Esimerkiksi seurakunnan kuorossa laulaminen oli yksi kiinnostukseni kohteista. Samoin katsoin myös instrumenttivalinnoilla musiikin harrastamisessa olevan merkitystä sen kannalta, hakeutuuko myöhemmin kanttorin ammattiin. Esimerkiksi intohimoaan urkumusiikkiin ja urkujen soittoon on kanttorin työssä mahdollista toteuttaa, muutoin urkurin ura on mahdollinen vaihtoehto varsin harvalle.

Kirkkomusiikkiopintoihin hakeutumisen syyt olivat haastateltavillani moninaiset. Yhteneväisiäkin piirteitä haastateltavieni tarinoista kuitenkin löytyi. Vain yksi haastateltava ilmaisi selkeästi tienneensä jo lapsesta saakka haluavansa opiskella nimenomaan kanttoriksi. Toiselle uravalinta selkiytyi myös kohtalaisen aikaisessa vaiheessa, rippikouluikässä. Lopuille neljälle haastateltavistani kanttorin ammatti oli yksi monista vaihtoehtoista tai vaihtoehto, johon uskaltauduttiin vasta jonkin toisen opiskelualan kokeilemisen jälkeen. Myös tietynlainen vastustus tai epäily kanttoriksi hakeutumisesta kohtaan tuli ilmi kahdessa haastattelussa. Muun muassa soittoharrastuksen muuttuminen ammatiksi aiheutti epäilyjä siitä, säilyykö työssä ammattimusiik-

kona harrastuksessa tunnettu musiikin ilo. Yhdelle haastateltavistani kanttorin ammatti oli valinta, joka tuli eteen, kun haave seurakunnan nuorisotyönohjaajan ammatista kariutui. Työharjoittelu seurakunnan nuorisotyössä ja työkavereiden kannustus kanttorin työhön hakeutumisesta saivat haastateltavani ensimmäisen kerran näkemään kanttorin työn mahdollisena uravaihtoehtona, kun se siihen saakka oli tuntunut varsin kaukaiselta, jopa tylsältä ja mahdottomaltakin vaihtoehdolta.

Merkityksellistä kaikille haastateltavistani olivat olleet tuttujen tai elämän eri vaiheissa kohdatujen kanttoreiden esimerkit. Kanttorin malli tai esikuva saattoi olla niin kanttorina toiminut isä kuin esimerkiksi seurakunnan lapsi- ja nuorisokuoroa johtanut kanttori. Myös muiden seurakunnan työntekijöiden kannustus ja tietämys kanttorin työstä oli merkityksellistä kanttorin opintoihin hakeutumiseen rohkaistumiselle. Vain yksi haastateltavistani koki, ettei hänellä ollut ollut esikuvaa tai mallia kanttorista tuttava- ja kokemuspiirissään.

Kaksi haastateltavistani oli ollut ennen kanttoriopintoja aktiivisesti mukana seurakunnan toiminnassa. He olivat muun muassa pitäneet pyhäkouluja, toimineet isosina ja musisoineet erilaisissa seurakuntatilaisuuksissa. Heillä toistui myös kokemus vahvasta nuorisoherätyksestä seurakunnassa ja yhtä lailla kokemus herätyksen kautta syntyneestä elinvoimaisesta nuorten musiikkielämästä. Nimenomaan seurakuntanuorten kokoontumisen, yhdessä laulamisen ja esiintymisen kautta eräs haastateltavistani kertoi saaneensa jo nuorena kokemuksen siitä, miten musiikki voi toimia evankeliumin palveluksessa. Tuo kokemus oli vahvistanut hänen ajatuksensa siitä, että haluaa opiskella kanttoriksi.

Innostus urkujen soittoon ilmeni kahdessa haastatteluista merkittävänä syynä alalle hakeutumiselle. Toiseen näistä liittyi vielä samanaikaisesti urkujensoittonnostuksen kanssa ilmennyt tarve kanttorin sijaisille kotiseurakunnassa. Sisäinen palo urkujen ääreen ja ulkoinen kutsu, kanttorin sijaistarve, kohtasivat juuri otolliseen aikaan. Puolet haastateltavistani, eli kolme kuu-desta, oli toiminut kanttorin sijaisena jumalanpalveluksissa ja kirkollisissa toimituksissa jo ennen alalle hakeutumistaan. Käytännön kosketus kanttorin työhön ei kuitenkaan ollut yksiselitteisesti alalle hakeutumiseen motivoiva tekijä. Yksi kolmesta sijaisuuksia tehneistä koki kanttorin sijaisuudet nuoruudessaan päinvastoin vahvistavana tekijänä sille, ettei hänestä koskaan tule kanttoria. Vasta myöhemmin saadut positiiviset kokemukset kanttorin työstä ja niiden kautta avautunut näkemys kanttorin työn moniulotteisuudesta saivat hänet arvioimaan uravaihtoehtoja uudelleen.

6.3 Kanttori-identiteetin muodostuminen

Useimmille haastateltavilleni mielikuva kanttorin työstä oli muodostunut työn seurakuntalaisille näkyvimpien hetkien, erityisesti juhlahetkien perusteella. Alalle hakeutuessaan työn arjesta ei opiskelijoilla ollut juurikaan käsitystä. Mielikuvista nousivat lapsuuden kokemukset kuorolaisena. *Kanttori oli pukeutunut parhaimpiinsa, laulettiin suuria kirkkomusiikkiteoksia orkesterin ja solistin kanssa* (H4). Kanttorin työ oli lapsen silmin tarkasteltuna ihmeellistä ja ihanaa. Kirkkomusiikin maailmaan oli helppo ihastua. Vielä opiskeluaikanakin ymmärrys työn kokonaisuudesta saattoi opiskelijoilla olla varsin ohut. Mielikuvaan saattoi liittyä ”*tunne (siitä), että tässä on niinku ihanneammattiin valmistumassa*” (H3). Tietynlainen ihannekuva tulevasta ammatista on toki varsin luonnollista, unelmilla kuuluukin olla kultareunus. Myös Estola ja Syrjälä totesivat opettajien kutsumuskokemustutkimuksessaan, että nuoruuteen liittyy ihanteellinen kuva työstään ja kutsumuksestaan. Ajan myötä kuva arkipäiväistyy. (Estola & Syrjälä 2002, 96).

Kokemus siitä, että opiskeluaikana oman ammatti-identiteetin, oman kanttoriuden, löytäminen oli pitkälti opiskelijan omalla vastuulla sen sijaan, että ammatti-identiteettiä olisi pohdittu opinnoissa yhteisesti, yhdisti useita haastateltaviani. Opintoihin liittyvien työharjoitteluiden määrän riittämättömyyttä korosti erityisesti yksi haastateltavistani. Hänen kokemuksensa oli, että *piettiin viimiseen asti salaisuutena, mitä se [kanttorin työ] oikeesti on* (H2). Vasta käytännön kokemus ja työelämä opettivat haastateltavilleni ammatin todellista arkea.

Kirkkomusiikkiopintojen päämäärätietoisien ja korkealaatuisen taidemusiikin osaamisen sekä kanttorin työssä tarvittavan käytännön osaamisen välillä oleva ristiriita tuli esiin erityisesti niiden haastateltavieni kohdalla, jotka eivät olleet toimineet sijaiskanttoreina ennen kirkkomusiikkiopintoihin hakeutumistaan. He todennäköisesti myös kokivat myöhemmin töihin lähtemisessä keikkaluonteisestikin epävarmuutta ja korkeaa kynnystä vielä opintojen loppuvaiheessa ja valmistumisen jälkeenkin. Kanttoriopiskelijoiden erilaiset taustat ja valmiudet kanttorin käytännön työhön näkyivät heidän mukaansa selkeästi kirkkomusiikkiopinnoissa. Toisaalta yhdellä haastateltavistani oli myös hyvin selkeä missio kanttoriksi valmistumisesta ja jopa työtavasta, jota haluaa tulevassa kanttorin ammatissaan harjoittaa. Myös hän koki opinnoissaan olevansa eräänlainen kummajainen niiden opiskelutovereidensa rinnalla, jotka eivät opiskellessaan ehkä vielä tienneet, haluavatko valmistumisen jälkeen toimia kanttorin ammatissa vai kenties jossain aivan muualla. Kirkkomusiikkiopintoja haastateltavani pitivät kuitenkin erittäin

monipuolisena ja laaja-alaisen muusikon ammattitaidon antavana koulutuksena. On kuitenkin huomionarvoista, että opintoja edeltävällä käytännön kanttorin työn kokemuksella näyttää haastatteluideni perusteella olevan erittäin merkittävä rooli oman kanttorin identiteetin löytymiselle. Itse opinnoista tähän ei juuri haastateltavani kokeneet saaneensa tukea. Myös Kaija Huhtanen kirjoittaa artikkelissaan *Kanttori: musiikin ammattilainen kirkon työssä* ristiriidasta kirkkomusiikin opintojen tarjoaman esiintyvän taitelijan koulutuksen ja kanttorin käytännön työn välillä. Myös Huhtanen kritisoi sitä, ettei kanttorin työn hengelliseen osaamiseen koulutuksessa juuri paneuduta; -valmistuva kirkkomuusikko onkin nimenomaan Musiikin maisteri, ei kanttori (Huhtanen 2019).

Myös *Muusikkona kirkon palveluksessa* -kanttoreiden osaamiskartoituskysely tuo esiin samansuuntaisia tekijöitä opiskeluaikaisen mielikuvan ja työn todellisuuden vastaavuudesta keskenään. Työstä luodun mielikuvan ja todellisuuden vastaavuutta tukeviksi tekijöiksi kanttorit nimeävät oman vanhempansa kirkollisen ammatin, kokemukset erilaisista seurakunnan toiminnoista lapsuudessa ja nuoruudessa sekä kanttorin sijaisuudet. Kysely tuo esiin myös monen kanttorin mielipiteen siitä, miten kanttoriopinnot itsessään antavat varsin kaunistellun kuvan seurakunnan musiikin ammattilaisen työstä. Opiskelussa korostuvat erityisesti laulaminen, soittaminen ja kuoronjohto. (Engström ym. 2017, 20). Haastatteluideni perusteella opiskeluaikana ammattiin suhtaudutaan hyvin erilaisilla tavoilla. Yhdelle ammatti on keikkatyön perusteella jo ennestään tuttu, toiselle kaikki kanttorin työssä on vielä uutta. Erilaiset lähtökohdat ja pohjatiedot voivat osaltaan olla luomassa tietynlaista salaperäisyyden ilmapiiriä, johon eräs haastateltavistani viittasikin. Opinnoissa opiskelijan identiteetti lisäksi muodostuu hyvin pitkälti opinnoissa suoriutumisen perusteella, vaikka niistä ei voikaan suoraan tehdä johtopäätöksiä omista vahvuuksistaan käytännön työssä kanttorina. Opiskelutovereiden vahva osaaminen, itseä parempi menestyminen opinnoissa ja jo ennen opintoja kertynyt kirkkomusiikin tuntemus voivat toimia myös seikkoina, jotka saavat epäilemään omaa soveltuvuuttaan kanttorin ammattiin: ”...mä en tiedä mitä mä teen täällä [kirkkomusiikin koulutuksessa], ku kaikilla muilla tuntu olevan se niinku semmonen unelma-ammatti. Ne oli soittanu urkuja ja kirkkomusiikki oli tuttua. Niin itellä oli semmonen vähän hukassa oleva olo, että en mä tälle kuulu” (H6).

Työharjoitteluiden merkitystä kanttorin identiteetin rakentamisen ja kutsumuksen löytämisen kannalta ei voi olla haastatteluideni perusteella korostamatta. Merkityksellisiä jo ammatinvalinnan kannalta ovat niin tuttujen kanttoreiden kuin myös muiden seurakunnan työntekijöiden, esimerkiksi nuorisotyönohjaajien ja tutun papin kannustus. Seurakuntaharjoittelut olivat haastateltavilleni paikka, jossa oli mahdollista saada kokemus siitä, että kanttorin työ on ”oma ala”.

Erityisen kannustaviksi nousivat oivaltavat kokemukset siitä, miten kanttorin työtä on mahdollista tehdä hyvin monella tapaa, omia vahvuusalueitaan hyväksi käyttäen. Nämä seikat nousivat esiin myös Oulun ammattikorkeakoulun opinnäytetyössäni, jossa tutkin kanttorin ammatti-identiteetin muotoutumista opiskelun aikana. Sen tuloksissa vastaajat nimesivät työharjoittelun tuottamiksi merkityksellisiksi oivalluksiksi muun muassa kanttorin työn sosiaalisuuden, havainnot seurakuntalaisten kanssa tehtävän yhteistyön merkityksestä sekä seurakunnan luonteen työpaikkana. Lisäksi merkityksellisiksi kokemuksiksi nousivat työharjoittelun antama varmuus ja arvostus sekä toisaalta myös armollisuus omia musiikillisia lahjoja kohtaan (Alasaarela 2015, 26-27).

Seurakuntaharjoitteluiden merkitys tiedostetaan myös Kanttoreiden henkilöstökoulutuksen kehittämistyöryhmän työstämässä kanttoreiden koulutustarpeita kartoittavassa asiakirjassa. Siinä todetaan seurakuntaharjoittelun olevan merkittävässä osassa koulutuksen ja työelämän välisessä vuorovaikutuksessa. Juuri työn käytännön arjen ymmärtäminen, osaamisen vahvistaminen ja motivointi peruskoulutuksessa opiskeltaviin aineisiin on työryhmän esityksessä nimetty harjoittelun kannalta keskeiseksi. Lisäksi työryhmä toteaa harjoittelun olevan usein keskeinen tekijä päätökselle seurakuntaan töihin hakeutumiselle. Seurakuntaharjoittelua ohjaavien kanttoreiden ja teologiiden ohjaajakoulutusta järjestetään Kirkon koulutuskeskuksessa vuosittain. Kanttoreiden osalta ohjaajakoulutukseen ei valitettavasti hakeuduta erityisen hanakasti, tosin viime vuosina aktiivisuus on hieman kasvanut. Lisäksi Evankelis-luterilaisen kirkon uusien viiranhaltijoiden entistä huolellisempaan perehdyttämiseen ja mentorointiin halutaan työryhmän mietinnön raportissa kannustaa ammatti-identiteetin ja osaamisen kehittymisen tukemiseksi (Kirkon koulutuskeskus 2012, 21).

6.4 Oma paikka kanttorina

Antti Raunion ajatus kutsumuksesta liittyy vastauksen etsimiseen ”Miten voin palvella?” -kysymykseen. Palvelemisen tematiikka nousi poikkeuksetta esiin kaikkien kuuden haastattelemani kanttorin näkemyksissä työstään. Kanttorin ammattia pidettiin selkeästi ja ensisijaisesti palvelutehtävänä, jossa palveleminen toteutuu nimenomaan musiikin kautta. Ennen kaikkea haastateltavani kokivat olevansa palvelemissa seurakuntaa musiikin lahjalla, mutta toisaalta

myös ajatus Jumalan palvelemisesta nousi esiin kolmessa kuudesta haastattelusta. Musiikki oli kanttoreille luonteva kommunikoinnin väline, jonka kautta he kokivat voivansa niin palvella kuin myös luoda yhteyttä itsensä ja seurakunnan välille. Toisaalta musiikin kautta palvelemissa korostui myös musiikin hengellinen sisältö, sanan ja sävelen liitto, jonka kautta kanttorin työ näyttää myös sananpalvelijan tehtävänä. Kanttorin työ on erään haastateltavani sanoin *”hyvin lähellä papillista työtä”* (H1) oleva palvelutehtävä.

Palveleminen on kanttoreille haastatteluideni perusteella myös musiikin kautta ja musiikin avulla seurakuntalaisten rinnalla kulkemista. Lutherilta periytyvä ajatus musiikin vaikutuksesta ihmiseen heijastuu näkemyksenä siitä, miten musiikin kautta voi auttaa ihmisen sydäntä avautumaan evankeliumin vastaanottamiselle. Luther korostaa musiikin teologiassaan sitä, miten musiikki aivan erityisellä tavalla vaikuttaa ihmisen tunteisiin. Hänelle musiikki toimii lohdutuksena, tuo sydämeen iloa ja *”ajaa pois Perkeleen”*. Musiikki oli Lutherille myös yksi elävän seurakunnan tuntomerkeistä (Vainio 2016, 193). Lutherin musiikin teologiset ajatukset nousivat esiin juuri näkemyksenä musiikin sydäntä valmistavasta voimasta ja myös näkemyksenä musiikista uskon kielenä; *”usko elää vahvasti sen musiikin kautta ja nimenomaan sen musiikin kautta”* (H5). Musiikki hoitaa ja pitää henkilökohtaista uskoa yllä, mutta toisaalta se on kanttorille myös uskontunnustusta ja evankeliumin sanoman jakamista. Kanttori ei haastatteluideni perusteella soita ja laula vain seurakuntaa palvellakseen, vaan tehtävään liittyy myös vahva henkilökohtaisen jumalanpalveluksen ja uskon harjoittamisen aspekti.

Palvelemiseen liittyy myös useammassa haastattelussa esiin tullut ajatus oman persoonan ja omien vahvuuksien kautta toteutuvasta seurakunnan palvelemisesta. Tähän liittyy haastatteluiden perusteella vahva musiikillinen identiteetti. Kanttori ymmärtää omat vahvuutensa ja näkee, mitä voi niiden kautta tuoda työhönsä. Toisaalta samaan aikaan läsnä on vapauttava ajatus siitä, että riittää juuri sellaisena muusikkona ja työntekijänä kuin on. *”Juuri tällaisena saan palvella, vahvuuksineni ja heikkouksineni”* (H1).

6.5 Muotoutuva ja elävä kutsumus

Estolan ja Syrjälän opettajien kutsumuskokemuksia käsittelevässä tutkimuksessa kutsumus nähdään prosessina, jossa nuoren opettajan ihanteellinenkin kuva ammatistaan arkipäiväistyy

työuran myötä. Kokemus kutsumuksesta säilyy kuitenkin taustalla (Estola & Syrjälä 2002, 96). Samankaltaisia piirteitä löytyi myös haastattelemini kanttoreiden kokemuksista. Erityisesti nuorten, muutaman työkokemusvuoden omaavien kanttoreiden haastatteluissa nousi esiin ajatus kutsumuksesta eräänlaisena johdatuksena juuri kanttorin ammattiin. Toisaalta nuorten kanttoreiden kokemuksissa oli myös piirteitä siitä, kuinka vastavalmistuneen ammattilaisen ihanteellinen käsitys työstään alkaa rakoilla. ”...sillon ku täytyy pohtia sitä, että ko se se työ täytyy kaikista semmosesta epäoleellisesta...tekee semmosta tavallaan ulkomusiikillista, ulkohengellistä työtä...”(H2). Kanttorin työn arkeen sisältyvä suunnittelu-, valmistelu- ja monenlainen toimistotyö yllättää usein nuoren työntekijän. Ammattimuusikoksi opiskelleen nuoren kanttorin arjessa muuhun kuin musiikin tekemiseen käytetyn ajan paljous saattaa yllättää ja järkyttääkin. Seurakunnan musiikin ammattilaisena toimiminen on paljon muutakin kuin silkkaa laulua ja soittoa aamusta iltaan.

Nuoret kanttorit kokivat kuitenkin pääosin nauttivansa työstään ja sen tarjoamista musiikillisista mahdollisuuksista. Erityisen innostavina he kokivat mahdollisuudet erilaisten projektien toteuttamiseen sekä itsensä ja musiikillisten taitojensa haastamiseen. Toisaalta tähän liittyi myös innostuksen ja väsymisen arkinen paradoksi. Työ ja sen mahdollisuudet innostavat, mutta samaan aikaan myös vievät voimavaroja. ”Miksi uuvun, vaikka olen unelma-ammattissani tekemässä työtä, josta nautin?” -kysymys nousi esiin työn antoisimpien osa-alueiden rinnalla pohdittavaksi. Katson, että tämä on ilmentymää samaisen ihanteellisen ammattikuvan rakoullusta ja toisaalta myös oman jaksamisen rajojen löytymisen kannalta välttämätöntä pohdiskelua työn olemuksesta ja mahdollisuuksista. Esimerkiksi työajattoman työn asettamat työajan hallinnan haasteet ja sen vaatimat itsensä johtamisen taidot vaativat opettelua ja omien rajojen etsimistä. Haastattelemistani nuorista kanttoreista toinen oli jo muutaman vuoden työuransa aikana joutunut uupumisen takia olemaan poissa työelämästä lyhyitä jaksoja.

Työkokemuksen karttuessa kutsumuskokemus sävyttyi näkemyksellä omista vahvuuksista. Haastateltavilleni oli selvää se, missä he olivat omimmillansa ja miten halusivat työtänsä tehdä. Kutsumus oli ennen kaikkea omien vahvuuksien käyttämistä musiikkityössä kanttorina, myös itsensä haastamista ja seurakunnan palvelemista. Toisaalta kutsumukseen liittyi myös sävyjä omien heikkouksien tuntemisesta. Kutsumus oli myös sitä, että saattoi kokea olevansa turvassa omalla paikallan, omassa työtehtävässään. Kutsumus loi haastateltavilleni tietynlaisen turvan ja luottamuksen pohjavireen työn arkeen. Elämä ja työ olivat tuoneet haastateltavilleni eteen ”kriisejä, joita mulla on tän kutsumuksen kanssaki ollu ja jotenki koko kanttorin työn ja kaiken

muun itseni kanssa... ”(H5), mutta taustalla säilynyt kokemus kutsusta juuri tähän tehtävään loi tunteen turvasta. Kutsu säilyy, vaikka sen ajoittain kyseenalaistaa ja kadottaakin.

Jo alle kymmenen vuoden työkokemuksen omaavien kanttoreiden kokemuksissa näkyy selkeästi ajatus kutsumuksesta muotoutuvana ja elävänä. Elämän haasteet, vaikeat ajat työssä ja yksityiselämässä asettavat kutsumuksen pohdiskelun ja kyseenalaistamisenkin alle. Kutsumus ei ole haastatteluaineiston perusteella luonteeltaan stabiili, vaan aina uudelleen löydettävissä ja muokattavissakin. Toisaalta se kuitenkin on myös kivijalka, joka kantaa vaikeina aikoina.

Työuran keskivaiheille olevien kanttoreiden kokemuksista on luettavissa tietynlainen levollinen ymmärrys siitä, mitä seurakuntatyö on. Molemmat tähän ryhmään kuuluvista haastateltavistani tiedostavat selkeästi oman paikkansa seurakunnan muusikkoina ja myös ne erityispiirteet, joita seurakunnan musiikkityöhön liittyy. Kutsumus kiinnittyy heillä vahvasti arkiseen seurakunnan musiikkityöhön. Myös kanttorin rooli kasvattajana, niin musiikkikasvattajana kuin myös kristinuskon perusteiden ja kristillisen perinteen juurruttajina uusiin sukupolviin nousee erityisesti tässä ryhmässä esiin.

Työuran keskivaiheille liittyvät usein myös työn ja perheen yhdistämisen haasteet, ”ruuhkavuodet”. Molemmat tätä vaihetta elävät haastateltavani kertoivat ajoittaisesta väsymyksen kanssa kamppailusta. Toinen haastateltavistani oli kokenut vakavan työuupumuksen ja ollut sen takia sivussa työelämästä pidemmän ajanjakson. Työntekijää uuvuttaviksi tekijöiksi haastateltavani nimesivät muun muassa heikon johtamisen, liiallisen työtaakan sekä luonteeltaan hyvin hajanaisen seurakuntatyön. Työajattomassa seurakuntatyössä päivät ovat usein luonteeltaan repaleisia, kun työtehtävät sijoittuvat pitkin päivää muodostamatta selkeää yhtenäistä kokonaisuutta. Tämä saattaa tarkoittaa useita lähtöjä työtehtäviin päivän aikana, jolloin työhön on lauduttava aina uudelleen. Myös juhla-ajat, erityisesti joulun poissa perheen parista mainittiin useampien perheellisten haastateltavieni kokemuksissa vaikeina, jopa kutsumusta koettelevina hetkinä. Toisaalta joulun ilman kirkollisia toimituksia tuntui haastateltavieni mielestä yhtä lailla tyhjältä ja ontolta.

Kaksi haastateltavaani oli toiminut kanttorina yli kolmenkymmenen, jopa neljänkymmenen vuoden mittaiset pitkät urat. Haastattelijeni perusteella heidän kutsumuksensa oli moneen kertaan koeteltua, haastateltavani sanoin ”*tietynlaisen ristitulen läpi*” (H3) hioutunutta ja selkiytyntä. Näitä kokemuksia leimaa eräänlainen ihmettely siitä, miten elämä ja ura on kulkeutunut ja muokkautunut. Elämänmatkaa ja myös matkaa kanttorina on takana niin pitkästi, että taak-

sepäin voi katsella ihmetellen kaikkea sitä, mitä matkaan onkaan sisältynyt. Työuran loppupuolella ulkoisen kutsumuksen (*vocatio externa*) merkitys uravalinnalle näyttäytyy haastateltavilteni selkeänä, molemmat heistä erittelivät tarkasti ammatinvalintaansa vaikuttavat tekijät, kotoa saadun kanttorin mallin ja kotiseurakunnan kanttorin kannustuksen merkityksen. Toisaalta myös sisäisen kutsun (*vocatio interna*) merkitys oli heille selkeä. Päätös kanttoriksi ryhtymisestä ei ollut lähtöisin vain itsestä, vaan siihen liittyi kokemus johdatuksesta. Haastateltavani näkivät lukuisat valinnan paikkansa ja mahdollisuutensa, mutta kokivat, että kutsuja oli johdatanut tekemään juuri niitä valintoja ja päätöksiä, jotka ovat johdattaneet juuri kanttorin uralle. Tuo johdatus hämmästytti ja ihmetytti, kun sitä tarkasteli jälkepäin nykyhetkestä käsin.

6.6 Kutsumus kanttorin työn näkökulmasta

Tutkimukseni toisena tutkimuskysymyksenä oli ”miten kanttorin ammatti kanttoreita kutsuu?”. Tähän kysymykseen vastauksen saadakseni on syytä peilata haastatteluaineiston vastauksia myös kanttorin tekemän seurakuntatyön eri osa-alueisiin ja pohtia kutsumuksen suhdetta niihin. Käyn seuraavaksi läpi kanttorin työn keskeisimpiä osa-alueita ja pohdin, miten haastattelemini kanttoreiden näkemyksen kutsumuksesta toteutuvat ja näyttäytyvät kunkin osa-alueen kohdalla.

Kanttorin työn keskiössä on seurakunnan jumalanpalveluselämä. Jumalanpalveluksessa toteutuu haastatteluiden perusteella kanttorin työn ydin; olla palvelemassa, julistamassa ja välittämässä evankeliumia (H1, H2, H3, H4, H5). Jumalanpalvelus koettiin myös mahdollisuutena käyttää monipuolisesti ammatillista osaamistaan, muun muassa messun musiikin suunnittelu tukemaan kulloisenkin sunnuntain sanomaa nousi esiin merkityksellisenä osana työtä (H3).

Kirkollisten toimitusten, kanttorin kohdalla erityisesti hautaan siunaamisten ja avioliittoon vihkimisten kohdalla jo aikaisemminkin esiin tullut palvelemisen tematiikka nousi vahvasti esiin. Kanttorin rooli nähtiin yhtäältä musiikin kautta ja musiikin avulla palvelemiseksi, läsnäoloksi ja rinnalla kulkemiseksi (H1, H2, H3, H4, H5). Toisaalta kanttorin nähtiin olevan myös tietyllä tavalla helpommin lähestyttävä kirkon työntekijänä kuin esimerkiksi pappi. [Kanttorin työssä] *saadaan omalla paikalla olla ihmisinä... Meille se virka ei oo koskaan semmonen este. Et se*

[papin] *virka on niin jotenki valtava, niin meillä se on vähän erilainen, onneksi* (H5). Kirkollisten toimitusten kohdalla juuri ihmissuhde- ja kohtaamisen taitojen merkitys korostui. Esimerkiksi toimitusten moninaiset musiikkitoiveet eivät sen sijaan nousseet merkittävinä esiin tässä yhteydessä.

Kuorotyö on haastatteluideni perusteella yksi kanttoreille rakkaimmista ja tärkeimmistä työn osa-alueista. Kuorotyön kohdalla korostuivat erityisesti kanttorin rooli musiikkikasvattajana ja toisaalta myös ”uskon siementen” juurruttajana uusiin sukupolviin hengellisen musiikin ja myös kanttorin oman persoonan ja olemisen kautta (H5). Toisaalta kuorotyössä ihmissuhdetaidoilla oli myös suuri merkitys. Myös kuorolaisilta saatu palaute ja tuki näyttäytyivät merkittävinä työmotivaatiota ja työssä jaksamista kannattelevina tekijöinä (H3).

Niin jumalanpalveluselämään, kirkollisiin toimituksiin, kuorotyöhön kuin toisaalta myös seurakuntatyöhön yleisemminkin liittyy jatkuva läsnä olemisen vaatimus. Työ on sosiaalista ja työtilanteiden myötä kohdataan mitä erilaisimpia ihmisryhmiä ja -yksilöitä, usein nopeasti vaihtuvissa tilanteissa. Jatkuva läsnäolo nousi esiin piirteenä, joka kuluttaa ja vie voimavaroja (H4). Toisaalta juuri kohtaamiset, vuorovaikutus ja tiiviiksikin muodostuvat kontaktit seurakuntalaisten, erityisesti kuorolaisten, kanssa koettiin juuri voimaa antavina, kannattelevina tekijöinä (H3, H4).

Seurakunnan musiikkitoiminnan kokonaisuus konsertteineen ja tapahtumanjärjestämisineen on myös osa kanttorin työtä. Konserttitoiminnan näkökulmasta mahdollisuus toteuttaa myös omia musiikillisia ja taiteellisia intohimojaan näyttäytyy haastatteluaineistoni valossa tekijänä, joka ylläpitää työn mielekkyyttä ja työmotivaatiota ja toimii tätä kautta myös kutsumusta edistävänä tekijänä (H4, H6).

6.7 Kutsumus koetuksella työyhteisössä?

Kutsumukseen liitetään luterilaisessa teologiassa myös kristityn ristin kantamisen ajatus. Kutsumus ei ole vain iloiten työn tekemistä omalla paikallaan, oman kutsumuksensa mukaan, vaan myös hyvän ja pahan välistä taistelua nimenomaan silloin, kun ihminen joutuu tinkimään henkilökohtaisista eduistaan ja pyrkimyksistään virkansa takia (Elenius 2003, 127). Sama ristin

teologia nousee myös Hytösen tutkimuksen saarna-aineistosta; kutsumus on ajoittain uuvuttavaa, tylsää, harmaata ja yksitoikkoista. Kutsumukseen liittyy myös kiusauksia, kiusaajan yrityksiä sabotoida Jumalan työtä. Kutsumuksen tie on vaivalloinen ja hidaskulkuinen, tiellä tulee eteen oman paikkansa ja tehtävänsä kyseenalaistamisen hetkiä (Hytönen 2018, 121-122). Myös Estolan ja Syrjälän opettajien kutsumusta käsittelevä tutkimus tuo esiin kutsumuksen ajoittaisen piiloutumisen, kutsumuksen kyseenalaistamisen ja epäilemisen. Heidän mukaansa tähän liittyy usein työpaikalla koettu uhattu asema, joka vaikeuttaa työn mielekästä tekemistä (Estola & Syrjälä 2002, 96).

Erityisesti pitkän uran seurakunnan työssä tehneet kanttorit ovat haastatteluideni perusteella kokeneet seurakuntatyössä, kirkossa ja yhteiskunnassa tapahtuvia muutoksia uransa aikana. Kirkkomuusikko Harri Kerko sanoittaa näitä muutoksia ja niiden kanttoreille aiheuttamia paineita osuvasti Kirkon akateemisten jäsenlehti Cruxiin kirjoittamassaan artikkelissa: *Yhtäkkiä kirkkomuusikko voi kokea olevansa tilanteessa, jossa vastakkain ovat oma musiikillinen vakaumus ja vaatimukset miellyttää muita. Moniosaamiseen ja itselleen vieraaksi kokemiensa musiikkityyliin omaksumiseen liittyvillä vaatimuksilla ei tunnu olevan rajoja* (Kerko 2015, 43). Kerkon kuvaileman osaamisen, miellyttämisen ja musiikillisen vakaumuksenkin ristipaineessa koki erityisesti yksi haastateltavistani kutsumuksensa olleen koetuksella pitkin työuraa. Erityisen rankaksi tämän oman asemansa kyseenalaistamisen hän koki, koska se on tapahtunut nimenomaan työyhteisön sisällä, työtovereiden taholta. ”...että onko tuo edelleenki relevanttia musiikkia ja musiikkityyliä mitä sinä viljelet ja pidät esillä?” (H3). Haastateltavani koki haastaneensa itseään ja tuoneensa käyttämäänsä musiikkirepertuaariin perinteisen kirkkomusiikin rinnalle rohkeasti myös uutta hengellistä musiikkia. Se ei kuitenkaan hänen mukaansa ole tuntunut riittävän ja jatkuva kyseenalaistaminen on aiheuttanut jopa toiseuden kokemuksia, eräänlaista ulkopuolisuuden ja vähempiarvoiseksi työntekijäksi itsensä kokemisen tunnetta. Hän kuitenkin koki, että työyhteisön ulkopuolella saatu kanttorikollegoiden tuki sekä myös musiikillisesti aktiivisten seurakuntalaisten sekä kuorolaisten tuki on auttanut häntä jaksamaan työssä vaikeina aikoina. ”Siinä auttaa hyvät kollegat... sanosin, että kanttoreiden tämmösen yhteisöllisyyden ja keskustelut, niin ne on erittäin hyviä” (H3). Erityisesti vaikeina aikoina kanttoreiden kollegiaalisuus ja toisen työn kokonaisuutta ymmärtävän ihmisen vertaistuen merkitys näyttää kasvavan. Kanttori tekee usein työtänsä melko yksin, erityisesti pienissä seurakunnissa. Yhteisten kokoontumisten ja kollegiaalinen työhön liittyvien kysymysten jakaminen näyttää siis tästä näkökulmasta erittäin perustellulta ja tarpeelliselta.

Toinen pitkän uran tehnyt kanttori näkee kutsumuksen hyvin herkkänä. Vahva kutsumus peilautuu hänen näkemyksensä mukaan suoraan työyhteisön hyvinvoinnista. Hän katsoo, että kutsumus lähtee työntekijän omasta tiimistä, lähimmistä työkavereista. Jos siinä piirissä ei voida hyvin, se nakertaa väistämättä turvallisuuden tunnetta, joka työyhteisössä tulisi olla. Siitä seurauksena on hänen näkemyksensä mukaan *”negatiivinen kierre, [joka on] sulle tosi vaarallinen”* (H1). Kutsumukselle on siis elinarvioisen tärkeää, että voi työyhteisössään tuntea olonsa turvalliseksi ja hyväksytyksi. Hän myös nostaa esiin kanttoreiden yhteisöllisyyden ja jakamisen kulttuurin merkityksen. Hän pitää tärkeänä, että kiireisestäkkin aikataulusta huolimatta kollegoiden yhteisistä tapaamisen hetkistä pidettäisiin kiinni. Luottamuksellinen keskustelu ja yhteinen jakaminen tekevät hänen näkemyksensä mukaan tiimistä ja työyhteisöstä vahvempia. Hän myös korostaa esimiehen, siis kirkkoherran vastuuta erityisesti pienissä, yhden kanttorin seurakunnissa: *”jos ylemmältä taholta sitte ei tule tämmöstä tukea, niin kyllä siinä sitte on [kanttorilla] tietämistä”* (H1).

Taitavan johtamisen ja esimiestyön merkityksen korostaminen nousevat haastatteluaineistosta esiin tärkeinä tekijöinä kutsumuksen säilyttämiselle ja kypsymiselle. Esimieheltä myös odotettiin vastuuta ja huolenpitoa työntekijöistään: *”...esimiehen tehtävänä on pitää työntekijästään niin hyvää huolta ku vaan...ei Jeesus turhaan puhu niinku paimenesta”* (H5). Esimiestyöhön kiinteästi liittyi myös toive vapaudesta toteuttaa omia musiikillisia intohimojaan ja tehdä työtään omien vahvuusalueidensa kautta, mitkä koettiin haastattelemieni kanttoreiden keskuudessa yksimielisesti kutsumusta ylläpitävinä ja vahvistavina tekijöinä. Toisaalta taitamattomalla johtamisella ja siihen liittyvällä liiallisella työn kuormittavuudella on haastattelujeni perusteella selkeä kutsumusta heikentävä vaikutus (H1, H3, H5). Esimiehiltä toivottiin joustoa ja toisaalta mahdollisuuksia sisällyttää työnkuvaansa itselle tärkeitä ja merkityksellisiä musiikkityön muotoja, erilaisia projekteja ja musiikillisen erityisosaamisensa osa-alueita, kuten solistista osaamista vaativia laulu- tai soittotehtäviä (H4, H6).

Pitkä työura ja karttunut kokemus kanttorin työstä toivat laaja-alaista näkemystä myös työorientaatiota ja kutsumusta nakertaviin tekijöihin. Erityisesti juuri työyhteisön sisältä nousevat teemat näyttäytyvät heidän kokemuksissaan erityisen huolestuttavilta. Onko niin, että kanttorin jaksamisen kannalta tärkeän myönteisen palautteen saaminen on seurakuntalaisten tai henkilökohtaiseen tuttavapiiriin kuuluvien kanttorikollegoiden varassa? Missä kohden työyhteisössä on menty harhapoluille, jos paikkaa ja mahdollisuutta myönteisen palautteen antamiselle työntekijöille ei ole? Myös papin ja kanttorin suhdetta seurakuntatyössä tutkinut Melisa Stevanovic toteaa Cruxin artikkelissaan, että kiitoksen ja arvostuksen osoittamisen ja vastaanottamisen

kulttuuri kirkon yhteisössä näyttää hänen tutkimuksensa mukaan epäterveeltä. Hän huomauttaa myös, että nimenomaan vaille tunnustusta tehdystä työstä jääminen työssään näyttää vievän kantoreita yhä heikompaan asemaan työyhteisössään. Hän peräänkuuluttaakin ratkaisuja monipuolisemman ja tietoisemman tehdyn työn tunnustamisen kulttuurin saamiseksi seurakuntatyöyhteisöihin (Stevanovic 2017, 56).

6.8 Vaarallinen kutsumus?

Äärimmäisen mielenkiintoisena näkökulmana kutsumusta haastaviin tekijöihin liittyi nuorimman tutkimukseeni haastatteleman kanttorin näkemys kutsumuksesta myös jollain tavalla pelottavana ja vaarallisenakin ilmiönä (H6). Haastateltavani katsoi kutsumusammattissa toimimisen voivan olla perusteena sille, että työntekijällä teetetään yhä enemmän ja enemmän työtä välittämättä hänen hyvinvoinnistaan ja työstään saamasta asiallisesta korvauksesta. Tämän saman ilmiön myös Estola ja Syrjälä nostavat esiin opettajien kutsumusta käsittelevässä tutkimuksessa. He toteavat kutsumuksen sijasta tänä päivänä mieluummin käytettävän esimerkiksi työhön sitoutumisen termiä kuvaamaan yksilön sitoutumista työhön. Perusteena tälle he esittävät juurikin pelon, että työn näkeminen kutsumusammattina heikentää opettajien mahdollisuuksia parantaa koulutustasoa ja myös ammatillisia olosuhteita (Estola & Syrjälä 2002, 89). Juuri ammatillisten olosuhteiden heikentämisen pelko, eräänlainen hyväksikäytetyksi tulemisen pelko nousi esiin myös tämän haastatteleman nuoren kanttorin kokemuksista.

7 Johtopäätökset

Kutsumuksen merkitystä kirkon työntekijöiden ammattiin kasvamisen ja työn tekemisen näkökulmasta on tutkittu muiden hengellisen työn ammattien (pappi, diakoni, lähetystyöntekijä, nuorisotyöntekijä) näkökulmasta¹⁸. Kanttoreiden kutsumuksesta ei kuitenkaan ole tällä hetkellä julkaistua tutkimusmateriaalia juurikaan saatavilla. Parhailtaan valmisteilla oleva *Kirkon musiikin ammattilaisena kasvaminen* -tutkimushanke¹⁹ tuonee esiin lisää näkökulmia kanttorin ammatillisen identiteetin ohella myös kanttorin kutsumukseen. Katson, että kutsumus seurakunnan hengellisen työn työntekijän ammatti-identiteetin näkökulmasta kuitenkin varsin keskeistä. Siksi pidän erittäin tärkeänä kartoittaa kanttoreiden ajatuksia ja näkemyksiä kutsumuksesta.

Tutkimukseni keskeisin kysymys on ollut koko prosessin ajan se, millaisena kutsumus kanttoreiden näkökulmasta näyttäytyy? Haastatteluideni perusteella kutsumus on kanttoreille paitsi erittäin merkityksellinen, myös ilmiönä ja käsitteenä moniulotteinen kokonaisuus. Haastattelemani kanttorit olivat poikkeuksetta äärimmäisen kutsumustietoisia, yhdellekään heistä kutsumus ei ollut vieras tai omaan ammatilliseen identiteettiin sopimaton määritelmä. Se, mitä esimerkiksi Estola & Syrjälä (2002, 85) kirjoittivat kutsumuksen käsitteen ummehtuneisuudesta ja vieroksuttavasta kaiusta nykypäivänä, ei tämän tutkimuksen mukaan pidä kanttoreiden osalta paikkansa. Kutsumus on totta, kutsumus elää.

Kutsumus on kanttoreille yhtäältä musiikin imua. Millä eri tavoilla musiikki kanttoria sitten kutsuukaan? Musiikin kutsu on urkumusiikin lumoa (H3), yhdessä laulamisen ja soittamisen hurmaa (H1, H4, H6) sekä itsensä haastamista muusikkona, esiintyvänä taiteilijana ja musiikkielämyksen järjestäjänä (H4, H6). Rakkaus musiikkiin kutsuu kanttoria työhönsä. Musiikki on kanttorille yhtäältä juuri itseilmaisun keino, toisaalta se on yhteyden luomisen väline (H5). Musiikki luo yhteyttä niin kanttorin ja seurakunnan kuin myös kanttorin ja hänen kutsujansa, Jumalan välille (H3). Mutta ennen kaikkea, musiikki on lahjaa, jonka kanttori on itse saanut ja haluaa puolestaan jakaa saamastaan eteenpäin (H1). Myös Antti Raunio puhuu lahjoista Jumalalta saatujen lahjojen jakamisena eteenpäin Raunio 2004, 79.) Juuri lahjojen jakamisessa, musiikin kautta palvelemisessa on haastattelemini kanttoreiden paikka palvella, muusikin lahjan

¹⁸ Ks. esim. Niemelä & Salminen 2013, Valtonen 2009.

¹⁹ Ks. Kirkon tutkimuskeskus – tutkimushankkeet – kasvu kirkon työntekijäksi. <https://evl.fi/kirkontutkimuskeskus/tutkimushankkeet/meneillaan-olevat-tutkimushankkeet/kasvu-kirkon-tyontekijaksi> .

kautta, musiikin avulla, musiikin keinoja käyttäen. Tämä näkemys nousi poikkeuksesta esiin jokaisessa haastattelussa. Näiden vastausten perusteella näyttääkin siltä, että haastattelemiani kanttorit ovat löytäneet vastauksen Raunion peräänkuuluttamaan kutsumuksen pohjimmaisena olemuksen avaavaan kysymykseen ”Miten voin palvella?”. Raunio korostaa yksilön halua selvittää omat mahdollisuutensa palvelemiseen sekä parhaimpaan tapaan ja keinoihin sitä toteuttaa (Raunio 2004, 78-79). Haastattelemilleni kanttoreille heidän palvelemisensa paikka ja keinot olivat selvät. Kutsumuksen keskiössä olivat poikkeuksesta musiikki ja seurakuntalaisten palveleminen. Nämä kaksi olivat erottamattomat, palveleminen toteutui nimenomaan musiikin kautta ja sen välityksellä.

Toisin kuin esimerkiksi pappien ja lähetystyöntekijöiden kohdalla, kanttoreiden työhön kutsuminen ei tapahdu virkaan vihkimisen kautta. Toisin kuin Salakan lähetystyöntekijöiden kutsustumustutkimuksessa, kanttorin kutsumus ei näytä nousevan tietystä hetkestä tai selkeästä Jeesuksen käskyyn perustuvasta hengellisestä motivaatiosta (Salakka 2007, 186-187.) Sen sijaan kanttorin kutsumus näyttää muotoutuvan hitaammin ja muotoutumiseen vaikuttavat monet kokemukset opiskelun ja uran varrella. Erityisesti haastattelemiani kanttorit pitivät merkityksellisinä tuttujen kanttoreiden ja muidenkin seurakunnan työntekijöiden esimerkkiä (H1, H3, H4, H5, H6) sekä opintoihin liittyviä seurakuntaharjoitteluita (H2, H6). Myöhemmin työelämässä esimerkiksi henkilökohtaisen elämän tilanteet, jossa itse sai kokea musiikin ja kanttorin työn merkityksen, näyttäytyivät omaa kanttorin kutsumusta kirkastavina ja vahvistavina hetkinä (H1).

Millä muilla tavoin kutsumus näyttäytyi haastateltavilleni? Kutsumus oli heille poikkeuksesta ymmärrystä siitä, että oma paikka ja tehtävä maailmassa on juuri kanttorin työssä. Vaikka kutsua työhön ei kukaan haastateltavistani kokenutkaan saaneensa tietystä hetkestä, oli kutsun kokemus vahvana työn taustalla. Usein kutsuun liittyi ajatus johdatuksesta (H1, H2, H3, H6). Jopa niin vahvasti, että haastateltavani kokivat tulleensa johdatetuiksi kanttorin työhön ja tehtävään epäilyksistään ja suoranaista vastusteluistaankin huolimatta (H2, H5).

Mitä kutsumus kanttorin arjessa merkitsee? Kutsumuksella oli vahva merkitys kanttoreille työssä jaksamisen ja työmotivaation kannalta. Vaikeina aikoina kutsumus koettiin suojelevana tekijänä (H5). Kutsumuksen ja kutsujan ajateltiin olevan uskollisia, vaikka itse kokisikin raskaita ajanjaksoja työssään (H3). Kutsumus toi myös turvaa ja luottamusta siihen, että kanttorina omalla paikallaan työskennellessään kutsuja pitää työntekijästään huolen. Kutsumus tuo turvaa (H5).

Kutsumus liittyi haastattelemieni kanttoreiden näkemyksissä myös tietynlainen kristillisen kasvattajan vastuun ajatus. Haastatteluista nousi esiin kanttorin merkitys musiikkikasvattajana sekä musiikin keinoin toteutuvana kristillisen perinteen vaalimisena (H5). Myös Tiitu toteaa väitöstutkimuksessaan kanttoreiden arvottavan juuri musiikkikasvatuksen työnsä tärkeimmäksi osa-alueeksi (Tiitu 2009, 131.) Hytösen Kirkon nelivuotiskatsauksessa peräänkuuluttamaa panostusta kristillisen kasvatuksen tukemiseen näyttää haastattelemiltani kanttoreilta löytyvän; vanhaan lukkarin perintöönkin jo sisältynyt vastuu hengellisten laulujen opettamisesta näkyi työnä, joka mahdollistaa ”uskon siemenen” hengissä pysymisen kirkon maallistumisen ja jäsenkadon haasteissa (H5).

Miten kutsumus näyttäytyi haastattelemieni kanttoreiden työn arjessa? Haastattelemieni kanttoreiden näkemysten mukaan on lähestulkoon väistämätöntä, että kutsumus joutuu työuran aikana koetukselle. Eri ikävaiheisiin ja myös eri työuran vaiheisiin liittyvät erilaiset haasteet. Uuden työntekijän ihanteellisen ammattikuvan mureneminen voi näyttäytyä ammatinvalintansa ja kutsumuksensa kyseenalaistamisena (H2, H6). Toisaalta työuran keskivaiheilla työn ja perheen yhdistämisen haasteet voivat olla koettelemassa kutsumusta, erityisesti juhla-aikoina (H1, H4). Lisäksi työajan pirstaleisuus ja epätavallisiin aikoihin sijoittuva työaika (H4), työyhteisön sisäiset haasteet (H3), tyytymättömyys esimiestyöhön (H5), työssä uupuminen (H5, H6) ja arki-työn näyttäytyminen yksinäisenä puurtamisena (H1) ovat seikkoja, jotka koettelevat työntekijän tasapainoa, hyvinvointia ja myös kutsumusta.

Kutsumusta haastaviin tekijöihin liittyi eräästä nuoren kanttorin haastattelusta esiin noussut näkemys kutsumuksesta myös jollain tavalla pelottavana ja vaarallisenakin ilmiönä (H6). Pelko kutsumukseen vetoamisesta perusteluna ylimääräisille työtehtäville tai työehdoista ja työstä saatavasta korvauksesta tinkimiselle lienee omiaan selittämään myös Estolan ja Syrjälän (2002, 89) tekemää huomiota opettajien pelosta ammatillisten olosuhteiden heikentämisestä. He toteavat kutsumuksen sijasta tänä päivänä mieluummin käytettävänkin esimerkiksi työhön sitoutumisen termiä kuvaamaan yksilön sitoutumista työhön. Kuitenkin niin haastatteluaineistostani kuin kutsumusta käsittelevästä tutkimuskirjallisuudestakin on havaittavissa kutsumuksen käsitteen vahva positiivinen pohjavire sekä merkitys työmotivaatiolle ja työn merkityksellisyydelle. Onkin nähdäkseni erittäin huolestuttavaa, jos kutsumusammatin määritelmää pelätään käyttää hyväksikäytetyksi ja poljetuksi tulemisen pelossa.

Millaiset seikat työyhteisössä on kutsumuksen vaalimisen kannalta tärkeää ottaa huomioon? Taitavan johtamisen ja esimiestyön merkitys nousee esiin merkittävänä tekijänä kutsumuksen

säilyttämiselle ja kypsymiselle. Esimieheltä odotetaan vastuuta ja huolenpitoa, eräänlaista paineen tehtävää. Kanttorin esimies myös parhaimmillaan mahdollistaa vapauden toteuttaa musiikillisia intohimoja ja tehdä työtään omien vahvuusalueidensa kautta. Nämä molemmat ovat selkeästi kaikkien haastattelemieni kanttoreiden keskuudessa kutsumusta ylläpitäviksi tekijöiksi koettuja tekijöitä. Toisaalta taitamattomalla johtamisella ja siihen liittyvällä liiallisella työn kuormittavuudella on haastattelujeni perusteella selkeä kutsumusta heikentävä vaikutus (H1, H3, H5). Esimiehiltä toivottiin joustoa ja toisaalta mahdollisuuksia sisällyttää työnkuvaansa itselle tärkeitä ja merkityksellisiä musiikkityön muotoja, erilaisia projekteja ja musiikillisen erityisosaamisensa osa-alueita, kuten solistista osaamista vaativia laulu- tai soittotehtäviä (H4, H6).

Miten tämän kaiken voisi summata yhteen, millainen on kanttorin kutsumuksen pohjimmainen olemus? Viime kädessä kutsumus oli haastateltavilleni kuitenkin pohjimmiltaan äärimmäisen arkinen käsite. Kutsumus ei ole mitään suurta ja ylevää. Se on Salakan (2007) lähetystyöntekijöiden kutsumustutkimuksen tavoin juurikin identiteettiin kiinteästi sidoksissa oleva kokemus. Kutsumus luo siteen työhön kutsujaan, niin seurakuntaan kuin myös perimmäiseen työhön kutsujaan, Jumalaan. Kutsumus on siis lujaa sitoutumista työhön ja työn merkityksellisyyteen. Kuitenkaan kutsumus ei ole mitään sellaista, jolla kanttori voisi erityisesti kehuskella. Vaikka kutsumuksen perimmäisen lähteen ajateltiin olevan Jumalassa, ei sen koettu olevan seikka, jolla voisi erityisesti mahtaila ja ylpeillä. Enemmänkin kutsumukseen suhtauduttiin nöyrästi. Kutsumus on motivaationa työn taustalla, ei sen itse tarkoitus: ”...*kai sen pohjimmiltaan voi ajatella, että se on Jumala, joka kutsuu. Mutta emmä halua liikaa pörhistellä silläkään sitte... että välillä on epäilyksiäkin.*” (H3) Epäilykset ja kiusauksetkin kuuluvat kutsumukseen, kuten myös Maarit Hytösen tutkimien kutsumusaiheisten saarnojen näkemykset Raamatun henkilöiden, myös Jeesuksen, kutsumuksesta näyttäytyivät: Jeesuksen kutsumuksena oli kiusausten voittaminen ja sen kautta esimerkkinä toimiminen jokaiselle kristitylle (Hytönen 2018, 55). Jeesus kiusauksineen oli siis esimerkkinä kutsumuksensa kanssa kamppailevalle kanttorillekin.

8 Pohdinta

Tutkielmani lähtökohtana oli selvittää, millaisena kutsumus näyttäytyy kanttoreiden näkökulmasta. En pelkästään etsinyt kanttoreiden omia näkemyksiä kutsumus -termin selityksistä, vaan halusin ymmärtää sitä, miten kutsumuskäsitykset vaikuttavat työn taustalla. Kutsumus näyttäytyi minulle henkilökohtaisesti vahvana motivaatiotekijänä kanttorin työn taustalla ja halusinkin työni avulla tarkastella sen erilaisia ilmenemismuotoja, tulkintoja sen luonteesta sekä erityisesti sitä, millainen voima kutsumus työssä ylipäänsä voikaan olla.

Hämmästelini, ihmettelini ja liikutuinkin lukemattomia kertoja haastattelemieni kanttoreiden ajatuksia tarkastellessani. Kutsumus oli ennako-olettamuksestani poiketen haastattelemilleni kanttoreille täysin selvä asia. Jokainen heistä tunnisti kutsumuksen olemassaolon osana kanttorin identiteettiään, vaikka eivät sitä välttämättä työnsä arjessa useinkaan tulleet pohtineeksi. Kaiken kaikkiaan minulle jäin vahva näkemys siitä, että jokainen haastateltavistani koki tutkimusaiheeni merkitykselliseksi ja vastasi mielellään kanttoriuttaan ja työtään koskeviin kysymyksiini.

Ajattelen, että tutkimusaiheet kumpuavat usein tutkijan omasta kokemusmaailmasta. Näin on myös tämän tutkielman kohdalla. Kutsumus on minulle kanttorina itsestäänselvyys. Kutsumus on kuin eräänlaiset silmälasit, joiden läpi tarkastelen itseäni kanttorina ja seurakuntatyön tekijänä. Kutsumuksen kautta minulle on selvää paikkani työyhteisössä ja toisaalta myös tekemäni kanttorin työn merkitys. Kuitenkin tiedostan, ettei kutsumustietoisuus ole mikään itsestäänselvyys. Mistä kokemus kutsumuksesta sitten kumpuaa? Onko se rinnastettavissa työmotivaatioon tai työhön suuntautumiseen vaiko sittenkin ihmiselle luontainen tapa tarinallistaa ja selittää elämänsä, pyrkimystä luoda tekemilleen valinnoille itseään suurempia merkityksiä? Oli niin tai näin, kutsumus työn motivaation lähteenä on minulle niin kiistämätön, että halusin selvittää, kuinka kanttorikollegani kutsumuksen ymmärsivät. Hämmästyttävini löytöni olikin se, ettei kutsumus käsitteenä ollut vieras yhdellekään haastattelemistani kanttoreista. Odotin, että haastateltavani olisivat oudoksuneet tai jopa karttaneet kutsumuksesta puhumista, mutta sain ilokseni huomata olleeni väärässä. Kutsumus on merkityksellistä ja totta, vaikka työhön kutsuvat tekijät painottuivatkin haastateltavieni kokemuksissa eri tavoin.

Kanttoreille seurakunnan musiikin ammattilaisina musiikin työhön kutsuva merkitys oli kiistaton. Haastatteluideni perusteella mahdollisuus tehdä työtä musiikillisten vahvuusalueidensa

kautta sekä myös itsensä muusikkona haastamisen mahdollisuudet, kuten erilaiset projektit ja solistiset tehtävät, eivät ole vain eräänlaista kanttorin perustyön sallimissa rajoissa tehtävää ”ylimääräistä” työtä, vaan oman muusikkouden ja taiteilijuuden toteuttamisen mahdollistaminen osana kanttorin työtä lujittaa myös kutsumusta. Vaikka Elenius (2003, 127) pitääkin itsensä toteuttamista myös työelämässä luterilaisuudelle lähtökohtaisesti vieraana ajatuksena, on itsensä toteuttamisen mahdollisuus kutsumuksen vahvistumisen kannalta haastattelemilleni kanttoreille kiistaton. Ajattelen, että kanttorille muusikon ja esiintyvän taiteilijan koulutuksen saaneena itsensä toteuttaminen on jo lähtökohtaisesti musiikin tekemisen edellytys. Musiikissa muusikon subjekti on aina läsnä, voidaan jopa ajatella, että kaikki soittaminen ja laulaminen on itsensä, oman muusikkoutensa toteuttamista. Toteuttaessaan muusikkouttaan ja haastaessaan itseään muusikkona kanttori nimenomaan toimii kutsumuksensa ytimessä; muusikkona, taiteilijana ja seurakunnan palvelijana.

Haastatteleman kanttorit katsoivat poikkeuksetta olevansa nimenomaan kutsuttuja palvelemaan seurakuntaa musiikin keinoin. Antti Raunion kutsumuksen kannalta olennaiseen ”Miten voin palvella” -kysymykseen haastattelemieni kanttoreiden vastaus on siis ”musiikin kautta”. Raunion kutsumusajattelussa palvelemisen toteutuminen erotetaan kuitenkin tiukasti itsensä työlle uhraavasta, liialliseen kiltteyteen taipuvasta palvelemisestä. Raunio huomauttaa, ettei uhrautuva palvelija pyrikään palvelemaan muita, vaan omia hyväksytyksi ja arvostetuksi tulemisen tarpeitaan (Raunio 2004, 78-79.) Haluan nostaa tämän Raunion näkökulman esiin suhteessa kanttoreiden työssä uupumiseen. Haastattelemistani kanttoreista kaksi oli kokenut työuupumuksen ja kaksi muuta kanttoria kertoi kokeneensa ajoittain työssä väsymistä. Raunion kutsumusajattelun näkökulmasta selittäviä tekijöitä uupumiselle on mahdollista löytää liiallisesta kiltteydestä tai toisaalta myös heikosta itsetunnosta. Musiikin opiskelu ja erityisesti ammattimuusikon koulutus on jatkuvaa arvioiduksi tulemista ja palautteen vastaanottamista muusikkoudestaan. Kanttorin työn arjessa samanlaista jatkuvaa palautetta harvoin kuitenkaan saa. Oliko mahdollista, että opinnoissaan kanttori ”ehdollistuu” jatkuvalla palautteella ja työelämään siirryttyään kokeekin epäonnistumista, kun palautetta ei tule? Toki itsetuntoon vaikuttavat myös muut tekijät, esimerkiksi ristiriidat työyhteisössä voivat olla itsetuntoa latistavia tekijöitä. Arvostetuksi tullakseen kanttori kenties paiskii töitä yhä enemmän kadottaen työn ilon ja kutsumuksensa uurastuksensa alle. Kuten eräs haastateltavistanikin asiaa kuvasi: *”jos on huono itsentunto, niin helposti alkaa kasaamaan itsellensä semmosia paineita, mitkä ei oo todellisia”* (H1). Terve itsetunto siis suojelee myös kutsumusta.

Kati Niemelä puolestaan huomauttaa, että aktiivisen henkilökohtaisen jumalasuhteen omaavat ja erittäin sitoutuneesti kirkon uskoon suhtautuvat kokevat työmääränsä kaikkein todennäköisimmin liian suureksi. Heikosti kirkon uskoon sitoutunut taas kokee työmääränsä todennäköisemmin sopivaksi (Niemelä 2004, 262.) Tässä tutkimuksessa en tarkastellut haastateltavieni uskonnollisuutta, esimerkiksi herätysliiketaustoja, joten ei ole tarkoituksenmukaista tehdä tämän pidemmälle meneviä johtopäätöksiä uupumisen ja uskonnollisen taustan suhteesta haastateltavieni kohdalla. Kuitenkin juuri erittäin luja sitoutuminen kirkon uskoon ja työhön, toisin sanoen vahva kutsumustietoisuus, on Niemelän tutkimuksen valossa myös työuupumuksen riskitekijä. Tässä yhteydessä haluan nostaa esiin myös arkikieleenkin vakiintuneen luterilaisen työmoraalin termin. Kirkon nelivuotiskertomuksen 2012-2015 mukaan luterilainen työmoraali tarkoittaa tutkimustulosten mukaan erityisesti työn merkityksellisyyden, lähimmäisen palveluksen ja itsensä toteuttamisen tärkeyden korostumista luterilaisten vastaajien keskuudessa, ei niinkään itsensä työlle kokonaan omistavaa uhrautumista (Ketola 2016, 57-60.) Luterilaisessa työmoraalissa, sen muotoisena, mitä nelivuotiskatsauksesta on havaittavissa, korostuvat siis työn merkityksellisyys niin muille kuin itsellekin. Kun työ on merkityksellistä ja tärkeää, se vie mukanaan. Mutta toisaalta juuri silloin se voi myös uuvuttaa.

Elina Juntunen (2016) kirjoitti työelämän spiritualiteettia käsittelevässä artikkelissaan uudesta nuoresta sukupolvesta, joka ei enää suostu tinkimään henkilökohtaisesta elämästään työnsä hyväksi. Tämä seikka jäi erityisesti askarruttamaan mieltäni tutkimusta tehdessäni. Tähän tutkielmaan tekemistäni nuorten kanttoreiden haastatteluista ei ole tehtävissä suoraan johtopäätöksiä, jotka tukisivat Juntusen näkemystä. Kuitenkin juuri nuorten kanttoreiden kokemuksista nousivat esiin tietynlainen omanarvontunto ja pelko siitä, heidän kutsumusammattissa toimimistaan käytetäänkin hyväksi heitä itseään vastaan. Lisäksi vapaa-ajan arvostus nousi vahvimmin juuri heidän esittämässään työtään koskevissa huomioissa esiin. Työn takia he kokivat joutuneensa tinkimään monista henkilökohtaisen elämänsä ja vapaa-aikansa menoista, harrastuksista sekä perheen ja ystävien kanssa vietetystä ajasta. Juuri vapaa-ajan ja henkilökohtaisen elämän kasvava merkitys uusien sukupolvien arvostuksissa ja sen suhde kirkon, erityisesti kanttorin työn, ilta- ja viikonloppupainotteiseen työaikaan, on kiinnostava kysymys. Kantaako kutsumus, jos toisessa vaakakupissa ovat sosiaalisten suhteiden ja omaan sosiaaliseen yhteisöön kiinnittymisen haasteet? Miten uudet, ehkä vielä työelämän ulkopuolella olevat, kenties vasta ammatinvalintaansa harkitsevat sukupolvet, suhtautuvat hengellisen työn työajan erityispiirteisiin? Tuleeko kasvaneesta vapaa-ajan arvostuksesta vielä seurakunnalle työnantajana haaste? Vai voiko

työajattomassa hengellisessä työssä piillä myös mahdollisuus, joka oikein käytettynä voisi toimia motivoivana tekijänä kirkon työhön hakeutumiselle?

”Sehän on ammatinvalintakysymys” on melko tyypillinen vastaus työaikansa haasteiden kanssa kamppailevalle kirkon työntekijälle. Mutta ottaako kirkko tarpeeksi vakavasti työntekijöidensä haasteita työajan vaatimusten suhteen? Uskallan väittää, että aivan liian usein näihin kysymyksiin vastaukseksi tyydytään toteamaan, että näin on aina ennenkin tehty. Onko suunnitelmissa ja kokeiluissakin jo vuosia esillä ollut (moduuli)työaikaan siirtyminen sittenkään oikea ratkaisu, vai voisiko ratkaisu sittenkin piillä työajattomuuden tukemisessa, työn ennakoinnin parantamisessa sekä toisaalta työn joustavuuden ja työntekijän vapauden lisäämisessä? Nuoret sukupolvet kasvavat yhä abstraktimpaan työkuulttuurin, jossa työn tekemisen muodot, ajat ja paikat muuttuvat. Kirkon haikailu tuntityöajan perään näyttäytyy tätä taustaa vasten jopa silmien ummistamiselta ympärillä tapahtuvalle työkuulttuurin muutokselle.

Kannattaako kutsumuksesta sitten puhua? Olisiko parempi vain piilottaa kynttilä vakan alle? Kutsumukseen näytti liittyvän erityisesti nuoremmilla kanttoreilla eräänlainen pelko hyväksikäytetyksi tulemisesta. Kutsumusammatti nähtiin helppona perusteluna sille, että työntekijästä voidaan ottaa irti kaikki mitä irti saadaan, välittämättä työajoista tai asiallisista korvauksista. Vaikka kutsumus sisäisenä tunteena työn tarkoituksellisuudesta ja omasta paikasta juuri kanttorin työssä olikin haastateltavilleni selviö, näytti kutsumukseen liittyvän myös varovaisuutta. Ehkä kutsumusta ei haluta pitää esillä juuri siksi, että pelätään sitä käytettävän työntekijää itseänsä vastaan? Vaikutti siltä, että kutsumusammattiin vetoaminen tilanteissa, jotka kuormittivat työntekijää, oli ainakin yhdelle haastateltavistani tuttua. Ajattelen, että kutsumus -termiin liittyy Estolan ja Syrjälänkin (2002, 89) huomioimaa turhaa painolastia, joka olisi syytä karistaa termin harteilta. Kutsumus on totta tänäkin päivänä, se on aarre ja voimavara, ei poljetuksi tulemisen pelossa piiloteltava ammatin varjopuoli. Kutsumus on kaikkia kirkon hengellisen työn työntekijäryhmiä sekä myös monia yhteiskunnallisten alojen työntekijäryhmiä koskettava näkemys työn merkityksellisyydestä ja tarkoituksellisuudesta. Sen vanhahtava kaiku olisi syytä puhdistaa ja keskittyä kutsumukseen sisältyviin voimavaroihin.

Kirkon akateemisten jäsentutkimuksen 2018 eräs huolestuttavimmista tuloksista liittyi havaintoon nuoren kanttorisukupolven (alle 35 -vuotiaat) vähentyneestä työn merkityksellisyyden kokemisesta sekä työtyytyväisyydestä edelliseen, vuoden 2014 tutkimukseen verrattuna (Tervoniemi 2018). Tätä seikkaa olen pohtinut niin kirkon nykypäivän haasteiden, kuin myös jo

aiemmin esiin tulleen muutoksessa olevan työkuulttuurin näkökulmasta. Nuori sukupolvi on kasvanut yhteiskunnassa, jossa kirkon asema instituutiona on jatkuvasti ohentunut. Ei ole itsestään selvää, että kanttoripintoihinkaan hakeutunut nuori tuntisi kirkon tapoja ja kulttuuria. Puhumattakaan siitä, että hän olisi pohtinut syvemmin kanttorin työn syvintä olemusta. Kuten Kaija Huhtanen Sibeliuksen Akatemian opinnäytteessään toteaa, kanttorin ammatillisen identiteetin rakentuminen tulisi ottaa huomioon jo kirkkomusiikin opinnoissa (Huhtanen 2015, 109.) Tulevaisuuden kirkkomuusikot, kuten nykyisetkin nuoret kanttorisukupolvet, ovat maallistuneen yhteiskunnan kasvatteja. Rohkenen väittää, että kutsumustietoisuus, jonka tässä tapauksessa ymmärrän niin kanttorin kuin myös kirkon työntekijän identiteetin vahvistamisena, on keskeisessä asemassa tulevaisuuden kirkkomuusikoiden työn merkityksellisyyden ja työtyytyväisyyden kannalta.

Kuten työni alkuluvuista saattaa havaita, löytyy näkökulmia kutsumukseen niin Raamatusta, kirkkoisiltä kuin tunnetuilta teologeiltakin eri aikakausilta. Ajattelen, että kutsumus terminä on kuitenkin niin moniulotteinen ja vaikeasti määriteltävä, ettei kutsumusammattissa toimivan henkilön näkemys omasta kutsumuksestaan suoraan mahdu minkään määritelmän tai teorian luomiin raameihin. Kutsumus on henkilökohtainen, subjektiivinen näky omasta työstä sekä paikasta niin työssä ja kuin elämässä. Haastatteluaineistostani korostui kuitenkin ensisijaisesti sisäinen kutsu, *vocatio interna*, kutsumuksen olemusta selittävänä tekijänä. Ulkoinen kutsu, *vocatio externa*, mainittiin haastatteluissa vain alalle hakeutumisen liittyvien ”sattumien” yhteydessä sekä työnantajaseurakunnan kutsuna työhön juuri kyseiseen seurakuntaan. Kutsumus on siis aineistoni perusteella ensisijaisesti sisäinen kokemus, voimavara ja työn merkityksellisyyden lähde.

Miten sitten oma kutsumukseni? Tämän työn eteen tuomat kysymykset ovat tarkoittaneet väistämättä myös oman kutsumukseni kanssa painiskelua. Olen saanut huomata, että kutsumus on vielä moniulotteisempi ja arvokkaampi seikka, mitä työni fokusta hahmotellessani osasin edes ajatella. Kutsumuksestani on avautunut aivan uusia polkuja, joita kohti suuntaan iloiten, mutta myös pelkoa tuntien. Ihmisen kyky haaveilla ja asettaa itselleen aina uusia tavoitteita on avautunut minulle aivan uudesta näkökulmasta. Unelmat eivät ole merkityksettömiä, huikentelevaisen ihmisen itsekeskeisiä tulevaisuudenrakennelmia. Toteutuakseen myös kutsumus käyttää ihmisen kykyä haaveilla ja luoda uusia päämääriä. Sen, minkä ajattelen olevan oman haavemaailmani tuotosta, voikin nähdä kutsujani työnä minussa. Kyse on lopulta näkökulmasta. Tiedostan nyt entistä vahvemmin, ettei kutsumuksensa seuraamisen polku tule olemaan se kaikkein

helpoin tie. Kuitenkin luotan siihen, että kutsumukseen sisältyy myös lupaus: mitä sitten teenkin, minun ei tarvitse pärjätä yksin, ei pelkästään omin voimin. Kutsumus kantaa.

8.1 Tutkimuksen luotettavuusarviointi

Tutkimukseni on kvalitatiivista tutkimusta ja tavoitteenani on ollut ymmärtää ja tulkita haastattemieni kanttoreiden näkemyksiä kutsumuksestaan. Luonteeltaan kvalitatiivinen tutkimus on tulkitsevaa. Tutkimusaineistoni rakentuu kuudesta syvähaastattelusta, joista litteroimani aineiston olen luokitellut haastatteluista löytämiini ydinteemoihin. Näiden teemojen ja kutsumuksen suhdetta olen pyrkinyt työssäni analysoimaan ja tuomaan analyysin avulla esiin näkökulmia kutsumuksen merkitykseen kanttorin työssä.

Koska kvalitatiiviseen tutkimukseen liittyy luonteenomaisesti tulkinnallisuus, on väistämättä arvioitava myös oman tutkijan subjektini merkitystä työn lopputulosten kannalta. Merkityksellistä on jo se, millä tavoin haastateltavat valikoituivat haastateltaviksi. Tarkoituksenmukainen otanta, siis harkinnanvarainen haastateltavien valinta tarkoitti tässä tapauksessa sitä, että pyrin valitsemaan haastateltavikseni kanttoreita, joilla olisi mahdollisimman erilaiset elämänpolut ja työurat. Haastateltavien valintaan vaikutti toki myös käytännön seikat, kuten opiskelu- ja asuinpaikkakuntieni sijainti. Katsoin, että kutsumus on niin kiinteästi yhteydessä ihmisen henkilökohtaisen uskonnollisuuden alueeseen, että haastattelun onnistumisen kannalta tärkeä luottamuksellinen ilmapiiri syntyy vain kasvokkain tapahtuvassa haastattelutilanteessa. On tärkeää huomata, että tutkimukseni tulokset voisivat olla täysin erilaiset, jos haastateltavikseni olisi valikoitunut toisenlainen joukko kanttoreita. Toisaalta työni fokus on nimenomaan tutkimukseeni valikoituneen kuuden kanttorin näkemyksissä. Tärkeämpää kuin yleistettävyyys, on juuri yksilön äänen esiin tuominen. Katson, että haastateltavien valinta onnistui, jokainen haastateltavistani toi ainutlaatuisia näkökulmia ja merkityksellistä tietoa kutsumuksestaan. Jossain määrin haastattemieni kanttoreiden esiin tuomat näkemykset ovat myös yleistettävissä koskemaan haastatteluotostani suurempaa joukkoa. Kokonaiskuvaa Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kanttoreiden kutsumuksesta työni ei kuitenkaan anna, eikä se siihen pyrikään.

Lisäksi on syytä miettiä sitä, osasinko kysyä oikeat kysymykset. Ja vielä, mitä haastateltavani ehkä jättivät kertomatta. Kutsumus on lähtökohtaisesti hyvin henkilökohtainen, uskonnollisuuden alueellekin ulottuva termi. Henkilökohtaisen uskonelämän alueelle ulottuvista teemoista ei ole helppo puhua luottamuksellisessakaan ilmapiirissä. Kutsumusta voisi tarkastella myös ihmisen uskonnollisen taustan valossa, peilaten esimerkiksi herätysliiketaustaan. Tein kuitenkin työtä valmistellessani ratkaisun, että jätän tämän työssäni huomiotta lukuun ottamatta seurakunnan toimintaan osallistumista ennen kanttoriopintoja. Tyydyin toteamaan, että kanttoriksi ryhdytään hyvin erilaisista taustoista. Taustalla on periaatteellinen päätös: haluan olla etsimässä kirkon työntekijöitä yhdistäviä tekijöitä sen sijaan, että etsisin eroavaisuuksia. Tämä linjanvetoni voi vaikuttaa myös likinäköisyydeltä, mistä olen hyvin tietoinen. Kuitenkin kutsumus on tekijä, joka tähän tutkimukseen haastattelemani kanttoreita yhdistää taustaan katsomatta. Siinä mielessä näen päätökseni perusteltuna.

Tutkijan subjektiani on syytä tarkastella myös siinä, millaisia ydinteemoja katsoin aiheelliseksi haastatteluaineistosta nostaa esiin. On todennäköistä, että juuri minulle henkilökohtaisestikin tärkeät teemat nousevat haastatteluaineistosta päällimmäisinä esiin. Tämä on toki täysin luonnollista ja katsonkin, että tutkija tekee kvalitatiivisessa tutkimuksessa työtä oman kokemusmaailmansa ja tärkeiksi arvottamiensa arvojen kautta. Siinä, missä haastatteluaineiston keruu tapahtui harkinnanvaraisen valikoinnin kautta, sama harkinnanvaraisuus näkyy myös esiin nostamissani ydinteemoissa. Toinen tutkija olisi todennäköisesti samastakin aineistosta tuonut esiin varsin erinäköisen lopputuloksen. Kuitenkin koen tutkijan vastuun vakavana, olen pyrkinyt nostamaan aineistosta tarkastelun kohteeksi nimenomaan tärkeimmiksi ja merkityksellisimmiksi katsomani asiat.

8.2 Jatkotutkimusaiheita

Mitä ne ovat, ne uudet polut, joita kohti unelmani ja intoni jatkossa suuntautuvat, mikäli mahdollisuus jatkaa tutkimuksen polulla vielä eteen tulee? Millaisina ne juuri nyt näen? Erityisesti minua kiehtoo uusi, nuori sukupolvi, lisääntynyt vapaa-ajan arvostus ja hengellisen työn työaikojen haasteet. Millaisia muutoksia uudet sukupolvet tuovat seurakuntatyön työskentelyyn?

Mitä mahdollisuuksia ja millaisia haasteita tähän liittyy? Millaisia haasteita maallistuneen yhteiskunnan kasvattamat nuoret seurakuntatyöhön hakeutuvat sukupolvet kirkolle ja kirkon työntekijöitä kouluttaville tahoille tulevaisuudessa tuovat?

Haastattelemieni kanttoreiden kutsumukselle yksi koettelevimmista elämänvaiheista ja sei-koista oli lähes poikkeuksetta ollut perheen ja työn yhdistämisen haasteet. Nämä teemat tulevat jatkuvasti esiin myös keskusteluissa kanttorikollegoiden kanssa työajattoman työn vaatimusten ohella. Erityisesti kanttorin työssä työaika kuorojen ja muiden säännöllisesti kokoontuvien ryhmien takia painottuu hyvin vahvasti iltoihin, viikonloppuisin kanttoria taas työllistävät kirkolliset toimitukset ja jumalanpalvelukset. Suurin intohimoni on tällä hetkellä juuri työajattoman työn ja perheen yhdistämisen haasteiden tutkimisessa: miten työajattoman työn ja perheen yhteensovittaminen onnistuu, erityisesti kanttorin näkökulmasta?

Lisäksi työstäni nousi voimakkaasti esiin kanttoreiden uupumisen ja työssä jaksamisen haasteet, jotka laajenevat väistämättä seurakuntien työkuultuuriin laajemminkin. Onko seurakunnissa ymmärrystä kanttorin työn erityispiirteistä ja kokonaiskuvasta, millä tavoin kanttoriutta ja kanttorin kutsumusta voisi tukea niin, että se tukisi työn mielekkyyttä, työhyvinvointia ja työssä jaksamista? Tiukentuvien resurssien ja uusien sukupolvienkin myötä jonkinlaista toimintakulttuurin muutosta seurakunnissa on nähdäkseni väistämättä tehtävä. Millaista on tulevaisuuden musiikkityö seurakunnissa? Mikä tulevaisuuden kanttoreita kutsuu työhön seurakunnan keskelle?

Lähteet

Elenius, Jaakko (2003). Lähimmäinen spiritualiteetin tähtäyspisteenä. Teoksessa: Häyrynen, Seppo, Korolainen, Juhani, Kotila, Heikki & Vatanen, Osmo (toim.). Spiritualiteetin käsikirja. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä.

Engström, Katarina, Salminen, Veli-Matti & Tuukkanen, Teija (2017). Muusikkona kirkon palveluksessa, kanttoreiden osaamiskartoituskysely 2017. Kirkon tutkimuskeskus. Kirkon tutkimuskeskuksen verkkojulkaisuja 59.

Estola, Eila & Syrjälä, Leena (2002). Kutsumus. Teoksessa: Heikkinen, Hannu L.T. & Syrjälä, Leena (toim.). Minussa elää monta tarinaa. Kirjoituksia opettajuudesta. Kansanvalistusseura, Vantaa. 85-98.

Huhtanen, Kaija (2013). Kanttorin ammatillinen identiteetti. ”Täytyykö ensin olla taiteilija, ennen kuin voi mennä seurakuntaan töihin?”. Tutkielma, kirkkomusiikin oppiaine. Sibelius-Akatemia.

Huhtanen, Kaija (2019). Kanttori: musiikin ammattilainen kirkon työssä. Artikkel. (Painossa, ei tietoa todellisista sivunumeroista).

Hytönen, Maarit (2018). Kutsumus ja elämäntehtävä. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 128. Grano Oy, Kuopio.

Johnson, Burke & Christensen, Larry (2008). Educational research. Quantitative, Qualitative, and Mixed Approaches. Sage Publications, USA.

Juntunen, Elina (2016). Syvien merkitysten löytäminen työelämässä. Teoksessa: Miten suomi uskoo? Suomalainen teologinen kirjallisuusseura. Grano Oy, Vantaa. 162-173.

Ketola, Kimmo, Hytönen Maarit ym. (toim.) (2016). Erilaistuva kirkko. Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2012-2015. Katsaus kirkon työhön. Kirkon tutkimuskeskuksen verkkojulkaisuja 47. Grano Oy, Kuopio.

Ketola, Kimmo, Hytönen, Maarit, Salminen, Veli-Matti, Sohlberg, Jussi & Sorsa, Leena (2016). Osallistuva luterilaisuus. Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2012-2015:

Tutkimus kirkosta ja suomalaisista. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 125. Grano Oy, Kuopio.

Niemelä, Kati (2004). Uskonko niin kuin opetan? Seurakuntatyöntekijä uskon ja elämän ristipaineessa. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 85. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä.

Niemelä, Kati & Salminen, Veli-Matti (2013). Teologiksi kasvamassa. Koulutusalan valinta, opiskeluprosessi ja ammattiin suuntautuminen. Kirkon tutkimuskeskus.

Raamattu (1992). Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen vuonna 1992 käyttöön ottama suomennos. Kirjapaja, Pieksämäki.

Raunio, Antti (2004). Kutsumus ja ammattietiikka. Teoksessa: Ammattikorkeakouluetiikka. Opetusministeriön julkaisuja 2004:30. Helsinki: Opetusministeriö, 76-84.

Salakka, Markku (2007). Kutsuttuina. Kutsumuksen merkityksestä lähetystyöntekijän -ja opettajan -työssä. Teoksessa: Ihmisen näköinen opettaja. Juhlakirja professori Leena Syrjälän 60-vuotispäivänä. Oulu university press, Oulu. 185-200.

Soininen, Marjaana (1995). Tieteellisen tutkimuksen perusteet. Turun yliopiston täydennyskoulutuskeskus, Turku.

Teinonen, Seppo A. & Teinonen, Riitta (2003). Ajasta ylösnousemukseen. Sata sanaa teologiaa. Kirjapaja Oy, Jyväskylä.

Tervo-Niemelä, Kati (2018). Kutsumuksen imu ja työn todellisuus. Pappien, teologien ja kanttoreiden suhde työhön, työhyvinvointi ja suhtautuminen ajankohtaisiin kysymyksiin Kirkon akateemisten jäsentutkimuksessa 2018. Kirkon tutkimuskeskuksen verkkojulkaisuja 58.

Tiitu, Leena (2009). Kanttorin ammattikuva. Kanttoreiden käsitys ammatistaan ja siihen kohdistuvasta ulkopuolisesta vaikutuksesta. Sibelius-Akatemia, Studia Musica 37. Vammalan kirjapaino Oy.

Vainio, Olli-Pekka (2016). Luther. Kirjapaja, Helsinki.

Valtonen, Minna (2009). Kertomuksia kirkon työntekijäksi kasvamisesta: Kirkon nuoristyöntekijäksi opiskelevien spiritualiteetin ja ammatillisen identiteetin muotoutuminen. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Helsinki.

Internet -lähteet

AKI-liitot. Jäsenistö. (Ladattu 23.9.2019)

<https://www.akiliitot.fi/00010143-jasenisto>

Kirkkojärjestys. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkojärjestys. 16. toukokuuta 2018, Turku. (Ladattu 9.9.2019)

<https://evl.fi/documents/1327140/32418699/Kodifointi-kirkkoj%C3%A4rjestys13.6.18.pdf/3be703e5-005c-d215-d633-45d0a1059fe8>

Kirkon koulutuskeskus (2010). Kirkon hengellisen työn ammattien ydinsaaminen 2010. Verkkojulkaisu. (Ladattu 20.9.2019)

<http://kap-peli.evl.fi/KKHASHa.nsf/7b71ae23c1dcb5bcc22572980062dd0b/aa326e1a80d0f210c22573b40037d2f6/%24FILE/Kirkon%20hengellisen%20tyon%20ammattien%20ydinsaaminen%20300310%20%20lopullinen.pdf>

Kirkon työmarkkinalaitos. Tilastot, henkilöstön lukumäärä tehtäväryhmittäin vuosina 2009-2018. (Ladattu 28.9.2019)

<https://evl.fi/documents/1327140/47781461/Koko+henkil%C3%B6st%C3%B6n+lukum%C3%A4%C3%A4r%C3%A4+teht%C3%A4v%C3%A4ryhmitt%C3%A4in+2009-2018.pdf/5c50f955-c7f2-5c3c-1a9e-3ae6c829f37d>

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon verkkosivut, tilastotietoa kirkosta. (Ladattu 19.9.2019)

<https://evl.fi/tietoa-kirkosta/tilastotietoa/henkilosto>

Suomen Kanttori-urkuriliitto. Kanttorikoulutus. (Ladattu 20.9.2019)

<https://www.akiliitot.fi/00010150-kanttorikoulutus>

Taideyliopiston Sibelius-Akatemia. Valintaopas, Kirkkomusiikin koulutusohjelma. (Ladattu 20.9.2019)

<https://www.uniarts.fi/valintaopas-kirkkomusiikin-koulutusohjelma>

Muut lähteet

Alasaarela, Laura (2015). Muusikko ja sielunhoitaja. Kirkkomusiikon ammatti-identiteetti ja sen kehittyminen opiskelun aikana. Opinnäyte, Oulun ammattikorkeakoulu.

Kerko, Harri (2015). Kirkkomusiikista, -muusikoista ja jumalanpalveluksesta. CRUX. Kirkon akateemiset Aki Ry:n jäsenlehti 3/2015, 43-45.

Perttilä, Markku (toim.) (2015). Nuoren seurakunnan veisukirja 2015. Kirjapaja, Helsinki.

Stevanovic, Melisa (2017). Miksi papin ja kanttorin välillä saattaa hiertää? Kolme ongelma-kohtaa. CRUX. Kirkon akateemiset Aki Ry:n jäsenlehti 3/2017, 52-56.